

Edited and published by G. Durgabai, M.A., B.L., at the Andhra Mahila Sabha, Mylapore, Madras.
Printed by M. Satyanarayana at the H. Prachar Press, 12, Thanikachalam Chetty Road, T'Nagar, Madras.

ఆంధ్ర, సీడెడ్, నైజాంలలో
విజయవంతముగ
ప్రదర్శింపబడుచున్నది

వినోదా వారి...

స్త్రీ సాహసము

దర్శకత్వం
వేదాంతం రాఘవయ్య

రచన: పర్యవేక్షణ-సముద్రాల-- సంగీతం: సుబ్బురామన్

ఛాయ: బి.యస్. రంగా. కళ: వాలి - గోడగాంకర్

పూర్ణా రిలీజ్

MATA

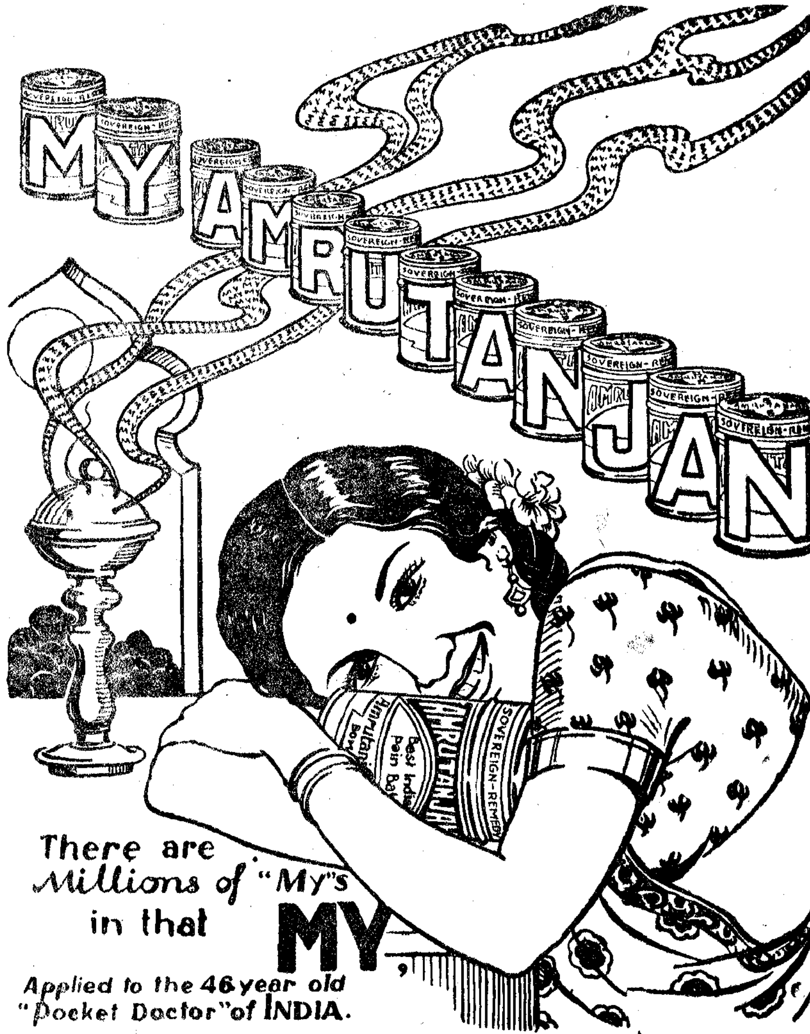

CH. E. PRASAD

ఆంధ్ర, సీడెడ్, నైజాం
పూర్ణా రిలీజు

మైసూర్
అమృత్ పిక్చర్స్

* నాది నాది నాది *

* నాది నాది నాది *

అమృతాంజనము

గాని,

" యథాయథా................కాళీధవళత్వ శంకయా."

అమృతాంజనమా ! నీ కీర్తి ముల్లోకములను దెల్పుజేయు పూనికతో పెరుఁగు చున్నప్పుడెల్లను, నా నల్లని ముంగురులు, దెల్లబడునేమోయను భయముచే నా హృదయము మిక్కిలి పరితాపమొందుచున్నది సుమా !!!

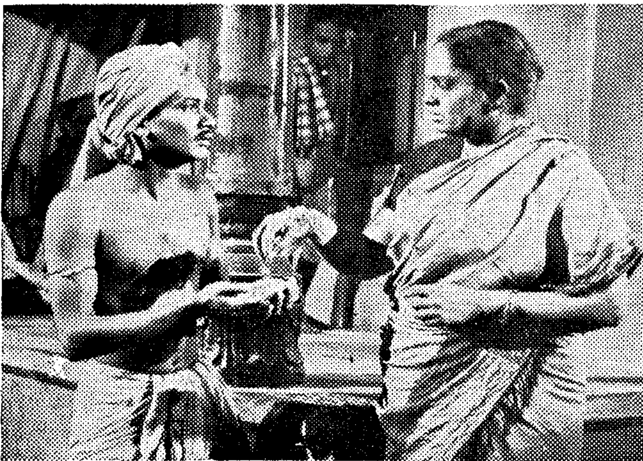
అతిత్వరలో విడుదల కాబోతూంది

వరలక్ష్మి
రామగోపాల్
నటించిన,
ప్రకాశ్ వారి,

దీక్ష

డైరెక్షన్....ప్రకాశరావు....

అనేక

హేరాయిల్సు

రావచ్చును

పోవచ్చును

గాని

శాశ్వతముగా వుండునది

అశోకా అమ్లా హెయిర్ ఆయిల్

తలనూనె కుండవలసిన అన్ని సుగుణములును యిందు గలవు. ఓషధిసత్వముల గుణమున్నది. దేశీయ అత్తరువుల సహజ పరిమళ మున్నది. వనస్పతి నూనెలనే ఉపయోగించుటవల్ల శ్రేష్ఠమైనది. భరత దేశమందేగాక యితర దేశములందును మహిళలు దీని సుగుణమును గ్రహించి సదా ఉపయోగించుచున్నారు.

ఘాటైన సింథటిక్ కెమికల్సువల్ల తయారైన బూటకపు తలనూనెలు వాడుటలో వెంట్రుకలకు కన్నులకు మెదడునకు హాని కలుగును గాన అశోకా ఆమ్ల ఆయిల్‌ను ఉపయోగించి గుణమును పొందుడు.

విజయ కెమికల్ అండ్ టాయిలెట్ వర్క్సు,

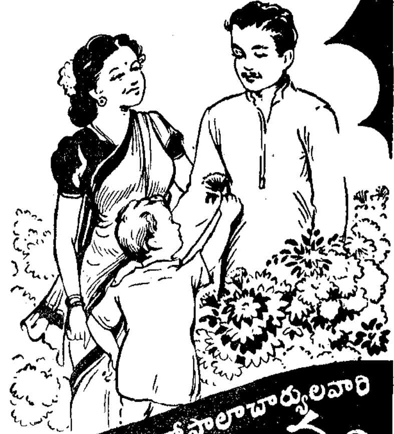
విజయా మాన్‌షన్స్

15, క్లెమెన్సు వీధి, పురసవాక్కం, మదరాసు.

ASOKA AMLA
HAIR OIL
FOR Lovely hair Growth and Enchanting Fragrance

VIJAYA CHEMICALS, VIJAYA MANSIONS
15, CLEMENS ROAD, PURASAWALKAM, MADRAS 7

వారి ఆనందానికి అసలు కారణం

పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతం

నిత్య వ్యవహారాలలో

నీరసించిన తండ్రికి

జబ్బునుంచి

కోలుకొంటూవున్న తల్లికి

దినదిన ప్రవర్ధమానమౌతూవున్న

బాలునకు జీవామృతము

బలోత్సాహాలను యిస్తూవున్నది

ఆయుర్వేదాశ్రమం లిమిటెడ్

మదరాసు 17.

నేడు మీరు మెక్లీన్‌తో పళ్ళు

తోముకున్నారా?

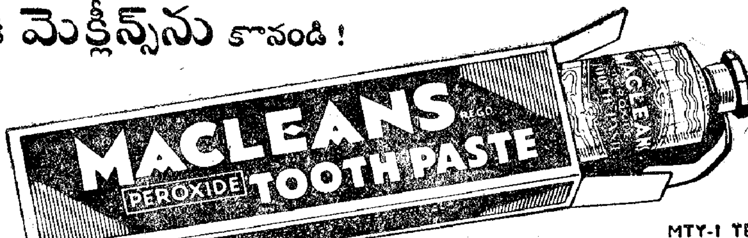

"నా పళ్ళు తెల్లగా
నిగనిగలాడుతుం
డడానికి మెక్లీన్సే
ఉత్తమమైనదని
అమ్మ చెబు
తుంది గనుక
నేను ఎల్లప్పుడూ
దానినే వాడుతాను".

ఔను ఆమె అల్లే చేసింది! ఆమె నవ్వు తున్నప్పటి ముఖవికాసాన్ని, ఆరోగ్యవంతమై నిగనిగ మెరిసిపోతున్న పళ్ళను చూడండి.-ఆమె రోజుకు రెండుసార్లు మెక్లీన్స్ పెరాక్సైడ్ టూత్ పేస్టుతో పళ్ళుతోముకుంటుంది.

మెక్లీన్స్ పెరాక్సైడ్ టూత్ పేస్టు మీ ఇగుళ్ళను ఆరోగ్యవంతంగాను, పళ్ళను ముత్యాలవలె తెల్లగాను, శ్వాసను పరిమళ భరితంగాను ఉంచుతుంది—అది వీటినన్నిటినీ ఏకకాలంలోనే సమకూర్చుతుంది. అందుకే ప్రపంచంలో జ్ఞానవతులగు తల్లులు అనేక లక్షలమంది తమ బిడ్డలకు ప్రతి రోజూ – రెండుసార్లు – మెక్లీన్స్‌తో పళ్ళు తోముకోడం నేర్పుతారు.

నేడే మెక్లీన్స్‌ను కొనండి!

MTY-1 TEL.

వ్యాపార విచారణకు వీరికి వ్రాయండి :— జె. యల్. మోరిసన్, సన్ అండ్ జోన్స్ (ఇండియా) లిమిటెడ్., మహాలక్ష్మి ఆలయమునకు ఎదురుగా, వార్డెన్ రోడ్, బొంబాయి 26.

ఆంధ్రమహిళ

సంపుటి 8 :: సెప్టెంబరు '51 :: సంచిక 5

సంపాదకురాలు : శ్రీమతి దుర్గాబాయి, యం. యే., బి. యల్.

సహసంపాదకురాలు : శ్రీమతి చన్నఘంటమ్మ, యం. యే., యల్. టి.

ఆంధ్రమహిళా సభ, మైలాపూర్

సంవత్సర చందా — ఆరు రూపాయలు

సంపుటి 8 సెప్టెంబరు 1951 సంచిక 5

అఖిలాంధ్ర పక్ష మహా సభ—
నాయకుల కర్తవ్యం—

"వ్యక్తి దృష్టిని, స్వకీయసంఘ దృష్టిని, రాజకీయ శాఖా దృష్టిని త్యజించి, ఆంధ్ర రాష్ట్ర సమస్యను సహజమైన ఆంధ్రత్వ దృష్టితో పరిశీలించ గోరుచున్నాను. ఉదార హృదయాన్ని, త్యాగబుద్ధిని, ధర్మనిరూఢిని, ప్రతిజ్ఞా నిర్వహణ సామర్థ్యాన్ని ప్రస్ఫుటంగా ప్రకటించి, ప్రదర్శించటానికి, ఉత్తమోత్తమమైన కాలం ఇప్పుడు మీకు లభించి ఉన్నది. ప్రాణ ప్రతిష్ఠలేని సంభాషణలు, తీర్మానాలు వ్యర్థం," అనేటటువంటి కర్తవ్య సూచకమగు సందేశాన్ని, అఖిలపక్ష నాయకులకు అందించినారు, శ్రీ తిరుపతి వెంకటేశ్వరస్వామి సాన్నిధ్యాన్న, సత్వరాంధ్ర నిర్మాణార్థం, శ్రావణ పూర్ణిమనుండి ప్రాయోపవేశ యజ్ఞాన్ని సాగిస్తున్న శ్రీ స్వామి సీతారామ్‌గారు, ఆగష్టు 31వ తేదీని విజయవాడాలో జరిగిన అఖిల ఆంధ్రపక్ష మహాసభ సందర్భములో.

33 కోట్ల భారతీయుల సంఖ్యలో **3** కోట్ల ఆంధ్రుల సంఖ్య అతిస్వల్పం. మాతృభాషా సంప్రదాయములనుబట్టి ఒకే సంస్కృతికి జెందిన యీ కొలది జనాభాలో లెక్కలేనన్ని పార్టీలు, క్రొత్తక్రొత్తగా, రోజుకొకటిగా, ఉద్భవించటంలో, నాయకుల యొక్క సంకుచితమైన వ్యక్తిగత అధికార, ప్రాభవదృష్టులే విశదమై, సమగ్రమైన ఆంధ్రత్వదృష్టి పరిపూర్ణముగా లోపించినట్లు స్పష్టమౌతూఉంది.

అసలే మనగతి మొదటినుండి అధోగతి. బ్రిటీషు పరిపాలన కాలంనుండి యీనాటి వరకూ మనం పరాయమ్మ కన్న బిడ్డలవలె సవితి తల్లి ప్రేమకే నోచుకున్నాం. పావన కృష్ణా గోదావరీ జీవన జలాలలో నూటికి నూరు పాళ్లు ఉపయోగించుకునే యోగ్యత, తమ్మూలంగా

వ్యవసాయ తదితర పరిశ్రమల యభివృద్ధి అవకాశములు లేక, చివరకు ఏటేటా పొంగిపొరలి సస్యాలను మంటకలపి, ప్రజలను ఇండ్లు వాకిళ్లులేని నిరాధారులు, అన్నాతురులుగా చేసే వెధవ మురుగు కాలవలకు అడ్డు కట్టుకోలేకుండా ఉన్నామంటే, మన దీనాతి దీనావస్థను వివిధరీతుల వర్ణించుకో నవసరంలేదు. గోరుచుట్టుమీద రోకంటి పోటన్నట్లు, గోదావరీ తీరాన్న 25 లక్షల ఎకరాలను సాగుచేయగల రామపాదసాగరు ప్రాజెక్టును ఉఫ్‌మని ఊదివేసి, కృష్ణానదీ జలాలతో, తమిళ జిల్లాలలో సాగుబడికై కృష్ణాపెన్నారు ప్రాజెక్టును తలపెట్టటంలో, సంగమేశ్వరం, పులిచింతల ప్రాజెక్టులను గంగకలపడంలో ఆంధ్రులకు జరిగే అన్యాయం, అవమానం వర్ణనాతీతం. ఇక యిలాంటి అన్యాయాలను పేర్కొనాలంటే లెక్కకు మీరి ఉన్నాయి. ఆంధ్ర మాతకు జరిగే యీ అన్యాయాలన్నీ, ఆంధ్ర నాయకులుగా, ఆంధ్ర ప్రజా ప్రతినిధులుగా వ్యవహరిస్తు ఉన్న వారికి అవగాహన కాకకాదు. అయితే వ్యక్తిగత ప్రాభవకాంక్ష దేశ అభ్యుదయ సమగ్ర దృష్టిని కప్పి వేయటంవల్ల, ఆంధ్ర నాయకులలో రేగిన అంతః కలహాలు అవతలవారికి లోకువగా నుండుటవల్ల, ఆంధ్ర గడ్డ యిట్టి అవమానాన్ని భరించవలసివస్తూ ఉంది.

అందువల్ల, అఖిలాంధ్రపక్ష మహాసభ యొక్క పర్యవసానం, ఏకైక ఆంధ్ర పక్ష నిర్మాణముగా ఉండాలనీ, నాయకులందరూ స్వార్థరహితులై, అఖిలాంధ్ర దృక్పథంతో, ఆంధ్రావని పునర్నిర్మాణమునకు ప్రతిజ్ఞ పూనాలనీ మా హెచ్చరిక. యీ సందర్భంలో శ్రీ స్వామి సీతారామ్ గారి సందేశము అమూల్యమైనది, శిరసావహించ వలసినది అని మా సూచన.

కృతజ్ఞత

సర్ దొరాబ్జీటాటా ఛారిటీస్, బొంబాయి వారు ఆంధ్ర మహిళా సభ పారిశ్రామిక విద్యాలయ అభివృద్ధి నిమిత్తము రూ 20,000 విరాళముగా నిచ్చిరి.

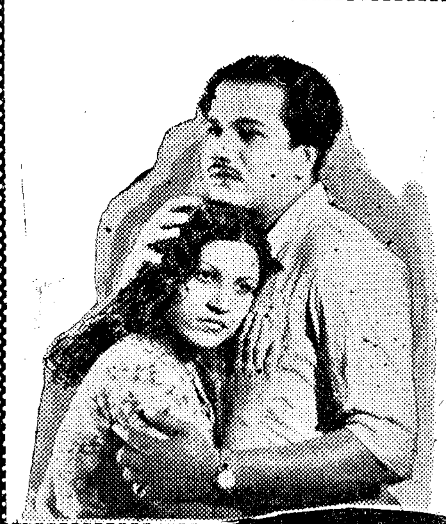
శ్రీ నౌరోజీ మెకంజీ వాడియా ఛారిటీస్, బొంబాయి వారు ఆంధ్ర మహిళా సభ నిర్మించుచున్న నర్సింగ్ హోమ్ నిమిత్తము రూ. 2000/- విరాళముగా నిచ్చిరి.

ప్రాంతీయులు కాక పోయినప్పటికీ, సంస్థ నియమించుకున్న సేవా కార్యక్రమం పట్ల తమ అభిమానమును సూచిస్తూ, విరాళముల నొసంగిన యీ ధర్మనిధుల కర్తృత్వ సంఘములకు మా హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞత.

—ఆంధ్ర మహిళా సభ

మళయాళ, అరవ భాషలలో

అఖండ విజయమును ఆర్జించుకొన్న సాంఘిక చిత్రము

కె. & కె. ప్రొడక్షన్స్ వారి

జీవిత నౌక

తెలుగు భాషలో
ఆంధ్రదేశమంతటా
సెప్టెంబర్ నెలలో విడుదల

N44

Released through THE VAUHINI PICTURES LTD.

MADRAS...VIJAYAWADA...TADPATRI

ప్రస్తుత పరిస్థితులు

* అచ్యుతుని గిరిజ *

ఎన్నికలు—స్త్రీలు :

"దేశసేవకు స్త్రీలు కావాలి, సంఘ ఉద్ధారణకు స్త్రీలు కావాలి, ఎన్నికల పోటీలలో వోటు యివ్వటానికి స్త్రీలు కావాలి—అయితే వుద్యోగాలలో స్త్రీలు లేక పోతేనే మంచిది, ఎన్నికలకు స్త్రీలు ఎక్కువగా నిల్వ రాదు, కష్టపడి పని చేసినా స్త్రీలకు తగిన వేతన మీయ రాదు. ఇదేనా న్యాయం!" అంటూ ఆగష్టునెల సంపాద కీయంలో 'ఆంధ్ర మహిళ' అడిగింది. ఆ సమయానికే అధికారరీత్యా వార్త వచ్చింది—మన దేశంలో వివిధ ప్రాంతాలకు చెందిన స్త్రీలు 28 లక్షలకు పైగా వోటు యివ్వటానికి నిరాకరించటమే కాదు, చివరకు పేరు కూడ సరిగా చెప్ప నిరాకరించారని. శహభాష్. అఖండమైన స్ట్రైక్ అనే చెప్పాలి.

మరి సమ్మె జరిగిపోతే కథే లేదు. భారత మహిళా భ్యుదయానికి ఎక్కువగా పాటుపడే కజిన్సు దంపతులు పత్రికల్లో అలజడి చేయటం ఆరంభించారు. ఫలానా ఆయన కూతుర్ని, ఫలానా ఆయన భార్యని అని చెప్పుకో వటం చెలామణి కావటం తప్పుకాదని, అది సనాతనా చారమని కజిన్సు దంపతుల వాదన. ఆ మాట నిజమనే అనిపిస్తుంది. జనకుడి కూతురు జానకిగా, ద్రుపదుడి కూతురు ద్రౌపదిగా మనకు పరిచయులైనారు. శంకరుడి భార్య శంకరిగా, శంభుడి రాణి శాంభవిగా పూజింపబడుతున్నారు. వాళ్లకు అసలు పుట్టు పేర్లు వున్నవా లేవా అనే విషయం వేరు. అసలు తండ్రి పేరుతోను భర్త పేరుతోను చెలామణి అవుతున్న మాట మాత్రం వాస్తవం. అందుచేత కజిన్సు దంపతులు అన్నట్లు పరిస్థితులకు, ఆచార వ్యవహారాలకు అనుగుణ్యంగా ప్రభుత్వంవారు పద్ధతులను ఏర్పాటు చేయటం, అమలు జరపటం న్యాయం, ఈ విషయాన్ని తిరిగి ఆలోచించవలసినదిగా పార్లమెంటు స్త్రీ సభ్యులు కొంతమంది ఆందోళన చేస్తున్నారు. మళ్లీ ఆలోచించి, తిరిగి సరిగా జాబితాలను తయారు చేయటానికి వ్యవధి లేదు కాబట్టి దాదాపు 28 లక్షల మంది స్త్రీల పేర్లను మొండి బండ అమ్మాయిలుగా కొట్టి వేయాల్సిందే నంటున్నారు అంబేద్కరుగారు.

స్త్రీలందరు దేశ పరిస్థితులను అర్థం చేసుకుని పురుషులతో సరిసమానంగా వోటు చేస్తే సరిఅయిన ప్రాతినిధ్యం వుంటుందని, మహిళాభ్యుదయానికి అవకాశం వుంటుందని, యీ పార్లమెంటు స్త్రీ సభ్యులు అనుకుంటున్నారు. కాని చిన్నప్పుడు స్కూల్లో టీచరు "నీవు ఎంత తక్కువ వ్రాస్తే అన్ని తక్కువ తప్పులు వుంటయ్" అని అనటం జ్ఞాపకం వుండే వుంటుంది. అదే విధంగా పార్లమెంటు స్త్రీ సభ్యులలో మరి కొంత మంది అధునికులు ఒక దళంగా ఏర్పడి "పేరు చెప్పటానికే నిరాకరించే సనాతన స్త్రీలు వోటు యిచ్చినా ప్రమాదమే, రేపు మనం యే అభ్యుదయ విషయం తలపెట్టినా నెగ్గ నీయరు, హిందూ కోడ్ బిల్లు సంగతి అసలే అణగారి పోతుంది. కాబట్టి అన్నీ తెలిసి, అర్థం చేసుకొన్న స్త్రీలు కొద్దిమందే వోటు యిచ్చినా మంచిదేగాని అందరిని పగ్గాలు వేసి లాక్కు రావద్దు"ని గోల పెడుతున్నారు. కాని వీళ్ల వాదన సహేతుకంగాలేదు. ఆ మాటకు వస్తే ఇప్పుడు జాబితాలో వున్న స్త్రీలలో యెంత మంది, రేపు వచ్చి తమ వివేచనా శక్తిని వుపయో గించి వోటు యివ్వగలరు? ఫలానా ఎల్లయ్య భార్యగా, ఫలానా పుల్లయ్య కూతురిగా పేరు యివ్వక ఫలానా మల్లమ్మగా తన పేరే యిచ్చుకున్నప్పటికీ, చివరకు ఆ ఎల్లయ్య సలహా ప్రకారమో, యీ పుల్లయ్య గదమాయింపు ప్రకా రమో వోటు యివ్వక తప్పదు. తనకై తాను తెలిసి ఆలోచించి ప్రతి స్త్రీ వోటు యివ్వాలంటే మన దేశంలో యిప్పట్లో అనుకోవలసిన విషయం కాదు. ఆ విధమైన చైతన్యం యింకా రాలేదు. అటువంటి పురుషులసంఖ్యే స్వల్పమనాలి.

(తరువాయి 52వ పేజీలో)

రాజకీయాలు

* శ్రీ గొల్లమూడి రామచంద్రరావు *

ఆగస్టు నెలలో జరిగిన సంఘటనలవల్ల ప్రపంచ దేశాలన్నిటిలోనూ ఒక విధమయిన సంచలనం కలిగినట్లు కనిపిస్తున్నది. అన్ని వర్గాలవాళ్లూ కూడా—తాము అనుసరించదలచిన అసలు ఆశయాలు ఏమిటి? వాటిని తాము ఏవిధంగా అమలు జరుపుతున్నారు? కాలపరిస్థితులనుబట్టి వాటిలో మార్పులు చేయవలసి ఉన్నదా?—అని ప్రశ్నించుకుంటున్నట్లు కనబడుతున్నది. భారత దేశంలో ఈ సంచలనానికి ఫలితం ప్రధాని నెహ్రూ కాంగ్రెస్ కార్యవర్గ సభ్యత్వానికి రాజీనామా ఇవ్వటంలో విశదమవుతున్నది. బ్రిటిష్ విదేశాంగ మంత్రి మారిజన్ సోవియట్ యూనియన్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ పత్రిక అయిన 'ప్రావ్దా' తోనూ, సోవియట్ యూనియన్ అధ్యక్షుడు ష్వెర్నిక్ అమెరికా అధ్యక్షుడు ట్రూమన్‌తోనూ జరిపిన ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు కూడా ఈ సంచలనానికి ఫలితాలే.

* * *

కాంగ్రెస్ కార్యవర్గ సభ్యత్వానికీ, ఎన్నికలబోర్డు సభ్యత్వానికీ పండిత నెహ్రూ రాజీనామా ఇచ్చినట్లు 11వ తేదీన ప్రకటించ బడ్డది. విద్యామంత్రి మౌలానా అజాద్ కూడా ఈ అభిప్రాయాన్నే వెల్లడించారని కూడా తెలుస్తున్నది. అంతకు రెండురోజుల క్రిందటే, పండిత నెహ్రూ ఢిల్లీలో ఒక సభలో ఉపన్యసిస్తూ, కాంగ్రెసును బలపరచటానికి తాను చేసిన ప్రయత్నాలు వ్యర్థమయినవనీ, ఇటువంటి పరిస్థితుల్లో తాను పదవిలో ఉండటం కొంతవరకూ సిగ్గు విడిచిన పనేననీ అన్నారు.

నెహ్రూ రాజీనామాకు అసలు కారణం, ఉత్తర ప్రదేశ్ రాజకీయాలవల్ల కిద్వాయ్—టాండన్ వర్గాలకు ఏర్పడ్డ తగాదాలేననీ, కిద్వాయ్ మిత్రుడయిన నెహ్రూ—కిద్వాయిని వెనకేసుకునివచ్చి కార్యవర్గాన్ని మార్పు చేయమని కోరినట్లూ, దానికి టాండన్ నిరాకరించటంవల్లనే నెహ్రూ రాజీనామా ఇచ్చినట్లూ, కొంత ప్రచారం జరిగింది. కాని 21వ తేదీన కాంగ్రెసు పార్లమెంటరీపార్టీ సమావేశంలో పండిత నెహ్రూ చెప్పిన దానినిబట్టి ఇది నిరాధారమయినదని తెలుస్తున్నది. తన రాజీనామాకు కారణాలను వివరిస్తూ, ఆయన ఈ కింది అంశాలను వెల్లడించారు.

"కాంగ్రెస్ సంస్థ గాడిలో పడ్డ బండి మోస్తరుగా నడుస్తూ, ఏదో వైపుకు సాగిపోతున్నది. కాని ఆ సాగిపోతున్నది మాత్రం సక్రమ మార్గంలో మటుకు కాదనే చెప్పాలి. అటువంటి సంస్థ చేసేదొకటీ, చెప్పేదొకటిగా వ్యవహరించటం మంచిది కాదు. కాంగ్రెస్‌లో ఏర్పడ్డ ఈ దృక్పథాన్ని మార్చటానికి నిజంగా ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నవని ప్రజలకు విశ్వాసం కలగటానికే కార్యవర్గాన్ని మార్చవలెనని సూచించాను కాని, ఒకరిద్దరు వ్యక్తులు ఉన్నా లేకపోయినా నాకు ఒకటే."

ప్రజలను నడపకలగాలంటే కాంగ్రెసు ముందు తన వ్యవహారాలను చక్క జేసుకోవాలనీ, తన రాజీనామావల్ల కాంగ్రెసు వాదుల్లో ఒక కదలిక బయలుదేరి ఆ విషయమై ఆలోచిస్తారని తాను ఆశిస్తున్నాననీ నెహ్రూ అన్నారు.

నెహ్రూ ప్రతికూల వర్గంవారు ఆయనకు నియంతృత్వాభిలాషను అంటగట్టటానికి కూడా వెనకాడటంలేదు. నెహ్రూ—టాండన్‌ల మధ్య రాజీకుదిరే అవకాశమేమీ కనిపించటం లేదు. సెప్టెంబరు 8, 9 తేదీలలో అఖిల భారత కాంగ్రెసు సంఘం ఢిల్లీలో సమావేశమై ఈ విషయాన్ని చర్చిస్తుంది. కొత్త కార్యవర్గాన్ని ఏర్పాటు చేసేదిలేదని టాండన్ పట్టుదలమీద ఉన్నారు. పార్లమెంటు కాంగ్రెస్

పార్టీ, ఆంధ్ర రాష్ట్ర కాంగ్రెసు కార్యవర్గం మొదలైన అనుబంధ సంస్థలు నెహ్రూ నాయకత్వాన్నే బలపరుస్తున్నవి. వెనకటిరోజుల్లో ఇట్లాగే కాంగ్రెసులో ప్రతిష్టంభనలువచ్చి సర్దుకుని పోయినవి కాని ఈ తడవ అట్లా కనిపించటం లేదు. అధిష్ఠానవర్గం తన సూచనలను నామమాత్రంగా ఆమోదించి బుట్టదాఖలు చేస్తున్నదని నెహ్రూ పార్లమెంటు పార్టీ సమావేశంలో ఆరోపించారు. కనుక అటువంటి సర్దుబాటు ఏతన్మాత్రంగా సాధ్యపడదు.

కాంగ్రెసు అవసరం తీరిపోయినదనీ, అది అవనీతికి లోనయి జాతికి ప్రాతినిధ్యం వహించలేక పోతున్నది కనుక నెహ్రూ దానిని విడిచిపెట్టి అభ్యుదయ వర్గాలకు నాయకత్వం వహించాలనీ లోగడ అనేకమంది సూచించి ఉన్నారు. అయితే జాతినంతటినీ కలిపి నడిపించే సంస్థ కాంగ్రెసు ఒకటే నన్న నమ్మకం మాత్రం ఇంకా నెహ్రూకు పోలేదు.

* * *

దేశకాలపరిస్థితులవల్ల కాంగ్రెసు వ్యవహారాల్లో పండిత నెహ్రూకు సంచలనం బయలుదేరినట్లుగా, బ్రిటిష్ సోషలిస్టు ప్రభుత్వ విదేశాంగ మంత్రి మారిజన్‌కు కూడా సాంఘిక వ్యవస్థల మూలసూత్రాల విషయమై కదలిక బయలుదేరింది. అయితే పండిత నెహ్రూ బయటి పరిస్థితులను పట్టి తాను ఉంటున్న సంస్థలో లోపాలను తెలుసుకోగల్గా, మారిజన్ మటుకు గురిగింజ తన నలుపెరగ దన్నట్లు, కమ్యూనిస్టు దేశాల్లో ఉన్న పరిస్థితులను విమర్శించటం మొదలు పెట్టారు. కమ్యూనిస్టు దేశాల్లో వ్యక్తిగత స్వేచ్ఛ ఉండదని ఆరోపిస్తూ ఈయన వ్రాసిన ఒక వ్యాసాన్ని 'ప్రావ్‌దా' మొదలయిన సోవియట్ పత్రికలు ప్రకటించినవి. దీనికి ప్రావ్‌దా సమాధానం కూడా ఇచ్చింది. సోవియట్ అధ్యక్షుడు ష్వెర్నిక్ అగ్రరాజ్యాలు రాజీపడి శాంతిని కాపాడాలని సూచిస్తూ అమెరికా అధ్యక్షుడు ట్రూమన్‌కొక సందేశాన్ని పంపగా, రష్యాకు శాంతి వాంఛలేదని ట్రూమన్ జవాబిచ్చారు.

ఈ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాల్లో పరస్పర నిందలను వదిలితే, ఒక్క విషయం కనిపిస్తుంది. పశ్చిమ ప్రజాస్వామ్యాలు వాక్, పత్రికా, సమావేశ స్వాతంత్ర్యాలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వంగా, తూర్పు ప్రజా స్వామ్యాలు (కమ్యూనిస్టు దేశాలు) ఆర్థిక దోపిడి ప్రమాదం నుంచి ప్రజలకు స్వేచ్ఛ వుండాలని, వ్యక్తులు ఆర్థిక విపత్తు లేకుండా స్వచ్ఛందంగా జీవించగల అవకాశం లేకపోతే పైమూడు స్వాతంత్ర్యాలూ నిరర్థకమనీ వాదించినవి. అంటే 'వ్యక్తిగత ఆస్తి: దానివల్ల సమాజంలో కలిగే మార్పులు' అన్న అంశమే ఉభయ వ్యవస్థలకూ గల ముఖ్య భేదమని చెప్పవలసి ఉంటుంది. సమాజస్థితిలో మార్పులు కలిగించని ఆస్తులు వ్యక్తులకు చెందటానికి కమ్యూనిస్టులు అంగీకరిస్తారు. ఈ అంశాన్ని పట్టే ప్రపంచ ప్రజలు ఆ వ్యవస్థలపట్ల తమ వైఖరిని నిర్ణయించుకోవలసి ఉంటుంది.

* * *

మన దేశంలో కమ్యూనిస్టులకు, మిగిలిన వారికీ ఈ తేడాతోపాటుగా ఆశయ సాధనకు అనుసరించే మార్గాల విషయంలో కూడా తేడా ఏర్పడ్డది. కాని ప్రస్తుతం కమ్యూనిస్టులు తమ పంథా మార్చుకుని పార్లమెంటరీ రాజ్యాంగ పద్ధతిలోనే ఆశయ సాధనకు ప్రయత్నించ నిశ్చయించుకున్నారు.

* * *

కొరియా యుద్ధవిరమణ సంప్రదింపులు ఇంతవరకూ ఏ నిర్ణయానికీ రాలేక పోయినవి. అయితే జపాన్‌ను తమ యుద్ధ స్థావరంగా చేసుకోనటానికి అమెరికా చేస్తున్న ప్రయత్నాలు మాత్రం సాగిపోతున్నవి. యుద్ధంలో ఓడిపోయిన జపానుకు సకల స్వాతంత్ర్యాలనూ ఇస్తూ శాంతి ఒప్పందం చేసుకోవాలని అమెరికా వాదిస్తున్నది. అయితే జపానులో అమెరికన్ సేనలు ఉండాలనీ, జపానుకు చెందిన ర్యూక్యూ దీవులు మొదలైనవి తన 'ధర్మ కర్తృత్వం' కింద ఉండాలనీ అమెరికా షరతులు పెట్టింది. ఇండియా దీనికి అంగీకరించక, ఇది జపాన్ స్వాతంత్ర్యానికి భంగకరమని చెపుతూ, ఆ ఒప్పంద కార్యక్రమంలో పాల్గొనటానికి నిరాకరించింది. వెనకటి ఒప్పందాల ప్రకారం చైనాకు చెందవలసిన ఫార్మోజా విషయాన్ని ఈ ఒప్పందంలో ప్రస్తావించక పోవటమూ, చైనాకు న్యాయమయిన ప్రభుత్వంగా తాము గుర్తించిన పెకింగ్ ప్రభుత్వం సంతకం చేయాలని కోరకపోవటమూ కూడా భారత ప్రభుత్వ వైఖరికి కారణాలే.

రాజకీయాలు

రష్యా ఒప్పందపు సమావేశంలో పాల్గొనటానికి అంగీకరించగా, అది అంగీకరించదులే అన్న ధీమాతో ఆహ్వానం పంపిన అమెరికన్ అధికారులకు పచ్చి వెలక్కాయ గొంతులో పడినట్లయింది. ఏది ఎట్లా ఉన్నా జపాన్ పొరుగు దేశాలయిన చైనా, రష్యాల ఆమోదంలేని జపాన్ శాంతి ఒప్పందం అశాంతి ఒప్పందం కాక తప్పదు.

*　　　*　　　*

కాశ్మీర్ విషయమై తర్జన భర్జనలు తీవ్రంగా సాగుతునే ఉన్నవి. బ్రిటన్, ఇటలీ, ఫ్రాన్స్, కెనడా మొదలైన దేశాలు పాకీస్థానుకు విరివిగా యుద్ధసామగ్రి సప్లయిచేస్తున్నవి.

ఒక్క బ్రిటనే 100 విమానాలను సప్లయిచేసినదనీ అందులో 6 బాంబర్లు కూడా ఉన్నవనీ వార్తలు వచ్చినవి. బ్రిటిష్ సైన్యోద్యోగులు ఆషిన్‌లెక్, గ్రేసీల ప్రవర్తనపై నెహ్రూ నిరసించినందుకు బ్రిటిష్ ప్రధాని ఆక్షేపించారు. దానిమీద ఉభయులకూ ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు జరిగినవి. వాటిని వెల్లడించటం మంచిదికాదని నెహ్రూ అన్నారు.

ఫార్మోజా, ఇండోచైనా మొదలైన చోట్ల జోక్యం కలిగించుకున్నట్లుగా, అమెరికా కాశ్మీర్‌లో ప్రత్యక్షంగా గానీ పరోక్షంగా గానీ జోక్యం కలిగించుకోవాలని అభిప్రాయ పడుతున్నట్లు యునైటెడ్ ప్రెస్ లండన్ విలేఖరి తెలియజేశాడు. ఈ వార్తను బి. బి. సి. ప్రకటించినప్పటికీ, బ్రిటిష్ పత్రికలు దాచిపెట్టినవి.

అమెరికా జోక్యానికి పాకీస్థాన్ ఇష్టపడుతున్నట్లు తెలుస్తున్నది. కాశ్మీర్‌నుంచి పాకీస్థాన్ సేనలతోపాటు ఇండియా సేనలు కూడా నిష్క్రమించాలని అమెరికన్ రాయబారి ఇటీవల చేసిన సూచనచూస్తే, అమెరికా మీద పాకీస్థాన్ ఆశలు పెట్టుకొనటంలో వింత ఏమీ కనిపించదు.

తన పథకాలకు ఇతర దేశాల పరిస్థితులు అడ్డుపడితే వాటి వ్యవహారాల్లో అమెరికా జోక్యం కలిగించుకొనటం మామూలే. మధ్య ప్రాచ్యంలో యుద్ధంవస్తే నూనె సప్లయి దెబ్బతింటుందన్న ఉద్దేశంలో ఇజ్రేల్, అరబ్ దేశాలు యుద్ధానికి దిగితే స్వయంగా దెబ్బతీస్తామని అట్లీ, ట్రూమన్‌లు స్పష్టం చేశారు. ఇట్లాగే ఆగ్నేయాసియాలో అమెరికన్ యుద్ధ వ్యూహాల్లో బర్మా ముఖ్యస్థానం వహిస్తున్నట్లు యూరపులోని అమెరికన్ సైన్య పత్రిక జనవరిలో సూచించి ఉన్నది. అమెరికన్ సహాయంతో నిలిచి ఉన్న చాంగ్‌కైషెక్ సేనలు కొన్ని బర్మాలో జేరినవి. వాటిని నిరాయుధం చేయాల్సిందని బర్మా ప్రతినిధులు కోరినా ఫలితం కలగలేదు. ఆకోమింటాంగ్ సేనలు ఆగస్టు 2న బర్మానుంచి చైనాపై దండెత్తినవి. అయితే అవి చావు దెబ్బలు తిని పారిపోయి వచ్చినందువల్ల సరిపోయింది కాని లేకపోతే, బర్మా ఈపాటికి పెద్ద యుద్ధరంగం అయేదే. ఈ సందర్భంలో అమెరికా స్వభావం బయట పడుతుంది.

*　　　*　　　*

పర్షియా నూనె తగాదా మళ్లీ మొదటికి వచ్చింది. సిబ్బంది యావత్తు తమయాజమాన్యాన ఉండాలని బ్రిటన్ సూచించటంవల్ల సంప్రదింపులు భగ్నమైనవి. పరిశ్రమకు ఆయువుపట్టయిన సిబ్బందిని విదేశీయుల యాజమాన్యం కింద పర్షియా ఉంచుతుందనుకొనటం పొరబాటు.

బ్రిటన్‌తో ఈజిప్టుకిగల తగాదా మరీ విషమిస్తున్నది. బ్రిటన్ తన వైఖరి మార్చుకోకపోతే 1936 సంllపు ఒప్పందాన్ని రద్దుచేయగలమని ఈజిప్టు ప్రధాని నహాస్‌పాషా 23వ తేదీన స్పష్ట పరిచారు. సూయజ్ ప్రాంతంనుంచి బ్రిటిష్ సేనలు ఉండటానికి ఆ ఒప్పందం అవకాశం ఇస్తున్నది. సుడాన్‌ను ఈజిప్టులో కలిపి, తన సేనలను ఉపసంహరించుకోవాలని ఈజిప్టు కోరుతున్నది.

*　　　*　　　*

ఆగస్టు 15 న ఆంధ్ర రాష్ట్ర స్థాపనకు చర్యలు ప్రారంభించి అక్టోబర్ 10వ తేదీ నాటికి రాష్ట్రాన్ని ఏర్పరచాలని స్వామీ సీతారాం (గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి) గారు భారత ప్రభుత్వాన్ని కోరగా, అనుకూల సమాధానం లభించలేదు. అందువల్ల వారు 16వ తేదీన నిరశన దీక్షను పారంభించారు. ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమం 1913 నుంచీ జరుగుతున్నదనీ, 1949 లో రాష్ట్రస్థాపన 'మద్రాసు వదులుకోవాలి' అనే అవమానకరమయిన, అనవసర షరతు విధించటంవల్లనే నిలిచి పోయినదనీ గమనిస్తే, స్వామీజీ చర్యలో తొందరపాటు లేదని స్పష్టపడుతుంది. పై షరతు లేకుండా, అప్పుడు ప్రారంభించిన కార్యక్రమాలను మళ్లీ నడిపించటంలో భారత ప్రభుత్వానికిగల చిక్కులు అర్థం కావటం లేదు.

★

ప్రఖ్యాత భారతనారి

కీ. శే. శ్రీమతి రుక్మిణి లక్ష్మీపతిగార్కి

జోహార్లు

*** శ్రీమతి. జి. ప్రభ ***

స్త్రీ ఉద్యమంలో, సంఘ సంస్కరణలో, రాచకీయాలలో, 25 సం॥లకు పైగా కృషి చేసి, దేశసేవా పరాయణిగా వెలుగొంది, అమిత ప్రఖ్యాతి మర్యాదలను గాంచిన భారతనారి, ఆంధ్ర వనితా రత్నము, శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారి మృతివల్ల, వనితా లోకములో ఒకతీరని కొరత ఏర్పడ్డదని చెప్పి తీరాలి.

ఈమె జననం చెన్నపురిలో, 1891వ సం॥లో. న్యాయవాదులు సంస్కర్తలునగు శ్రీ. రాజా. టి. రామారావుగారి మనుమరాలు. ప్రఖ్యాత ఆయుర్వేద వైద్యులగు డాక్టరు లక్ష్మీపతిగారి ధర్మ పత్ని.

స్త్రీలకు విద్య గరువుటయే ఒకనేర మనేటట్టి అంధకార యుగములో పట్టభద్రురాలై యీమె ఆదర్శనారి యైనది. స్త్రీల గౌరవాన్ని పెంపొందించి, ముఖ్యంగా భారతనారికి సంఘంలో ఉన్నత స్థానాన్ని కలిగించాలని, 30 సం॥లు యీమె తీవ్రకృషి సల్పి, స్త్రీ ఉద్యమాలను లేవనెత్తి, నాయకత్వము వహించి, మార్గ దర్శకురాలైన ధన్యజీవి. సాంఘికోద్యమములనుండి క్రమంగా, రాజకీయ రంగములో ప్రవేశించి, సత్యాగ్రహోద్యమంలో వెన్నిచ్చి నిలచి, కారాగారవాసాది శిక్షలను పలుమార్లు అనుభవించి, దేశ స్వతంత్ర సముపార్జనలో, మేటి నాయకులకు సాటియై, దేశ ప్రజల మన్ననల నందుకున్నారు.

మద్రాసు వాసియై, మద్రాసులో ఆంధ్రులకు తమిళులకు సామరస్యము కలిగించుటకు యత్నించి తమిళులలో కూడ చాల పలుకుబడి సంపాదించి, తమిళరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘమునకు ఉపాధ్యక్షురాలుగా, తమిళ జిల్లాలు అనేక మార్లు పర్యటించి, స్త్రీ విద్య, కాంగ్రెసు నిర్మాణ కార్యక్రమము మున్నగు విషయాలలో తీవ్ర ప్రయత్నము సాగించారు—చాల సంవత్సరాలు మద్రాసు పురపాలక సంఘ సభ్యురాలుగా, ఒక సంవత్సరం డిప్యూటీమేయరుగా కూడా పని చేసినారు.

ఈమె కొంత కాలం అన్నామలై విశ్వ విద్యాలయంలో సెనేట్ సభ్యురాలిగా ఉన్నారు. మద్రాసులో భారత స్త్రీ మహామండలిలో కార్యదర్శిని. 1926వ సంవత్సరం పారిస్‌లో జరిగిన అఖిల ప్రపంచ మహిళా సభలకు భారత

మహిళల తరపున ప్రతినిధిగా వెళ్లారు. 1928వ సం॥ కాంగ్రెస్‌లో ప్రవేశించారు. 1929వ సం॥లో లాహోరులో జరిగిన అఖిల భారత మహిళా సభలకు అధ్యక్షురాలుగా ఉండి స్త్రీ జనోద్ధారణకై ఎంతో పాటుపడ్డారు. 1930వ సం॥ ప్రప్రథంగా ఉప్పు సత్యాగ్రహంలో పాల్గొని వేదారణ్యంవద్ద అరెస్టు చేయబడిన ప్రథమ స్త్రీ ఈమె. దీనికి గాను 1 సం॥ ఖైదీ శిక్షను స్వీకరించారు. రాజకీయ రంగంలో ప్రవేశించిన ఈమె పిదప అనేక సార్లు కారా

(తరువాయి 50వ పేజీలో)

ఏకాంకిక

* * *

"హారమ్" లో "ఔరత్"

* * *

శ్రీ కవికొండల వెంకటరావు

మొదటి రంగము

[కళాశాలలో ఉత్సవసభ-వేదిక-సదస్యులు]

[వేదిక మీదకు "దిల్ జహాన్" అను మహమ్మదీయ బాలిక వచ్చును—శ్రుతి—పాట—ఈ విధముగా—సదస్యు లాలకింతురు.]

దిల్ జహాన్ : "ఎకనా సెబదోరో జగరపవద్ హాసిలె మర్ద
బరకూ జషికిస్తాదమె అబె సర్ద
మామూరక సేది గర్ చరాబాయెద్ బూద్
తాఖిద్మతె చూఖుదీ చరాబాయెద్ కర్ద"

[వరుస మార్చి మరొక గేయము ఇట్లు]

"సారే జహాన్ సే అచ్ఛా హిందూస్థాన్ హమారా!
హాంబుల్ బుల్ యా న్‌హం ఉస్కీవో బుల్ సితాన్
హమారా!"

....

....

(నిష్క్రమించును)

[సభలో గుసగుసలు] [సదస్యులు చప్పట్లు చరతురు]

[ముఖ్యముగా ఒక ప్రొఫెసర్ పరమేశ్వరరావు వాని భార్య యశోలత ఇట్లు మాట్లాడు కొందురు]

యశోలత : ఆ అమ్మాయి ఎవరండీ ? అంత చక్కగా, అంత స్వతంత్రంగా మన శరీరంలోని తంత్రులన్నీ స్పందించేలా పాడింది !

పరమేశ్వరరావు : ఆమే దిల్ జహాన్ ! మహమ్మదీయుల పిల్ల.

యశో : అందుకే "ఒమార్ ఖయ్యామ్" నుండి, "ఇక్బల్" నుండి ఉటంకించింది.

పర : వారెవరు అని నీ అభిప్రాయము ?

యశో : కవులు.

పర : ఏమో లే ! ఒకవేళ మత ప్రవక్తలని అనుకుంటున్నావేమో అని అడిగాను. ఆ పిల్లకు మతమన్నా, మతగురువులన్నా, మతాంధ సాంప్రదాయాలన్నా నమ్మకం లేదు.

యశో : అట్లా అయితే పదహారు అణాలు కాలేజీగర్ల్ అన్నమాట.

పర : ఆమెకున్న ఉత్సాహము, సర్వమానవ సౌహార్దత్వము, అందరికీ ఆ మతస్థులకుండి వున్నట్లయితే—

యశో : ఈలా మన భరతఖండం చీలబడక అఖండ జ్యోతిగా వెలిగివుండేది.

పర : చక్కగా పూర్తిచేశావు సమస్య. అదిగో ! తెర ఎత్తుతున్నారు ! చూడు ! అఖండ భారత లక్ష్మి వైభవము.

యశో : ఎట్లా చూపింపగలుగుతున్నారండీ. ఇంకా పూర్వపు భరతమాతను ? అంత ఖచ్చితంగా పాకిస్థాన్‌ను విడగొట్టుకు పోయారే !

పర : ఈ దిల్ జహాన్ ఈ కళాశాలలో విద్యార్థినిగా నున్నంత కాలం అఖండ భారత లక్ష్మినే ప్రదర్శింప నెంచియున్నాము. ఆమె కంఠం అంత విన సొంపైంది. ఆమె

రూపం అంత అపురూపమైంది. ఆమె మనస్సు ఒక దానికి కట్టుపడింది కాదు తెలుసా?—మీ ఆడ వాళ్లంతా ఆమెనుండి ఒకచక్కని పాఠం నేర్చుకో వలసివుంది—

యశో: చూస్తాగా! ఆమెయొక్క ఉదారస్వభావము! ఇంకా కన్య కాబోసు?

పర: కన్యేకాని, ఎప్పటికైనా పెళ్లి చేసుకోకపోదు—అదిగో పాడుతున్నారు పిల్లలంతా కలిసి.

[తెర ఎత్తగా అఖండ భారతఖండము యొక్క "టేబ్లో" దాని ఎదర విద్యార్థినీ విద్యార్థుల బృంద గానము]

"వందేమాతరం!

సుజలాం సుఫలాం మలయజ శీతలాం
సస్యశ్యామలాం—మాతరం! వందేమాతరం
శ్యామలాం, సరలాం, సుస్మితాం, భూషితాం,
ధరణీం, భరణీం, మాతరం ॥ వందే మాతరం!"

యశో: మన పాటే పాడింది ఆ మహమ్మదీయ బాలికాను!

పర: అదిగో! తిరిగీ మహమ్మదీయ బాలిక అంటున్నావు! అదే నీ దగ్గఱవున్న దుర్గుణం. మతాన్ని మరువలేవు నువ్వు! అసలు అభిప్రాయాలందఱికీ ఒకటేనని, మతమంటే అభిప్రాయమని అన్నసంగతి ఎన్నిసార్లు బోధించేది నీకు నేను? ఇందాకా ఆ పిల్ల చదివిన "రుబాయత్" కు పోతన్న పద్యానికి ఏమిటి తేడా?

యశో: "కాటుక కంటినీరు" అన్న పద్యమేనా?

పర: అదే "చనుకట్టు పయింబడనేల యేడ్చెదో" అని సాగుతుంది.

యశో: కాస్సేపు వూరుకోండి మీ పుణ్యమాయిరి, డొంక కదిపితే తీగ కదుల్తుంది. ఇది ఇల్లుకాదు కాలేజీ! సంసారం కాదు. సభ!

పర: వెల్, ఎసైడ్! ఇదంతా మన మధ్య నేపథ్యం—రేపు ఆమెను మన యింటికి "టీకి" పిలుస్తున్నాను.

యశో: ఆమె నొక్కర్తనేనా? ఆమె తండ్రినీ తల్లినీ కూడా పిలుస్తున్నారా?

పర: నీ వెప్పుడూ కళాశాల విద్య నభ్యసించలేదు కాబట్టి ఇంకా తల్లీ తండ్రీ అంటున్నావు. ఈ పిల్లలు పూరా స్వతంత్ర వాతావరణంలో తయారైన సరుకు అనుకో!

యశో: అయితే ఆమెనొక్కర్తెనేనా? తక్కిన ఆడ పిల్లలను కూడానా?

పర: ఆమె నొక్కర్తెనే!

యశో: ఇలా ఇక్కడే పిలుస్తారా?

పర: ఇక్కణ్ణుంచి ఇలా పిలవడమనేది "ఎటికెట్" కాదు. ఇంటికి వెళ్లాక "కవరింగ్ లెటరు" గా ఆహ్వానం. "టైప్" కొట్టించి నీ చేత కూడా సంతకం చేయించి మఱి పంపుతాను.

యశో: నా సంతకం మాత్రం వద్దుసుమండీ! నాకు ఇంగ్లీషు రాదు గింగ్లీషురాదు. చేసియిమ్మంటే "టీ" కాచి యిస్తాను. పిండివంటలేమైనా వండగలను.

పర: ఆడపిల్ల కాబట్టి ఆడవాళ్లు పిలవడం మెఱుగని.

యశో: ఎంతలో బోల్తా కొడుతున్నారు! మఱచిపోతున్నారు, ఆ పిల్ల కళాశాలా విద్యార్థిని అని, సర్వ స్వతంత్రురాలని అన్నారు. కాని ఆహ్వానించినా వెళ్లడానికి వెనుదీయ నవసరంలేని వాళ్లు వాళ్లు!

పర: అన్నానా? అంటేసరే! వొకణ్ణే సంతకంచేసి పంపిస్తున్నాను—విను—వేదికమీద నుంచి ఆ అమ్మాయి "టోస్టు" "ప్రొపోజు" చేస్తూవుంది.

(కరతాళధ్వనులు)

యశో: బల్ల గుద్ది చెబుతూ వుండండీ!

పర: ఏమనుకున్నావు!

(కరతాళధ్వనులు)

ఇక "థేంక్సు" లే!

(నిష్క్రమణ)

రెండవ రంగము

[ప్రొఫెసర్ పరమేశ్వర్రావు ఇల్లు—అదే రాత్రి ఒక జవాను వేచియుండును. పరమేశ్వర్రావు యశోలత సభ నుండి ఇంటికి వస్తారు]

జవాను : ఈ వేళ తను యిల్లు తాళంవేసి వుందేమండీ? సాయంకాలం నుంచి కనిపెట్టు కూర్చుని వున్నాను.

పర : అవును! నేనూ ఈమే కూడా వెళ్లాం కాలేజీలో "సోషల్" వుంటే.

జ : చిత్తం! తమకీకవరు ముసద్దీన్ జనాబ్ గారు ఇమ్మన మన్నారు. సెలవు.

పర : "థాంక్స్" అందిందని చెప్పు. [జవాను నిష్క్రమించును]

[ఉత్తరం విప్పి చూచి] ఏమేవ్! ఆ అమ్మాయికి రేపు వుదయం 8 గంటలకు వివాహమట! ఇదిగో! ముసద్దీన్ సాహేబుగారు నాకు ఆహ్వానం పంపారు. ఇదిగో చూడూ!

యశో : అందులో మిమ్మల్ని వొక్కర్నేనా పేర్కొన్నది!

పర : నన్నొక్కణ్ణే! మరెన్ని పిల్చేది. తానొక్కడే!—సతీసమేతంగా పిలవడం, పిలిపించుకోవడం, ఒక్క ఇంగ్లీషు వాండ్లకే చెల్లింది. వెయ్యి పుటాలు పెట్టినా మన వాళ్లకు మహమ్మదీయులకు కలగదు, కలగబోదు.

యశో : పోనీ! శుభలేఖ అని కాసింత పసుపైనా అంటించు కున్నారు కారేం? మరెన్నీ రేపే పెండ్లి అయితే పెళ్లికూతురుగా ఎప్పుడు చేయబడుతుంది? ఈ దాకా కాలేజీ ఉత్సవాల్లోనే పాల్గొంటూవుం డె!

పర : పసుపు పేడ ఈలాంటివన్నీ మనకు—అకటావికటం మనిషివి బయలుదేరేవు! ఈ ఇరవైయో శతాబ్దంలో "మోస్టు బిసినెస్, లైక్" గా జరుగుతాయి పెళ్లిళ్లు!

యశో : అసలు వాళ్లు ఏమీ గుమ్మాలకు రాసుకోరం టారా? ఆడవాళ్లు ముఖాలకు పాము కోరంటారా?

పర : ఈలాంటివి అన్నీ అడిగి తెల్లవార్లూ నన్ను చంపే కన్న కాస్సేపు నీవు వూరుకుంటే మంచిది. తెల్లారి ఆపిల్ల పెళ్లికెళ్లి, సమస్తం చూచి, పూసగ్రుచినట్టు నీకు నివేదిస్తాను. ఆదాకా బతకనియ్యి. [ఆలోచన అభినయించును]

యశో : ఏదో తీవ్రాలోచనలో పడ్డారు! మతిపోతూ వుంది!

పర : రేపు "టీ" కి నేను ఆ పిల్ల కొక్కర్తెకూ లకోటా వుత్తరంగా ఆహ్వానం పంపుతా నన్నానే యీ సాయంకాలం మరి. ఆ సన్నాహం మానుకోవలసి వస్తూవుందే ఈ మ్యారేజి మూలంగానని యోచిస్తూవున్నాను.

యశో : మానుకోవడమేం? నూతనదంపతుల్ని స్వయంగా దీవించి యిద్దర్నీకూడా తీసుకురండి మనింటికి. నేనూ చూస్తాను ఆ దంపతులు ఎల్లా వుంటారో!

పర : గొప్ప "ఐడియా" పారేశావు. ఉండి ఉండి నీ తెలివి మహాద్భుతంగా అగ్ని పర్వతపు "లావా"లా ఎగజిమ్మేవు!—"టైం" ఎంతైంది?

యశో : మన మామూలు రాత్రి భోజనం వేళదాటి ఒక గంటే అయింది.

పర : "నైన్ ఫవ్?"

యశో : ఏమి? ఎంత కావాలని?

పర : తెల్లారిందేమోనని!

యశో : నా పెళ్లి ముహూర్తానికైనా మీరింత తహతహ పడలేదు!

పర : అది మనపెళ్లి—నా తహతహలో నీవు సగంలాగేసి వుంటావు—ఇది కేవలం మరొకరి పెళ్లి—వడ్డించు. ఏదోతిని నిదరపోయేలోగా అదే తెల్లాఱుతుంది—తప్పకుండా వెళ్లితీరాలి ఈ పెళ్లికి!

యశో : కాలేజీగర్ల్ కాబట్టి "ఫార్వర్డు" గా వచ్చి ఆమే మీకు స్వాగత మిస్తుందనుకుంటారు.

పర : అదే చూడాలి! మరెన్ని మహమ్మదీయుల్లో, మనకు మల్లే, పిల్లను ఒకళ్లకు దానం చేయడం వుండదు. పిల్ల సర్వస్వతంత్ర! ఆ సందర్భం ఎట్లా నడిపిస్తారో!

యశో : అదిచూడదగ్గదే! [అంటూ వడ్డించును]

పర : పిల్లే, నడచి, అలా భర్తవద్దకు వెళ్లి—"నిన్ను నేను పెళ్లి చేసుకుంటూ వున్నాను" అని ముఖాముఖి చెప్పివస్తుందనుకుంటాను—[భోజనంచేస్తూ] ఏదీ! కూర మహాబాగావుంది! మరి రవంత వెయ్యి! ఒకవరకంగా వేగింది—గడియారం పదికొట్టిందే! నీ భోజనం అయిందా?

యశో : ఇప్పుడేగా వచ్చాం ఇద్దఱమూను.

పర : అయితే త్వరగా భోంచెయి. చూశావు! ఈ కార్డు లోని "వర్డింగు"! "బిస్మిల్లా" తో ప్రారంభ మైంది. వాళ్లకూ దేవుడున్నాడు!

యశో : అందఱకూ దేవుడు ముందు, తరువాత పెళ్లి? అది మీకు తెలియదు కాబోలు, వాడే వ్రాసి పడేస్తాడు ఎవరెవరికి జతో!

పర : మరి పిల్లా జెల్లా?

యశో : ఆ పెంట మనకొద్దు!

పర : అందుకే ఇలాంటి ఆహ్వానము నీకు రావడంలేదు.

యశో : నాకు లేని పిల్లలు మీకున్నారు కాబోలు!

పర : మఱది వేరూ? కాలేజీలో పిల్లలందఱూ నా పిల్లలే!

యశో : ఆ మాట వీధిలో అనండి!

పర : ఇవే పెడర్థాలు తియ్యడం అన్నా, పెడ మొగంగా పడుకోవడమన్నా!—స్విచ్ ఆఫ్ చెయ్యి!

మూడవ రంగము

[మర్నాడు తెల్లాటి 9 గంటలకు—జానాబ్ ముసద్దీను సాహేబుగారి యింటి ప్రాంగణము—పందిరి వుండదు—బాజాలు వుండవు—తోరణాలు ఏమీ వుండవు—కుర్చీలుంటాయి. ముసద్దీన్‌సాహేబుగారొక్క కుర్చీలో కూర్చుని వుంటాడు. ప్రొఫెసర్ పరమేశ్వరరావు రిస్టువాచీ చూచు కొంటూ వస్తాడు—]—[ముసద్దీన్ లేస్తాడు కుర్చీలోనుంచి]

పర : "ఆదాబ్ జానాబ్!"

ముస : "ఆదాబ్! వెల్‌కమ్."

పర : "థాంక్సు"—తొమ్మిది అయిందే. ఇంత "సైలెంట్"గా వుందేం ఇదంతా? పెండ్లి వుందా?

ముస : పెండ్లి వుంది. మాలో ముహూర్తమంటూ లేదు; ఊరికే "కన్వీనియన్సు" కోసం వేస్తామేకాని గంట, ఆ గడియకు పెళ్లి అవ్వాలన్న పట్టుదల లేదు.

పర : బాజాల్లేవు! పందిరి లేదు! తోరణాలు లేవు!

ముస : అవన్నీ మీకు. మాది "మ్యారేజి" అంటే "సింపిల్" వ్యవహారము, ఖాజీ రావాల, అంతే. ఆ రిజిస్టరులో దంపతులు సంతకాలు చేస్తారు. అదే పెళ్లి.

పర : ఖుషీ నహీ?

ముస : ఖుషీ బహుత్ హై! చూస్తూ వుండండి ప్రొఫెసర్ సాబ్! [నిష్క్రమించును]

పర : ఏమిటి చూస్తూ వుండను? అప్పుడే 9-15 అయింది. పేరంటాళ్లు లేరు. ఆఖరుకు పియానో వాయించే ఏంగ్లో ఇండియన్ లేడీనైనా పెట్టారుకారు. ఉత్త సహారా యెడారిలా వుంది.—అదిగో ఎవరో దాడీవాలా వస్తూ వున్నాడు. ఆయనతో కాస్సేపు బాతాఖానీ వేస్తే కొంత సంగతి బోధపడుతుంది. బలే ముస్తాబై వస్తున్నాడే ఈ ఆద్మీ! నల్ల షెర్వాణి వేసికుని! ఆదాబ్ జేనాబ్!

అవతల వ్యక్తి : ఆదాబ్! [అని ఆలింగన పూర్వకంగా అన్యోన్యం ఇటు అటు జబ్బ లదుముకొందురు] మీకు తెలుసు పద్ధతి? మాకంటే బాగా ఆలింగనంగా అన్యోన్యం ఇటు అటు జబ్బలు మోపుకోవడం? అందుకే మాకంటే ముందు వచ్చారు!

పర : 9 గంటలకే ముహూర్తమనుకొని 8-59 కి వచ్చాను.

అవ : మాదీ నవాబ్‌దర్జా! టైమ్ గియమ్ నై! ఈ వేళ ఖాజీ వచ్చేసరికి పదకొండవుతుంది. ఆయనకేదో కేసు వుండి ప్లీడరుగారింటికి వెళ్లి ఆ పని అయ్యాక ఇలా వస్తానని నన్ను చెప్పమన్నారు...ముసద్దీన్‌జీ ఎక్కడ?

పర : అదుగో! వస్తున్నారు! ఈ రెండు గంటలు ఇలా పడి కాపులేపడి కూర్చోవడమేలాగుంది, కాఫీ ఉపమాలు గాని పులావుగాని లేకుండా!

అవ : పులావుకీ మాకీ వుంది పెళ్లి అయ్యాక! కాఫర్లకు నై. [ముసద్దీన్ రాక.] ముసద్దీన్! ఖాజీ ఈ పొద్దు వచ్చే సరికి పదకొండు అవుతుందట!

"హేరమ్" లో "ఔరత్"

ముస : అయితే రిజిష్టరు ముందు పంపించివేయలేకపోయి నాడూ? నేడు ప్రొఫెసర్ సాబ్ కూడా దయచేశారు. దశ్ బజేకే వారు కాలేజీకి వెళ్లిపోవడం జరూర్ అని అనుకుంటాను. "క్యా బోల్తా?"

పర : అది మంచి పని.

అవ : అయితే అట్లా కబురు పెట్టించు. పదకొండింటి దాకా కూర్చోవడమంటే కష్టం అందటికీ!

[ముసద్దీన్ నిష్క్రమించును.]

పర : మఠి సాక్షులు రావద్దూ?

అవ : వారూ వస్తారు. అదిగో ఇదిగో అని పదింటికి. మగ పెళ్లివారు తయారయి రావాలా? అదల్లా చూచినా "బారా" కావచ్చు.

పర : ఎక్కడున్నారు వారు?

అవ : ఆ వీధిని మేడలో.

పర : ఆ వీధికి ఈ వీధికి బారెడు మేర—"బారా" గంటెందుకు?—ఊరేగుతూ వస్తారా?

అవ : ఊరేగింపూ గీరేగింపూ జాంతా నై. మాదీ నిఖా అన్న దీమాటు ఖరార్ వ్యాపారం ప్రొఫెసర్ సాదీ! జల్దీ జరిగిపోతుంది. అగ్గి బుగ్గి వుండవు.

పర : "జల్దీ" అంటూనే "జరూర్" అంటూనే అప్పుడే నా కాలం ఒక అరగంట వేస్ట్ చేశారు.

అవ : అట్లాంటి అర గంటలు మేము లోగడ జరిగిన పెళ్లిళ్లకు ఎన్ని పోంగొట్టుకొన్నామో లెక్కలేదు. ప్రొఫెసర్ సాబ్!—వస్తూవుంటారు ఈపాటికి మగ పెళ్లివారు. ముసద్దీన్ హడావిడి పడుతున్నాడు.

ముస : [వేటే ఒక చిన్న పిల్లవాడితో] బచ్చా! రేకు కూజామీద బంగారు జరీ పువ్వుల రుమాలు వాసెనగట్టి సిద్ధంగా వుంచుకున్నావా గేటువద్ద?—లేకుంటే పెళ్లి కొడుకు చులాగ్గా లోపలికి ప్రవేశిస్తాడు.

పర : అదేం ఆచారము?

ముస : మాలో పెళ్లికొడుకు అత్తింటి గుమ్మం ఎక్కే ముందు "రుజుం" చెల్లించాల! మీలో లేదూ ఈలాంటి ఆచారము.

పర : మాలో పెళ్లికొడుకు అత్తవారినుండి ఎంతైనా లాగే వాడేగాని పెళ్లికూతురు వెంపువారి కేగి సూపడు.—ఆ వచ్చే అతడేనా పెళ్లికొడుకు?

అవ : కాదండీ! ప్రతీముస్తాబై వచ్చే "ముసల్మాను" పెళ్లికొడుకు కాదు—"బ్రైడ్ గ్రూమ్" మీలో లైనే పెద్ద పార్టీతో వస్తాడు మాలో కూడా!

పర : అతి సైలెంటుగా!

అవ : అవును! అతి సైలెంటుగానే వస్తాడు. మాకీ నర మానవ సాక్ష్యం కావాలిగాని సన్నాయిలూ, సాని మేళాలు అక్కఱలేదు. "డవర్" ఏర్పాటు కావాలి.

పర : అదిగో! ఏదో పెద్ద బలగం వస్తూ వుంది. అందులో వుండివుండాలి పెండ్లికుమారుడు! అతడే కావాలి!—ఆ నిడుపాటి ఎఱ్ఱటోపీ! ఎఱ్ఱటోపీ చుట్టూ నాగ పట్టంలా గులాబి దండలు చుట్టారు! బుగ్గలకు తళుకు వేశారు. మెళ్లో గులాబి దండలు పొడూగ్గా వ్రేలాడుతున్నాయి లాడలకంటా! మొఖమల్ లాంగు కోటూ! ఇరుకు పరాయి! ఎఱుపు రుమాలు! అతనే పెళ్లికొడుకు అయి వుండాలి. కాని కూడా అందఱూ మగవాళ్లే. ఆడ వాళ్లెవళ్లూ లేరు. ఈ మహమ్మదీయులకు ఆడవాళ్లు వుండరా ఏమిటి చెప్మా! తుదకు పెళ్లప్పుడు పెళ్లి కూతురైనా ప్రేక్షకులకు చూపిస్తారో లేదో!

[ఆలోచనలో పడును]

అవ : ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నారు? ప్రొఫెసర్ సాబ్! ఆ గులాబి దండలు మస్తుగా వేసికొన్నవాడే పెళ్లి కొడుకు.

పర : అత్తవారి గుమ్మం దగ్గఱ సుంకం చెల్లించక పోతే "ఖడేరావ్" అన్నమాట అల్లుడుపని.

అవ : "దర్వాజాబంద్!"—చూడండి ఈ పైనుండి ఖుషి ఖాజీ ఆతా హై! సాక్షులు లిఖ్తే హై.

పర : మఠి ఆలస్యమెందుకు?

అవ : మీ హిందూ "డోబీ" వచ్చి కోడిని దిగతుడుపు తీసెయ్యాల పెళ్లికొడుక్కి.

పర : ఈలాంటి ఆచారం అరేబియాలో వుండదనుకుంటాను.

అవ : అరేబియా ఇరాక్ తురాన్ విడిచిపెట్టి మేం వచ్చేసి ఏన్నాళ్లయిందో! అక్కడ కోళ్లే లేవనుకుంటాను నిప్పుకోళ్లే కాని. ఇది మాతో చేసే మీవాళ్ల వేడుక అయి వుంటుంది.

పర : ఇలాంటిదే హిందూముస్లిమ్ సభ్యతను పెంపొందించే సర్వసామాన్య సాంప్రదాయాలు.

అవ : సామాన్య సాంప్రదాయాలే కాదు—మా పెద్దల్కూ మీ పెద్దల్కూ బడాబడా మిలా కత్తులుండేవట—జాడ్బాయిని అక్బర్ పాదుషా పెళ్లాడాడన్నా, రోషనారా శివాజీని ప్రేమించినదన్నా—అవి మఱచిపోయే లడాయి పడేము మనకీ మనకీ!—చాకలి దృష్టితీసేశాడు. పట్టుకుపోతున్నాడు చూశారా ప్రొఫెసర్ సాబ్! వాడికది నేడు కైమా కాబోతుంది—ఇదిగో ఇటు దేఖోజీ! మఱి పెళ్లికొడుకు రొఖ్ఖం అదిగో! ఉంచుతున్నాడు రుమాలుమీద!

పర : "వెల్! వెల్"—నించోడానికి తావే కనిపించడం లేదే? ఎంతలో ఎంత పెద్ద సభ అయింది!

ముస : అంతా లోపలి సావట్లోకి దయచేసి వచ్చి కూర్చోండి!—ప్రొఫెసర్ సాబ్! దయచేయండి!

పర : "అయ్యో" రాజుల్లో పెళ్లికొడుకు ఎదర కత్తైనా కనిపిస్తుంది. ఈ పెళ్లికొడుకు ముందుగాని పక్కల్ని గాని ఎవరూలేరు. ఎవరితోను ఇతగాని పెళ్లి?

ఖాజీ : [ప్రార్థన గావిస్తాడు] "బిస్మిల్లా! ఇర్ రహిమాన్ ఇర్ రహీం"

పర : తంతు ప్రారంభించేరు లాగుంది. "క్రాపుల వాలాలు" బుర్రలమీద చే రుమాళ్లను వేసుకొనుచున్నారు!

ఖాజీ : "లల్ హంద్ ఉవిల్లా ఇరబ్బిత్ అలమిన్
అర్ రహీమాన్ ఇర్ రహీం!
మాలిక్ ఇయాం ఇద్ దిన్
ఇయ్యాకనబుదువ ఇయ్యాకవ స్త
ఇన్ ఇహ్దినష్ షిరాత్
అల్ ముస్తాఖిం షిరాత్ అల్లజన అన్
అనమ్ఠ అలైహింగైర్ ఇవ్ మఘ్ఘూబ్ ఇ
అలై హాం, నలద్దా అల్లిన."

అందరు : "అల్లాఉ అక్బర్"

ఖాజీ : రిజస్టర్ ఇదిగో!

అవ : అదివరకే పెళ్లికూతురు సాక్షుల యెదుట సంతకం లోపల జనానాలో చేసి వేస్తుంది. సాక్షులున్ను అక్కడ చేసి వేస్తారు. మాలో ప్రొఫెసర్ సాబ్! మఱి ఇక్కడ పెళ్లి కొడుకుచేస్తాడు వినండి!

పర : వినడమేమిటి కనడం గాని.

గాలిలో అన్నట్టు { "జవ్వజ్ తూకా" / "ఖబిల్ తూ" } వినవస్తుంది.

పర : ఒకర్నొకరు చూచుకోకుండానే?

అవ : ఒకర్నొకరు చూచుకునే కైము వేరు.

పర : "కాలేజీగర్ల్"కీ ఈ కట్టుబాటే?

అవ : ఇఖ కాలేజీగరల్ గీలేజీగరల్ నై! దిల్ జహాన్ "హేరమ్"లో "ఔరత్" నేటినుండీ!

పర : గుమ్మంలో ఎదో క్రిరుక్రిరు ధ్వని అవుతూవుంది.

పకీరులు పాట—"హవ్వా" "యాదం" మోస్తర్
దోస్తీ కలియాల!
"వేతదానో" "హుసేన్" మోస్తర్
వరిధిల్లాల!
"జులీఖా" "యూసూపు" మోస్తర్
బాగుండాల!
"యాయెషా" "రసూవ్" మోస్తర్
ప్రేమించాల!

పర : తెనుగునే పాడుతున్నారు!

అవ : ఇప్పుడరబ్బీ పకీరు లెక్కణ్ణుంచిదిగేరు లేకుంటే! ఈ సమయంలో పార్శీభాషలో వహాలవీలు మునీలు చదివిన ఆశీర్వచన రత్నాలు విన్నారు గాదు మీరు!

పర : వినకేం అవీ విన్నాను! " పోషిషే " " బుల్ బుల్ " " ఫూల్ ఫల్ " " కిస్మత్ " " ఆనీ " ఇవన్నీ చెవిలో ఇంకా మారుమోగుతున్నాయి.

(అంతలో కోలాహలం)

పర : ఏమిటీ కోలాహలము ?

అవ : మాలో—పెద్ద పళ్లెంలోపోసి—ఖర్జూరపు కాయలు సీమ బాదం కాయలు, పటిక బెల్లంముక్కలు, రుమాలు కప్పి తెస్తారు సభ మధ్యకు—

పర : అవును అదేకాబోలు అది.

అవ : ఆ రుమాలు ఒత్తిగించేరు చూడండి!

పర : ఆవిష్కరణం గావించేలో అందఱూ కూడి ఎగ రేస్తున్నారే పైకి! నా నెత్తిమీద కూడ పడుతు న్నాయే! ఉండండి ఉండండి! బుర్రపగిలి పోగలదు. అరే! పెళ్లికొడుకు తలమీద బుక్కాలా పోసేస్తు న్నారే! అంతా త్రొక్కుళ్లాట క్రింద తేలిపోయింది! ఛెప్! అయినా ఝుల్సా చెప్పలేనంత వీరిలో పెచ్చు పెరిగిపోతూవుందే?—నే అవతలకు తప్పుకుంటే మెఱుగు లాగుంది.

అవ : చూశారా ప్రొఫెసర్ సాబ్ మహమ్మదీయుల పెళ్లి మజా!

పర : బలే తమాషాగావుంది—చొప్పకట్ట దెబ్బలకు ?

అవ : " జోయ్—జోక!" మీలో వసంతం చల్లుకోరూ.

పర : మేం ఆడవాళ్లమీద కూడా పోసేస్తాం—కళ్లల్లోకి, కొప్పుల్లోకి.

ముస : ప్రొఫెసర్ సాబ్! థాంక్సు! ఇదిగో! పాంశుపారీ! మీకు ఖర్జూరపు కాయలు, బాదం కాయలు, పటిక బెల్లం—ఇవిగో—సెలవు!

అవ : సెలవు! ప్రొఫెసర్ సాబ్! జేబు రుమాల్లో కట్టి ఇచ్చేరు—అత్తార్ రాగి.

పర : ఇంకా మీరు పులావ్ గిలావ్ లగాయించి మరీ వస్తారనుకుంటాను—

అవ : ఆ అట్లనే!

పర : సాయంత్రం మీకు ఏమిటి పని ?

అవ : ఏమీ పనిలేదు.

పర : మా యింటికి ' టీ 'కి దయచేయండి.

అవ : అవశ్యం.

(నిష్క్రమించుచును)

నాలుగవ రంగము

[తమ యింటి వద్ద యశోలత—పరమేశ్వర్రావు]

యశో : ఏం చేసికొచ్చారు. పెళ్లికెళ్లి అత్తర్లో మునిగి తేలినట్లున్నారు. గుమ్మగా పిసాళిస్తున్నారు!

పర : " టీ "కి పిల్చివచ్చాను.

యశో : ఎవర్ని ?

పర : ఎవర్నని చెప్పను. ఒక ముసలివృద్ధు మహమ్మదీ యుణ్ణి. దాడీవాలాను.

యశో : అతడేనా పెళ్లికొడుకు ?

పర : పెళ్లికొడుకతడెల్లా అవుతాడు ? పెళ్లికొడుకు నిత్యే పంలా వున్నాడు. తళుకు బెళుకు వేసికొని. కాని మనకు పెళ్లికూతురు, కనిపించలే! ఆవిణ్ణిబట్టి అతగాణ్ణి ' టీ 'కి పిలుద్దామంటే!

యశో : ఆమె కనిపించనే లేదు మీకు ? నిన్న సాయంత్రం కాలేజీలో అంత గట్టిగా సభలో బల్లగుద్ది మాట్లాడిన వ్యక్తి ?

పర : అదే చిత్రం! ఆమె నేటితో " హేరమ్ "లో " ఔరత్ "గా మారిపోయిందట! ఈ దాడీవాలా నిర్వచించాడు.

యశో : మీరు టీకి పిల్చిన ముసలివృద్ధు ?

పర : ఊఁ!

యశో : అయితే ఆ టీపార్టీ ఏదో మీరిద్దఱే చేసికోండి! పరస్పరం! నన్ను చంపకండి! నేనేనా ఏమిటి అంత " హేరమ్ "లో " ఔరత్తు "ను గానిదాన్ని ? అయిన మగానికి కాని మగానికి అల్లాకరస్పర్శ గావించే దాన్నా నేను ?—ఏమో ఆ ఇస్లామ్ తాజా ఇస్తోగుకు

వెంటబెట్టుకు వస్తారనుకున్నాను. టెంకాయ పిచ్చి కుండచేసి పూరుకున్నారు!

పర: అలాకాదు. ఆ దాడీవాలా రిటైర్డు హైకోర్టు జడ్జీయే! మా తాతయ్యకు వాళ్ల తాతయ్య యునానీ వైద్యం కూడా చేసేవాడట! మా నాయనమ్మ చెబుతూవుండేది. నీవు కూడా ఎతిగేయుండాలి. గుడ్డి సాంప్రదాయాలు ఇలా అడ్డంకులై ఏడిపిస్తున్నాయి గాని నిజ్జానికి మనమూ మహామ్మదీయులమూ అన్యోన్యం వివాహం చేసికొని వుండేవాళ్లం ప్రతీరోజూను.

యశో: నూరు చెప్పండి! వెయ్యి చెప్పండి! నేనీ రోజున ఆ దాడీవాలాకు టీ పొయ్యను.

పర: మనం లోకం అంతట్లో చాలా "బ్యాక్ వర్డు" అయి పోతాం!

యశో: అయిపోం! వాళ్లకు అట్టూ మనకు పిట్టూ పనికి రాదని చెప్పేసెయ్యండి.

పర: బాగా ఆలోచించుకో! ఇది "సోషల్ స్టాండర్డు" సుమా! "వాట్ ఎ ఫూల్!" అంటారు అంతా!

[తెర పడును]

[అయిదవ రంగము]

[సమయం సాయంకాలం—పరమేశ్వర్రావు చావడిలో]
అవతలవ్యక్తి పరమేశ్వర్రావు.

అవ: యశోలత ఏదీ? మిక్కిలి విలాసవతి! ఆమె టీ పోస్తూంటే అద్భుతంగా తాగేవాణ్ణి! ఇంట్లో లేదూ?

పర: ఆమె "ఇన్‌డిస్పోజుడు"—కాదు—"హేరమ్" లో "ఔరత్" అయింది.

అవ: నా మాట నాకు వప్పజెప్పడానికా ఈ పొద్దు నన్ను టీకి పిల్చింది? ప్రొఫెసర్! మీకు సందేహం—పెళ్లికూతుర్ని మేం ఎందుకు పదిమందిలోకి తీసుకు రాలేదని కాదూ! తీసికొనివస్తే మీ ఆడ పిల్లలు ఏమి చేస్తున్నారు? తలలొంచుకు కూర్చుంటున్నారు. ఇప్పటి వఱకు ఎన్నో మీ హిందువుల్లో పెళ్లిళ్లు చూచాను గాని—ఒక్క పెళ్లిలోను పెళ్లికూతుర్ని "ఐడెంటిఫై" చేసింది లేదు.

పర: ట్రూ! ట్రూ! అవీ చెడ్డ అలవాటే!—వింటున్నావా? యశోలతా! ఏమంటున్నారో జానాబ్!

అదిగో వస్తూవుంది.

యశో: [ప్రవేశిస్తూ] వింటూనే వున్నాను. అయితే స్త్రీకి సిగ్గు అన్నది సహజం కాబట్టి ఆ కారణంగా మాలో పెళ్లికూతుళ్లు తలలొంచుకుంటారు!

అవ: సలాము! యూరోపియను స్త్రీలు నిటార్గా నీవా నేనా అన్నట్టు నిలబడి వుంటారు. వాళ్లమాట?

యశో: సలామ్! వాళ్లసిగ్గు అందర్నీ మించిన సిగ్గు! హృదయంలోనే పొందుతారు! అదే అలవరచుకోవాలి మన మంతాను—టీ తీసికున్నారా! జానాబ్.

అవ: లేదు "టు ది హెల్త్ ఆఫ్ యు బోత్." 'థాంక్స్'

యశో: సంధ్యా రాగం ఎంత చక్కగా వుందో చూడండి. మా చావడిలోకే ప్రసరిస్తుంది. మీరు నమాజు చేసి కుంటే ఇక్కణ్ణే చేసుకుని మఱీ వెళ్లవచ్చు.

అవ: మీ ఆయన సంధ్యావందనం.

పర: రెండూ కలిపే చేయవచ్చు. నీళ్లుతీసుకురా!

యశో: నీళ్లెందుకు స్పిరిట్ కావాలి!

అవ: నిజమే. అది తెలియకే ఈ తికమికలన్నీ!—

[ప్రార్థన]

"సుబ్హానక అల్లా హుమ్మవబి
అమ్ షైతాన్ ఇత్—రజీమ్."

పరమేశ్వరరావు—యశోలత: "ఋతం బృహత్"

ముగ్గురూ కలిసి: అల్లా హో అక్బర్; ఓం తత్సత్!

[తెర పడును]

ముద్దుపళని

శ్రీ క్రొవ్విడి లక్ష్మన్న, ఎమ్.ఏ., బి.ఎల్.

మధుర మంజుల గీతికాలాప మోహన పారవశ్యం, సరసత్వం చెలులకే చెల్లిందన్నారు, మిత్రులు శ్రీ వెంపటి నాగభూషణంగారు, వెనకటికి ఓ సారి. అలనాటి వైదిక వాఙ్మయం మొదలు, నేటి లౌకిక కావ్య వాహినీధునుల వరకూ, స్త్రీలు వాణీమ తల్లిని మనోహరంగా సేవించుకుంటూనే ఉన్నారు; మనోజ్ఞమైనభూషలు తొడుగుతునే వచ్చేరు. ఆ కోవకి చెందినదే ముద్దుపళని. "రాధికా సాంత్వనం" వ్రాసిన కవయిత్రి. కళామయజీవి—రసపిపాసువు. "ప్రతాపహేళి భోసలతాళరాజరాణ్మణి సుత ప్రతాప సింహేంద్రమౌళికి వలపునేస్తం."

ముద్దుపళని అనే యీ పేరు వింతగా తోచి, యీమె తెలుగుది కాదేమోనని బ్రౌనుపండితుడు అభిప్రాయ పడ్డాడు. కాని గ్రంథంలోని వివరాలని గమనిస్తే—కారణాంతరాల చేత దక్షిణానికి తరలివెళ్లిన కుటుంబంలోనిదైనా—పళని అచ్చంగా తెలుగుగడ్డ ముద్దుబిడ్డ అయినట్టు స్పష్టపడక మానదు. ఈమె వంశావళి: ముత్యాలూ, తంజనాయకీ అని అన్నా చెల్లెలూను. శూద్రకుటుంబానికి చెందినా వైష్ణవ భక్తి తత్పరుడు ముత్యాలు. అవ్వయ్య, చెంగాలి వీళ్ల తల్లిదండ్రులు. ఈ ముత్యాలుకి నలుగురు కొడుకులూ, ముగ్గురు కూతుళ్ళూను. పెద్ద పిల్ల పళని. ఏ కారణంచేతనో ముత్యాలు దక్షిణా పథానికి వలస పోయేడు. ముద్దు (ముత్తు) అని తమిళులు ముచ్చటగా పిల్లలకి ఉంచే నామ పూర్వ పదం. (చూ: ముత్తుస్వామి. ముత్తులక్ష్మి) పళని దక్షిణ దేశంలో వేలాయుధస్వామి క్షేత్రం విశాఖజిల్లాలో సింహాచలం (క్షేత్రనామం) లాగే యీ పళని (క్షేత్రనామం) కూడా ముద్దు అనే పూర్వపదంతో కలిసి—ముద్దుపళని అనే పేరయి నిలిచింది. (తతిమ్మా పిల్లలకి ముత్యాలు లక్ష్మి, పద్మావతి అని ఏ సంకరంలేని పేర్లే పెట్టేడు.)

"పున్నమ చందమామ కెనబోలు ముఖంబును,
ముఖాను రూపపకా
తిన్న నిపల్కు; పల్కులను దేరిన సద్దయ;
సద్దయారసో
త్పన్నపు జూపు; చూపున ధ్రువంబగు నీవియు
సొమ్ములొచ్చు, మే
న్నన్నలు వొందు నరనాథులు" మెచ్చేటటువంటి ఉత్తమ గుణాలు...కొన్ని పెట్టని సొమ్ములుగా యీమెకి అలవడినట్టు తెలుస్తుంది. కాగా,

"తెలిమక్కలలోన జెలగు నెల రేకయినన్
లలిత కళా విభవంబులు వలనొప్పగ"

నేర్చిన జాణ.

"ఘటియింప నేర్తువుక వనజాతు లెరింగి
పలుకుల కల్కి వెల్వెలలు బార.

* * *

నటియింప నేర్తువు నవరసంబులనంటి
తగురంభ యనిమిషత్వము వహింప"

అని మెప్పులుగైకొన్న పటిమా సమన్విత, భారత నాట్యప్రవీణ. ఆ యీగుణగణ ప్రతిభాప్రభావంగా, అపూర్వమయిన ప్రతాపసింహ మహారాజు ప్రాపు సంపాదించి, అనన్య సామాన్యమయిన వైభోగాలతో జీవితం సాంతమూ నిత్యకల్యాణం పచ్చతోరణంగా వెళ్లబుచ్చింది.

ప్రీణన కావ్యపరంపర సంస్కృతంలో నిస్తులంగా కనిపిస్తుంది. సాంత్వనోపాయాలకీ అనునయాలకీ తెలుగు వాఙ్మయంలోనూ కొదువలేదు. పదాఘాత బహూకృతులతో పాటు యీ ప్రక్రియ జరిగించి, లోకోత్తమంగా నడిపించేడు తిమ్మనామాత్యుడు. "సత్యభామా సాంత్వనం" అంటూ యింకా ప్రబంధమే వెలిసింది. ఈ త్రోవని పళని తొక్కిన మార్గం :—ఈమె కథావస్తువ కడుకున్నింతంగా ఏరుకుంది. తన జీవితంలోని మధుర ఘట్టాలజాయలని ఇంకా నాలుగు మెట్లు పైకి ప్రస్తరించి, రాధా—

యిళా కృష్ణుల సన్నివేశ చిత్రణంలో అప్రతిమ ప్రతిభ నిరూపించింది. స్వీయ జీవితం ఒక శృంగార రసామృత భాండమై, లలిత సకల కళా ప్రౌఢిమల వెలయింప జేసుకున్న పళని మేలిలేఖినిలో కళాదేవత నృత్యం చేసింది. మధ్యమ వసం అంటూ, ఆలంకారికుల కైమోడ్పులతో అగ్రశ్రేణిని అలంకరించిన శృంగారం, ఉద్రేకం రెచ్చగొట్టి మంగళ ప్రదంగా పరిణమించే శృంగారం, కావ్యంలో అడుగడుగునా తొణికిసలాండింది. శృంగార కథా కథన సంవిధానంలో, రసావిష్కరణలో తనకి తనే సాటిగా వ్రాసింది ముద్దుపళని.

ఇంక రాధికా సాంత్వనం కథ: నందుడు, యశోద, రాధ, కృష్ణుడు—యీ నలుగురి సంబంధబాంధవ్యం అందరూ యెరిగి వున్నదే. యశోదకి కుంభకుడు అని ఒక సోదరుడు. అతని కుమార్తె ఇళ. ఇళకీ కృష్ణుడికీ వివాహం. చనువు యెక్కువగా ఉండడంచేత రాధవద్ద పెరిగింది, ఇళ. ఆమె చెప్పుచేతల్లో మెలిగి, ఆ పొరుపొళ్లని అనుసరించుకుంటూ, గడితేరింది...

"మగనికి పెళ్లి అవుతుందనే కాని, తనకి సవితి వస్తుందన్న మాట ఎరగక పోయింద"న్న సామెత రాధపట్ల పూర్తిగా అన్వయించింది. తాను నిత్యమూ చూసి మురిసి పోతూఉండే కృష్ణుని చిన్న భార్య అంటూ, మేనకోడలికి మెలకువలు నేర్పడంలో తనని తనే మరచి పోయింది రాధ. ఇళా నిషేక ముహూర్తం వరకూ ఆమెకి యీ విషయమే స్ఫురించలేదు. అంతలో ఆ రాత్రి, తన ఏకైక లక్ష్యం, తన జీవిత పరమావధి, తాను వెయ్యి కళ్లతో కాపాడుకుని మురిసి పోతూన్న పెన్నిధి—హఠాత్తుగా మరొక్కర్తితో ఏకాంత సుఖం అనుభవిస్తున్నాడనే సరికి—రాధ గుండెల్లో చెయ్యిపెట్టి కెలికినట్టు అయింది!

తరవాత కృష్ణుడు యిళతోకూడా శ్వశ్రృగృహానికి వేంచేస్తాడు. నిత్యమూ తన దృక్పథంలో నృత్యంచేసే హృదయాధిపతి కంటికి కరువై పోవడంతోటే, రాధకి మత్సరం పొడసూపింది. విరహతాపం యెక్కువై పోయింది. ఆ పైన శుకరాయబారం. ఆ చిలక అక్కడి ఇళా—కృష్ణుల శృంగారములు వివరంగా వర్ణించడం—దాంతో రాధ మూర్ఛ పోవడంన్నూ!

ఆ లోగా రాధని విడిచి ఉండడం కృష్ణుడికీ కష్టం అనిపించి తిరిగి వస్తాడు. రాధ తోకతొక్కిన పాములాగ మండి పడుతుంది. పిమ్మట కృష్ణుడు క్షమాభిక్ష వేడుకోవడం—పదాఘాతాల దండనం. చివరకి, ఎంత అణుచుకొని సాధిద్దాం అని ప్రయత్నించినా ఆగకుండా పెల్లుబికి వచ్చే దుఃఖం పట్టలేక, పాపం, రాధ వలవల యేడుస్తుంది. ఆ ఘట్టం అలాగ నడుస్తూ ఉండగానే కృష్ణుడి ఊరడింపు మాటలతో కొంత పూర్వ స్థితికి వచ్చి—నవమోహనా కారుడి సాన్నిధ్యంవల్లనూ, స్పర్శసుఖం చేతనూ—గతం అంతా విస్మరించి గాఢాశ్లేషంలో అణిగి పరవశ అయిపోతుంది, రాధ. ఇదీ కథ.

ఈ శృంగార ప్రబంధం 585 గద్య పద్యాలతో కూడిన నాలుగాశ్వాసాల గ్రంథం. మొదటి ఆశ్వాసంతో ఇళావకావనం, యిళతో కృష్ణుడి కూటమి, రాధ యీర్ష్య, ప్రాతఃకాల వర్ణనా జరిగేయి. ద్వితీయాశ్వాసంతో రతి, జ్యోత్స్న, నృత్యాది వర్ణనలు, తృతీయ చతుర్థాలలో రాధాకృష్ణుల ప్రణయంలో కలహం తటస్థించడం, తచ్ఛాంతిన్నీ.

స్త్రీ హృదయం, మనోభావాలూ అర్థం అయినంతగా పురుష హృదయాంతర్గత వివరాలూ, మనస్తత్త్వ విచారణా పళనికి తేట పడలేదు. రాధా కృష్ణుల పాత్రలలో యీ తారతమ్యం కనిపిస్తుంది. రాధని క్షమా భిక్ష వేడుకోవచ్చిన కృష్ణునిలో ఉండ వలసినంత తత్తరం కనిపించదు. కాగా,

"సకియ నీ కీల్జడ సరివచ్చెనని కదా మించి
కాళీయుని మర్దించు టెల్ల
నింతి నీ బొమ్మల కెనవచ్చెనని కదా విడక
కంసుని విల్లు విరుచుటెల్ల.

* * *

"అట్టినను న్యాయము యిట్టిరట్టుసేయ, అరయ మదిలోన" అని ఆయుగంలో శరపరంపరంగా వస్తూన్న ప్రబంధ రీతినే మొర పెట్టుకుంటాడు. ఆ ముఖతః చెప్పించిన

భావాల్లో ప్రత్యేకించి ఉపజ్ఞ కనపడదు. ఇంక రాధ పాత్ర వైపోరుగా చూడండి. ఇళా కృష్ణులు అలా శయనాగారానికి వెళ్లగానే, చెంపఛెళ్లున చరిచినట్టయి, రాధ యెంతెలాగ చింతిస్తుందీ!—

"సొమ్ము నియ్యవచ్చు సొమ్మంద మియవచ్చు
నియ్యమని ప్రాణ మియ్యవచ్చు
తనదు విభుని వేరు తరుణి చేతికి నిచ్చి
తాళ వశమె యెట్టి దానికైన"

చివరకి యింకా పట్టలేక—

"అకట మగలను తమ యక్కాశైనజాలు
నబలలాగించి లాలించరనుచు నిళకు
వగచుగతి" అన్యోపదేశంగా లోనివంత తెలియజేసుకొంటుంది కృష్ణుడికి.

ఈ ప్రబంధం అంతలోకీ పోషణ నిర్దుష్టంగానూ, సకలాంగంగానూ జరిగింది ఒక్క రాధ పాత్రే. అత్తవారింటికి కృష్ణుడినీ యిళనీ తీసుకు వెళ్లడానికి కుంభకుడు వచ్చిన ఘట్టం చూడండి మచ్చుకి. రాధకి పాపం, యిదో వ్యాస ఘట్టం. కృష్ణుని విడిచి ఉండడం దుర్భరం. అలాగని అత్తవారింటికి తీసుకు వెళతాం అంటే తనుమాత్రం యెలాగ కాదంటుందీ? అంచేత మనోగత స్నిగ్ధభావాలని మరుగు పరుచుకుంటూనే, పైకి బెసగకుండా, సంతోషం నటిస్తూ సరేనంది. ఇంక అక్కణ్ణుంచీ ఆమె ఆవేదన—

"ఎడలేక మురవైరి సెనయుట ముచ్చటు లెంచి
పగిలి గుండియ వకావకలు గాక
హరిభోగ్య వస్తువులందంద సోకిన నెమ్మేను
ఝమ్మని సొమ్మసిల్ల

* * *

విరిగితల మిన్ను పడినట్లు విన్నవోవు
భావజునిధాటి కలికి రాధా వధూటి"

స్త్రీ స్వాభావిక మయిన భావాలు తప్పతిప్పలుగా రాధ పాత్ర పోషణలో కనిపిస్తాయి. కొంతకాలం ఎడబాటు అయిన మనోహరుడు కంటపడగానే రాధ యెన్ని నిష్ఠుర వాక్యాలు పలికిందో, పగపట్టిన పాములాగ ఎంత ఛర్రుమంటూ లేచిందో చూడండి—

"నిలుకడసున్న తాల్మి నహినేస్త
ము దబ్బర మాట పద్దు, లే
వలపు హుళక్కి యాసలుసి
తావులు పై పయి మేల్మి నీదు నీ
తులు మెరమెచ్చు లాదరణ దూరు
దయల్సుతు నమ్మవచ్చునే
యిలమగవారి దిన్నహిమ లెన్నగ
శక్యమెయిందులన్ హరీ?"

"అల్లందు కందుకొని నీ
బెల్లింపుల బడిన మొదలు పెనుబాములకే
యిల్లయితి నరసి చూడగ
గొల్లనితో పొందు చెలికి గొడవే కొడుకల్?"

"మున్ను నిను జతగూడి వెంటనే నిన్నువీడి
ప్రాణములు చేర నిన్నాళ్లు పట్టె, నార!
మరల నినుబొంది, పోయిన మరులు చెంది
జాలి బడజాల నందగోపాల బాల."

యింత యిలాగ అల్లరిచేసి యేడిపించుకు తిన్నా, వెల్లివిరిసిన ఆపేక్ష, అనురాగం, ప్రేమా అంతర్గతంగా ద్యోతకం అవుతూనే ఉంటాయి.

ఇంక ఈ సందర్భంలోనే పళని వ్రాసిన "సప్తపదు"లని గురించీ రెండు మాటలు చెప్పాలి. గోపాల కృష్ణుడు గోప కన్నెల మాన ధనం స్వాయత్తం చేసుకుంటున్నాడన్న కారణంచేత వాడ వాడంతా పెద్ద కట్టడి చేసింది, యింకెవ్వరూ యెన్నడూ కృష్ణుడివద్దకు పోకూడదు, మాట్లాడ కూడదు అని. ఈ కోడంత్రికం గోపాంగనలకి చాలా కష్టంగా ఉండేది. అసలు ఈలాంటి కట్టడి చిన్న కృష్ణుడికే మహా అపచారం. అంచేత దేశంలో వర్షాలులేక క్షామం ప్రబలిపోయింది. దానికి ప్రతిక్రియ: గోపకన్నెలంతా వర్షాలు పడడం కోసం వ్రతంచేసి, వరుణదేవుణ్ణి ప్రసన్నుణ్ణి చేసుకోవాలి. ఇదంతాసాగడం యెలాగ? ప్రక్రియ ఏ తీరుగా నడిపించాలి?...ఏమీ దారితెన్ను తెలియక,

ఘటనా ఘటన సమర్థుడు కృష్ణుడినె అడిగేరు, యీ గోపిక లంతా ఓ సాయంకాలం వెళ్లి. మర్నాడు వేకువనే రండి చెబుతాను అన్నాడు కృష్ణుడు. ఎవరి యింటికి వారు పోయారన్నమాటేగాని, వల్లవకాంతలు ఒకర్తెకయినా నిద్ర పడితేనా? కృష్ణుడిమీద మమత కంటిమీద రెప్ప వాల నియ్యలేదు. ఇంకా హృదయ వృత్తి పట్టలేక బాగా చీకటి ఉండగానే లేచి ఒకరినొకరు పిలుచుకుంటూ, కోడిగాలాడు కొంటూ వెళ్లి—అప్పటికి యింకా నీలాదేవీ పరిష్వంగ సుఖంలోనే వున్న—రసిక మనోజ్ఞమూర్తికి హెచ్చరికలు పాడుతారు. ఈ రీతిగా నడిచిన కథా వృత్తమే పళని "సప్తపదు"లకి ఆధారం. అయితే, యీమె స్వయంగా ఊహించి వ్రాసింది మాత్రం కాదు.

ఈ కథా సంవిధానం, చూడి కొడుత్తాళ్ (అండాళ్ దేవి) "తిరుప్పావై" అనే మారుపేరుతో, 30 పాశు రాలుగా వ్రాసింది. పాశురం అంటే గేయ రూపంలో చెప్పిన కథ. ఇవన్నీ తమిళంలో చెప్పింది ఆండాళ్ దేవి. దక్షిణాదిని వైష్ణవ స్త్రీలు ధనుర్మాసంలో యీ "పాశురాలు" రోజు కొక్కటి చొప్పున యిప్పటికీ పాడుకుంటారు. (ఈ కథని ఆధారంగానే గోదాదేవి పాశురాలూ, విష్ణుచిత్తీయం వెలిసింది. ఈ సందర్భంలో శ్రీ మద్గురువర్యులు మేడేపల్లి వెంకట రమణాచార్యులవారి వ్యాఖ్య చూడవలసిందని నా మనవి.)

ప్రస్తుతంలోకి వద్దాం. ముద్దుపళని యీ పాశురాలని అతి మనోజ్ఞంగా "సప్తపదు"లంటూ తెలుగు చేసింది. ఉక్తిచమత్కృతీ, పదములకూర్పు తీర్పులూ, తేట తెలుగు తియ్యందనాలూ వెల్లివిరిసేయి యీవిడ తెలుగు సేతలో. మచ్చుకి ఒక్కటి ఉదహరిస్తాను.

"శ్రీనివాసగురుని తలచి చిత్తమునను ముద్దుపళని
పూనిచేయు ద్రవిడ పాటులోని భావమూ—
చెలగి తెలియ వాణి తనదు జిహ్వా కొనను నిలిచి
యటుల
పలికె దిరుప్పావు సప్తపది పదంబుగా—
మాసములకునెల్ల మంచి మార్గశిరము పర్వ మహాహా
ఆస గలిగినట్టి చెలులు డాసి రారే
మంచి వగల మించి కులమునెంచి యవతరించినట్టి
చంచలాక్షులెల్ల గూడ జనగ రారే...వగైరా.

ఈ ప్రబంధం "ఇళాదేవీయం" అంటూ వెంకట కృష్ణప్పరాసి, పళని పేరు ఉంచేడని కొందరు అంటారు గాని, అతని శైలికీ పళని శైలికీ చాలా భేదం ఉండడం వల్లనూ, స్త్రీ సహజమయిన భావాలూ, కోమలాంగి మృదుల హస్తం, స్పష్టంగా కనిపిస్తూ ఉండడం చేతనూ, యిది వెంకటకృష్ణప్ప విరచితం అనడానికి అవకాశం చాలదు. రాధికా సాంత్వనం రచించే సందర్భంలో వీర రాఘవ దేశికుడు తోడు పడ్డాడని యింకో ప్రతీతి. కాని, అతని పాండిత్యప్రకర్ష వేరు. త్రిపురాంతకుడి సంస్కృత ప్రేమాభి రామం, వల్లభరాయని గ్రంథానికిలాగే దీనికీ ఏవో మాతృకలు ఉండి ఉండవచ్చును.

ఈ గ్రంథంలో శ్రీనాథుడు, పెద్దన మొదలయిన ఆది ప్రబంధ కర్తల పోకడలు నిస్తులంగా కనిపిస్తాయి—ఉదా:

1. "కల్పింప నేర్తురు గంగ మట్టియ మీద కస్తూరికా
పుండ్రకములు నొసల" (శ్రీనాథ)
"ఘటియింప నేర్తువు కవన జాతు లెటెంగి పలుకుల
కల్కి వెల్పెలలు బార" (పళని)

2. వానిది భాగ్య వైభవము వానిది... (పెద్దన్న)
"ఎంత విలాసమెంత సొగసెంత వదాన్యత...(పళని)

ఇంకా యీ గ్రంథంలో అతి మిక్కుటంగా కనిపించేవి వ్యవహారంలోనున్న స్వభావోక్తులూ, లోకోక్తులున్నూ.

1. తనదు మట్టెంత తానెంత తానెయంత చేయ
జూచిన నేనెంత చేయరాదు
వేలు వాచిన రోలంత విరివియైన రోలు వాచిన
అది యెంత మేలు గనునో"

2. కుట్టదేలు కుట్టకున్న కుమ్మర పుర్వు.

3. త్రోసి రాజటంచు.

4. అరకాల బెట్టి రాచకున్నను నా పేరు రాధ గాదు.

5. అల్పునకు కల్మి వచ్చిన అర్ధరాత్రి గొడుగు తెమ్మన
కథగాను.

6. గ్రుడ్డికన్ను దా మూయక విచ్చినన్ మరచి మూసిన
నేమి తలచి చూడగన్. ఇత్యాది.

ఇంత రసవంతంగా ఉన్న గ్రంథంలో నెరసులు కూడా ఉన్నాయి; అక్కడక్కడ వర్ణన అతిపేలవ మయినట్టు తోస్తుంది. అంగాంగ వర్ణనావ్యామోహం...ఎబ్బెట్టుగా తోస్తుంది కొన్ని చోట్ల. ఇంక వ్యాకరణ రీత్యా, "తుడిచేటిలతాంగొవర్తు, బహునాళ్లు, పడకిల్లు" వంటి స్ఖాలిత్యాలు అనేకం!

పళని ప్రతాపసింహుని ఉంపుడుకత్తె అని ఆదిని మనవి చేసేను. రాజు కాలాన్ని బట్టి యీమె 1740-1765 ప్రాంతాలని ఉండి ఉండాలి. నాటికి తెలుగు సాహిత్యంలో క్షీణదశ. ప్రబంధాలు ఒకదాని వెంబడి ఒకటి అదే మూసలో కరిగి, అదే వర్ణనలూ, అదే ఉపజ్ఞా (భావ) రాహిత్యం, అదే శబ్దాలంకార ఆడంబరంతో వెలువడిన రోజులు. కాబట్టే, పళని రచనలోకూడా శబ్దాలంకారాలు మెండు; భావోన్నతి తక్కువాను. అయితే, పాండిత్యం చక్కగా అలవరుచుకుంది గనక భాషతో మంత్ర ముగ్ధులని చెయ్యగలిగింది పాఠక లోకాన్ని. భావపుటంతస్తులలో కూడా మెరుగులు కనిపిస్తే—పారిజాతాపహరణంలాగ—యిదీ యింకా వినుతికెక్కి ఉండేది.

రతిప్రధాన శృంగార కావ్యం అవడం చేతనూ, అంగాంగ వ్యామోహం మిక్కుటంగా కనిపించడం చేతనూ, యిది అవనీతి బోధిస్తుందనీ, సంసారులు చదువ తగినది కాదనీ వీరేశలింగం పంతులుగారు అభిప్రాయ పడ్డారు. నాటికీ నేటికీ దృక్పథంలో ఎంతైనా మార్పు వచ్చింది. శృంగారమే గర్హ్యం అనే ఛాందసులతో నోరు చేసుకోవలసిన అగత్యతమూ లేదు. ఉన్న వొరువల్లనేపోతూ, భాషా పటిమచేత, శృంగార ప్రాధాన్యమువల్లనూ నిలిచివుంది "రాధికాసాంత్వనం."

పరివర్తన

* శ్రీ కాశీభొట్ల సూర్యనారాయణశాస్త్రి *

వివాహం పూర్తయింది.

అప్పగింతలు ఆఖరయ్యాయి.

వధువుకి ఒడిగంటి మూటగట్టి పాలకిలో వరుని ప్రక్కన కూర్చోబెట్టారు పొరుగు ముత్తైదువలు. పెళ్లి కుమార్తె జనని జానికమ్మ జలజలరాలే కన్నీటి బొట్లను చెంగుతో తుడుచుకుంటూ 'జాగ్రత్తగా వెళ్లిరా తల్లీ' అంటూ వీడ్కోలిచ్చింది. చెదిరే హృదయంతో, శిరస్సు వంచుకుని, కారే కన్నీళ్లను తుడుచుకుంటోంది శంతన. పాలకి బయలుదేరింది. ఇరవై గజాలు ముందుకు నడచిన తర్వాత, శంతనకేదో స్ఫురణకొచ్చినట్లయింది. 'ఆగండి—ఆగండి!!' అంటూ యెలుగెత్తి అరచింది శంతన.

బోయీలు బోట్లు పెట్టుకుని తెల్లబోయి చూస్తున్నారు సమాధానం కోసం.

'దింపండి ఒక్క నిమిషం?' అంది శంతన.

వరుడు వరహాలు మాట్లాడటం లేదు సిగ్గుతో.

'ఏం! తల్లీ!' అని అడిగారు బోయీలు.

'ముందు పాలకి దించండి. ఒక విలువైన వస్తువ విడిగా బయట వుంచేసి వచ్చేశాను. మావాళ్లకు చెప్పచెప్పాలి. ఒకే నిమిషం.'

'పల్లకీని వెనక్కి తిప్పుతామమ్మా!' అన్నారు బోయీలు.

'బయలుదేరిన పాలకి వెనుదిరగటం వుచితమైన పని కాదు. నేనొక్కర్తనే వెడతాను.'

బోయీలు పాలకి దించారు. వరహాలు తెల్లబోయి చూస్తున్నాడు శంతన వదనంలోకి. హడావిడిగా శంతన పాలకిడిగ్గి అడుగులు వడివడిగా వేసుకుంటూ యింటికి వెళ్లి పోయింది. వీధిలో కూచుని విస్తుపోతున్నారు ఆడంగులు.

'పుష్పం! పుష్పం! మాట!' తన చెల్లెల్ని పిలిచింది శంతన.

పది వత్సరాల పిల్ల పుష్పం. శంతన చెంతకు పరుగెత్తుకొచ్చింది.

'ఏం! అమ్మా. మళ్లీ యెట్లా వచ్చావు? ఎందుకొచ్చావు?' అడిగింది తల్లి.

'ఎందుకా! నా ఆత్మారాధకుడైన అనురాగమూర్తి కోసం, నా ఆరాధ్యదైవాన్ని తీసుకుని పోయి నా అపరాధాలు అర్పించటానికి, నా శ్యామ సుందరుని, నా ప్రణయ పిపాసిని, నా ప్రేమోపాసకుని ప్రతిబింబించుకుంటూనికి—అమ్మా పల్లకీ నిలిపి...యిట్లా వచ్చాను.' అంది ఆవేశంతో.

'ఇంకా నీకా పిచ్చిపోలేదే తల్లీ' అంటోంది శంతన తల్లి.

'నాకీ పిచ్చి యీ వెచ్చటి సంసారం వరకే కాదు— చివరికి నన్ను—చిచ్చులో పెట్టినా సరేపోదు. అమ్మా! పుష్పం నా తల్లికాదు. నీ పెట్టెలోవున్న నా శ్యామూ ఫోటో నాకిద్దూ. జాగై పోతూంది. బోయీలు యెదురు చూస్తూవుంటారు.' అంటూ బ్రతిమాలింది శంతన.

పుష్పం తొందరగా పెట్టెతీసి శ్యామూ చిత్రాన్ని శంతన కిచ్చింది.

'మాట, పుష్పం. శ్యామూ యిక్కడకొస్తే అతనెక్కడుంటున్నాడో కనుక్కుని కాస్త తెలియ పరుద్దూ...కడసారి అతన్ని చూడలేక పోయాననీ...యీ కన్నీళ్లతో అతని పాదాలకు కనకాభిషేకం చేశాననీ...కర్తవ్యం లేక కంటతడి పెట్టుకున్నాననీ చెప్పు' అంటూ దుఃఖావేశంతో ఆ పటాన్ని పరులకు తెలియకుండా పమిటలో పెట్టుకుని 'వస్తాచెల్లీ—శెలవు' అంటూ చకచకా నడిచి పోయి పల్లకీ యెక్కింది శంతన. దుఃఖించిన ఆమె దైన్య వదనాన్ని చూచి అర్థంచేసుకోలేక పోయాడు వరహాలు. వారి పరస్పర దృక్కులు పరికిస్తూ పల్లకీ పరుగెత్తుతోంది స్టేషన్కు. చివరకు తెగ్రెంపు చేసుకుని నూతనవరలజ్జా

చేష్టలను విరజిమ్ముతూ ' ఏం అట్లావున్నావేం శంతా ?' అన్నాడు వరహాలు.

సమాధాన మీయలేదు శంతన.

' ఏ వస్తువ మరచిపోయి వచ్చావు ? ' అన్నాడు తిరిగి ఆమె ముఖంలోకి చూస్తూ.

' నేను చదువుకునేటప్పుడు యేరికోరి చేయించుకున్న శమంతక హారాన్ని ' అని సమయస్ఫూర్తిగా అంటూ పమిట సర్దుకుని ప్రక్క-ప్రక్కలకు చూస్తోంది శంతన.

' ఇంతకీ దొరికిందా '

" ఆ "

యింతట్లోకీ పాలకి రైల్వేస్టేషను చేరింది.

శంతన చమత్కార సంభాషిణి. ఆంగ్ల విద్య కొంత వరకూ చదువుకొన్న సొగసుకత్తె. ఆమె కిప్పుడు పదహారో వత్సరం. ఆమె చిన్నప్పటినుండి అన్ని విధాలా అనురాగ పుష్పాలతో అర్పించిన శ్యామూనే యిచ్చి వివాహం చేద్దామని ఆమె తండ్రి వుద్దేశ్యం. కాని ప్రయోజనం? ఆమె పితృదేవత పరలోక గతుడై యిది రెండోయేడు. వారిది పేద సంసారం అవటంవల్ల తల్లి జానకి అనేక విధాలుగా ఆలోచించి, తమవలెనే నిరుపేదయైన శ్యామూకి యివ్వజాలక ఒక మాదిరి స్థితిమంతుడైన వరహాలుకి కట్టబెట్టింది పూర్వ బంధుత్వాలను పొలమార్చుకుంటూ. వివాహం అయినప్పటికీ తను గాఢానురాగంతో ప్రేమించిన శ్యామూ మీద వలపుకలలు కంటూనేవుంది. శంతన తన తండ్రి కోసం పలుమార్లు పలవరిస్తుంది. సాగని కోరికలు సమయించుకోకుండా అట్టే సాగదీస్తే యేం ఫలితం సంభవిస్తుంది—శూన్యాకాశంలోకి తొంగిచూస్తే యేం సోధిస్తుంది ?!!

వాళ్లది లేని సంసారం అనటవల్ల ఆ మనుగుడుపులలోనే శంతన శోభనం గూడా శోభాయమానంగా క్లుప్తంలో చేసేసింది జానికమ్మ. కాని, అసలు విషయం వరహాలుతో చెప్పలేక మొగుడుతో మొగమాటంగానే కాలం గడుపుతోంది శంతన. కాని యీ కపటలోకానికి తీరనిలోటువ అనుకుంది తన నడవడిక—యిదే యీ మాయా ప్రపంచంలో తన జీవితానికి మాయనిమచ్చ నిపించింది. కాని యేం చేయగలదు ?—

బాల్య దశలోనుండి పరస్పరానురాగంతో వరించిన శ్యామూనే యీ విశాల ప్రపంచంలో భర్తగా చేసుకో కలుగుతుందా ? లేక—మాత్రాజ్ఞా బద్ధురాలై మనసుకు నచ్చని వరునితో (వరహాలుతో) హెచ్చయిన ప్రేమతో కాపురం చేయ గలుగుతుందా ? ఇటువంటి అంతులేని ఆలోచనా పరంపరలతో అన్నాహారాలుగూడా మానేసింది శంతన. ఆమె మనోవ్యాధిని తెల్సుకుంటానికి అనేక విధాలుగా ప్రయత్నించేవాడు పాపం ! వరహాలు. వరహాలు గూడా దయార్ద్ర హృదయుడు. పరుల సుఖదుఃఖాలు చూచి తనవిగా యెంచే పరోపకారతాపసి. అతనికి గూడా చివరికి యేం తోచిందికాదు. ఇటువంటి పరిస్థితులలో గడ్డకట్టిన కాలం క్రమేపీ కరిగినట్లు త్రెంచుకుని పరుగెత్తుకుపోతోంది.

ఒక రోజున వుదయం శంతన స్నానం ముగించి పడక ఇంటిలోనికి వచ్చి ఫేస్‌పౌడరు కోసం పెట్టె తెరిచింది. ఆమె హృదయనేత్రాలు పట్టుచీరలలోవున్న శ్యామూ పటాన్ని ఆకర్షించాయి. ఆమె భర్త వరహాలు బజారుకు పోయి అప్పటికి పావుగంట పయిచిలుకయింది. శంతన పౌడరు సంగతి మరచిపోయి ఆ ఫోటోను తీసుకొచ్చి మంచం మీద కూర్చుని చూస్తూ ఆలోచిస్తోంది. అప్రయత్నంగా ఆమె కళ్లంట కన్నీటి భాష్పాలు ఆ ఛాయాచిత్రపాదాల నాశ్రయిస్తూ పరుపుమీద పడ్డాయి. దుస్సహమైన ఆ దుఃఖావేదనని ఆపుకోలేక అట్లాగే ఆ పటాన్ని రెండు చేతులతో అదిమిపట్టి యెదుటగావున్న కిటికీలోకి చూస్తోంది. ఎందుకో !! ఆమె దుఃఖం మరింత అధికమైంది. ' శ్యామూ ! ' అంటూ హఠాత్తుగా లేచినుంచుంది మంచం మీదనుంచి. ఎవరూ ఆ వచ్చింది ?!

ఎన్నాళ్లనుంచో ఆమె సందర్శన భాగ్యం కోసం యెదురు చూస్తూ ఆమె ముఖచిత్రాన్ని అతని మనస్సీమలో హత్తుకుని ఆరాధించుకుంటూ, చిన్నప్పటినుంచి చిరకాలం ఆమె శాశ్వత పరిచయం కోసం, ఆమె నవ్వు వెన్నెల్ల కోసం, ఆమె మనోహరశీతల వదనం కోసం

కౌటిల్యం లేని ఆమె కోమల హృదయ సౌందర్యం కోసం యెదురు తిన్నెలు చూస్తూ, వలపు కలలుకంటూ, ప్రణయ బాధలు పొందుతూ, ఆమె సతీత్వం అభిలషించేటటు వంటి ఆ శ్యామూ నేడు నోటమాట లేక నిర్జీవ ప్రతిమలా నిలుచుండి ఆమె వైపు కిటికీలోనుండి చూస్తూ వున్నాడు.

అది స్వప్నమా—మాయా—భ్రమా—!!!

"శంతన్" అని పిలిచాడు దొర్లించే దుఃఖంతో పెదిమలు పెకలిస్తూ.

'శ్యామూ' అని అరచింది శంతన పొల్లిపోయే హృదయానందంతో ముందుకు పరుగెత్తుతూ, 'రా! శ్యామూ లోపలికిరా' అంటూ సుస్వాగతం చూపింది. శ్యామూ భయ విభ్రాంతులతో లోపలికి వచ్చి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

'మా యింటికి వెళ్లే వచ్చావా? మా పువ్వుం కనపడిందా?'

'ఆ. కనపడింది. అంతా కుశలంగానే వున్నారు. అట్లాశుష్కించావేం శంతన్?'

'విధివ్రాతకొద్దీ శ్యామూ......'

'శంతన్ చూడు. నేను రెండే రెండు మాటలు చెబుతాను క్షమించి వినాలి. గడచిన జీవితావస్థను తలచుకుని కలత చెందటం మంచిది కాదు. మన బాల్యావస్థలో వున్న సుందర సుఖస్వప్నాలను మరచిపోవాలి. నీకూ యౌవనోదయమైంది. ఇకనుంచీ నీ యేకైకపతితో సతీత్వం అనుభవించాలి. ఇదే నా హితాభిలాష. యిన్నాళ్లనుంచీ నీ సందర్శనం కోసం తహతహలాడే నా హృదయబాధను ఓర్చుకోలేక నిన్నొక్కసారి చూచి యీ సందేశం నీ కర్పించి పచ్చటి మీ యిద్దరిపొత్తునూ ముచ్చటగా చూచి పోదామని యిట్లా వచ్చాను. శంతన్...యింకా.'

'శ్యామూ నా భవిష్యజ్జీవిత పరమావధి యింతేనా—నా నిశ్చల నిరంతర ప్రేమ యీ నికృష్టపు దుఃఖ భారానికేనా...!! నా పచ్చటి కాపురం చూచి ముచ్చటిద్దామనా లేక అంతులేకుండా పొంగి పొర్లిపోయే యీ వియోగ దుఃఖాన్ని, ఆ సాంతం, యీ జీవితాంతం వరకూ అంటగట్టి పోదామనా వచ్చింది? నా అంతరాత్మలోని ఆశా జ్యోతిని ఆర్పివేయటానికేనా శ్యామూ?...'

'కాదు శంతన్ ప్రకాశవంతమైన నూతన జ్యోతిని గూడా వెలిగించటానికి.'

'శ్యామూ!'

ఇంతట్లోకే హాలు గడియారం తొమ్మిది గంటలు కొట్టింది.

ఇంతట్లోకే శ్యామూ పట్టె మంచంమీద వున్న తన ఫోటోను చూచి 'శంతన్ చూడూ! నా ఫోటో నాకిద్దూ. నేను మావూరు వెళ్లాలి. ఇకనుండి నన్ను నీ సోదరునిగా భావించుకో. నీవు పతివ్రతవై నీ భావి జీవితాన్ని ధన్యం చేసుకో. నా ఫోటో......'

'శ్యామూ! నీకీ ఫోటోను యివ్వలేను. కానీ నీ మనోభావాలను యిట్లా మార్చుకున్నావేం?'

'నా హృదయం వుద్బోధించటం వలన'

'ఇది వరకూ...?'

'అది బాల్యదశ శంతనా'

'దానికి పరిహారం?'

'హిందూ స్త్రీ ధర్మాన్ని అనువర్తించటమే'

'నిజంగా శ్యామూ?'

'నిరాఘాటంగా అంతే శంతనా!'

'దీనికి తార్కాణం శ్యామూ?'

'స్త్రీ వదనం శీతలవదనం—హృదయం అమృత భాండం అనురాగాన్ని బట్టి.'

'అయితే?'

'అయితేనా ఆ అమృత భాండంలో నుంచి ప్రణయోద్రేకాలు ఆనంద వాయువులుగా, పైకెగసిపోయి మంచుగా గడ్డకట్టి అంతరిక్షం వరకూ గుట్టలు కాగలవు. కాని పరిణయం అయిన తర్వాత ఆ శైత్య ప్రణయరాశికి అగ్నిసాక్షిగా వివాహమాడిన భర్త అనే సూర్యకిరణాలు సోకి పల్చబడిన ఆ ప్రణయరసాన్ని పరిగ్రహిస్తాడు.'

‘అందువలన నీ మనస్సు గూడా మార్చుకు తీరాలి. అహల్యాసీతారుంధత్యాదుల పాతివ్రత్యాన్ని అనుసరించి నీవీ మానవ లోకానికి ఆదర్శ పత్నివి కావాలి’

‘ఆ! ఆ! అయితే నీవు నాపాలిట పరమాత్మవు శ్యామూ!’ అంటూ అట్టే అయిదు నిమిషాలుపాటు వెఱ్ఱిగా చూస్తూ, దీర్ఘంగా ఆలోచించి కృతనిశ్చయురాలై, గతసంగతులు వర్జించి కన్నీళ్లు తుడుచుకుంటూ తన పవిత్ర భవిష్యత్కర్తవ్యాన్ని స్మరించుకుంటూ లేచి నిలబడి ‘శంతక్ నమస్తే. యికనుంచి నిన్ను నా సాక్షాత్తూ సోదరుడిలా యెంచుకుంటూ యీ మాంగల్యం సాక్షిగా ప్రమాణం చేస్తున్నాను. నా అంధకార జీవితానికి అనంత ప్రకాశాన్ని అలయింప జేశావు. నా అజ్ఞాన దుర్వ్యూహాలను అగ్నిపాలు చేసి అఖండ జ్ఞానోదయం కలిగింప చేశావు. నా భవిష్యత్ప్రవర్తనకి బాట చూపించావు. క్షమించి యీ ఫోటోను యిక్కడేవుంచు. నా జీవిత పరమావధికి దారి చూపించిన నీకు నీ పవిత్రమూర్తిత్వానికి ప్రతినిత్యం తలుచుకుంటూ ఆ ఫోటోకు ప్రణమిల్లుతూ వుంటాను.

‘అన్నా! శ్యామూ!’

‘శంతన చెల్లీ!’

ఇంతట్లోకే గది తలుపు తెరుచుకుని వరహాలు లోపలికొచ్చాడు.

‘శంతా! వంటపూర్తవలా?’

‘లేదండీ, మా అన్నయ్యొచ్చాడు మాట్లాడుతూ కూర్చున్నాను.’

‘అంటే?’

‘మీకెరుగరు లెండి. ఇప్పుడిక్కడ వుండటం లేదు. మదరాసులో పని. మా పెత్తాత మనుమడన్న మాట.’

‘ఓ! నమస్తే’

‘నమస్తే’

‘అయితే పిండివంటతోసహా పాకం తయారుచేయాలి’--

‘మీరు చెప్పాలా? నాకు తెలియదేమిటి?’

‘అమ్మాయి. శంతనా. తప్పకుండా భోజనంచేసి వెడతాను. త్వరగా వండాలి’

‘వస్తా! అన్నయ్యా’

‘బావగారూ! యెట్లాగైనా మీ చెల్లెలు యివ్వాళ హుషారుగావుంది’

‘అసలు ఆమె తరహా అంతేనండి’—

‘అబ్బే. అట్లా అంటే నేను నమ్మను. అస్తమానం అశోక వృక్షంక్రింద సీతామ్మవారులా వుంటుంది.’—

‘ఎప్పుడూ వుంటుందేమిటి ఆ విచారం. నిన్నటివరకూ మా వాళ్లని యెవరినీ చూడలేదు, అందుచేత బెంగగావుంది. ఇవ్వాళ మా అన్నయ్యొచ్చాడు. నా విచారమంతా మటుమాయమైంది. ఇంక నా జీవితానికే విచార ముండదు.’

అశోకుడు

* డాక్టరు వారణాసి యశోదా దేవి, ఎమ్. లిట్. *

(క్రీ. పూ. 273—232)

మౌర్యుల యాగమనముతో భారతేతిహాసం చీకటినుంచి వెల్తురులోనికి వచ్చింది. మౌర్యసామ్రాజ్యము బహు ప్రాచీనము. చంద్రగుప్తుని రాజ్యరమ దేశ సరిహద్దుల దాటి వ్యాపించెను. మరలనట్టి దేశీ యైక్యత సాధ్యమైనది బ్రిటిషు పాలనమందే. అశోకవర్ధన చక్రవర్తి చంద్రగుప్తుని పౌత్రుడు. రామచంద్రుడు రామరాజ్యమువలె నితడు ధర్మసామ్రాజ్యము నిర్మించెను. సార్థక నామధేయుడై అశోకుడు దేశమును, ప్రపంచమును నశోకముగ-దుఃఖ రహితముగ జేయ కంకణ బద్ధుడై యశఃకామి యయ్యెను. సామ్రాజ్యము ధర్మముపై నిలబడవలెనుగాని బలముపైగాదనెను. అశోకుని కీర్తి దిగంతములనిండి, విశ్వమానవ చారిత్రంలో శాశ్వతమై మానవ హృత్పీఠముల నేటికి స్థావర మేర్పరుచు కొన్నది.

అశోకుని తండ్రి బిందుసారుడు. తల్లి సుభద్రాంగి. సుసీమ, తిష్య, వీతాశోకు లితని యన్నదమ్ములు. వెదిశ మహాదేవి, శాక్యకుమారి, కారువాకి, అసంధిమిత్ర, పద్మావతి, తిష్యరక్షితలు అశోకుని భార్యలు. మహేంద్రుడు, తావరుడు, కుణాలుడు, జలేకుడను పుత్రులును, సంఘమిత్ర, చారుమతి యను పుత్రికలు, దశరథుడు, సంప్రతి, సుమనుడను మనుమలు అశోకుని కుండిరి.

క్రీ. పూ. 273లో అశోకుడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. పట్టాభిషేకము నాలుగేండ్ల తర్వాత జరిగెను. అశోకుని బిరుదులు—దేవానాంప్రియ, ప్రియదర్శి అనునవి. మాస్కి—శాసనములో—దేవానాంప్రియ అశోకస—యనియున్నది. మౌర్య సామ్రాజ్యపు టెల్లలు వాయవ్యమున పర్షియా, సిరియాలును, దక్షిణమున చోళ, పాండ్య, సత్యపుత్ర, కేరళపుత్ర రాజ్యములునై యుండెను. 261సం॥ ప్రాంతమున కళింగమును జయించి, యుద్ధములో గతించినవారిని, వారికై విలపించువారిని దెలిసి బహు శోకించాడు అశోకుడు. ఇది కళింగ శాసనములోని "ఉపఘాటోవా వధోవా అభిరతానాం వినిష్క్రమనం" అను దానివల్ల విదితము. కళింగ విజయంతో మౌర్య దిగ్విజయ శక మంతమై, శాంతి, సంఘోద్ధతి, మత ప్రచారము ప్రణాళికగ గల ధర్మ విజయ శక మారంభమయ్యెను. చండాశోకుడు ధర్మాశోకుడై, ధర్మానుసరణ, ధర్మతత్పరత, ధర్మబోధలందు శ్రద్ధ గైకొనుచు, ధర్మ విజయము, యుద్ధ జయముకన్న మిన్నయని నమ్మి అహింసను జీవిత ధర్మముగ స్వీకరించాడు. అంతవరకు బౌద్ధ వుపాసకుడై యిపుడు బౌద్ధమతావలంబి యయ్యెను. క్రీ. పూ. 258-257 ప్రాంతమున ధర్మ సిద్ధాంతముల శాసన రూపమున వెల్లడించెను. "మానవక్షేమ, సౌఖ్యముకొరకై వారు ధర్మమవలంబించి వృద్ధిబొందుదురని నేను ధర్మ సిద్ధాంతమును రచింపజేసి, శాశ్వతముగ నుండునట్లు, గుట్టలు, రాతి స్తంభములమీద లిఖింప జేసితి" నని అశోకుని యొక స్తంభశాసనములో గలదు. అందువల్లనే యా ధర్మమూర్తి ధర్మఘోషను నేడును మనము వినగల్గుచున్నాము. కొన్ని సుమధుర విషయములను, ప్రజలు విన్న కొలది యనుసరింతురని, శాసనములలో పలుమార్లు చెప్పించి యున్నాడు అశోకుడు.

రాజధానిలో జంతుబలి, వృథా వేడుకలు జరుపరాదని యశోకుని యాజ్ఞ. ఇంతకు ముందు రాజు మహానసములో వందలకొలది జంతువుల జంపుచుండిరట. అశోకుడు దానిని నిషేధించి శాకాహారమును ఆదేశించెను; రాజునకు హాని జేసినవాడు గూడ కొంతవరకు క్షమార్హుడని యభిప్రాయపడెను. యుద్ధముల విరమించి యశోకుడు "తన పుత్ర పౌత్రులును క్రొత్త జయముల గొనుట తమ ధర్మమని భావింపకుందురుగాక" యని వచించెను. సర్వరాజ్య సమత సిద్ధాంతమును సృష్టించి యాచరణలో బెట్టెను. చిన్న రాజ్యముల స్వాతంత్ర్యమును ఒప్పుకొనెను. కాని యవినీతిని దండింప సంసిద్ధుడై యుండెను. క్రీ. పూ. 242లో ననేక విధములైన జంతువుల, పక్షుల జంపుటయు, బౌద్ధ వుపవాస దినములలో నేవధయు నిషిద్ధమనియు అశోకుడు

శాసించెను. మనుష్యులకు, జంతువులకు వైద్యశాలలు గట్టించెను. ఓషధుల మొక్కలు, వ్రేళ్లు, దుంపలు విదేశములనుండి దెప్పించి, కృత్రిమ వాతావరణములో వాని బెంచి, యోషధీ వనముల, యోషధముల కొరకై బెట్టించెను. మనుష్యులకు, జంతువులకు బాటలపై నీడ నిచ్చుటకై మఱ్ఱి వృక్షముల నాటించి, మామిడి తోపుల వేయించి, యర కోసు దూరమున నొక్కొక్క భావి త్రవ్వించి, విశ్రాంతి గృహముల గట్టించి నీటి వసతులు గల్పించెను.

అశోకుడు బౌద్ధుడయ్యును రాజ్య త్యాగి గాడు. జనుల నీతిబోధ కొరకు దేవుళ్ల వూరేగింపులను, ప్రదర్శనములను ఏర్పాటు జేసెను. ధర్మ ప్రచారార్థమై ధర్మ యాత్రల నగుచు, ససైన్య సమేతముగ సాగించి, లుంబినీవనము, కపిలవస్తు, బుద్ధగయ, సారనాథ్, కుశినగరము, శ్రావస్తి యిత్యాది బౌద్ధ తీర్థస్థలముల దిలకించెను. ఇట్టి ధర్మ యాత్రల సామ్రాజ్య మంతటను వున్నతోద్యోగులు వంతుల ప్రకారము ఐదేండ్ల కొకతూరి చేయవలెనని చక్రవర్తి యాజ్ఞ. మారు మూలరాష్ట్రములలో మూడేండ్ల కొకమారు ధర్మ యాత్రలు జరుపబడెను. కోపము, మొరటు తనము లేని యుద్యోగులు ధర్మబోధకై నియమింప బడుచుండిరి. జనుల నైతిక, ధార్మిక విషయముల బరికింప ధర్మమహామాత్రుల నియమించి, అశోకుడు ధర్మపాలనాశాఖను సృజించెను. ఈ శాఖచే కొందరు దూతలు వుత్తరమున యీజిప్టు, మాసిడోనియా, సైరీన్, ఎపిరస్ దేశములకు దక్షిణమున చోళ, పాండ్య, సింహళములకు ధర్మబోధకై బంపబడిరి. దేశములో స్త్రీల నీతి రక్షణకై అశోకుడు స్త్రీయధ్యక్ష మహామాత్రుల నియమించెను.

అశోకుడు ప్రజలను కన్నతండ్రివలె రక్షించెను. "మానవులందరు నా బిడ్డలు. నా సంతతి యిహ పర లోకములందు భోగ సౌఖ్యములనంద వాంఛించినటులే, యితరులు ననుభవించ గోరెద"నని చక్రవర్తి నానుడి. ప్రజలును రాజు పితృతుల్యుడనియు, తమను ప్రేమించుననియు తెలిసికోవలెనన్నాడు. ప్రజల బాధ్యత రాజ ప్రతినిధులకు గలదనియు, వారు, పసిపాపలకు దాయలవలె ప్రజా, దేశక్షేమ రక్షకులని యశోకుని తలంపు. నిజమైన బాధ్యతాయుత ప్రజాప్రభుత్వ మశోకునిదే గదా! ప్రజా రంజకుడు, ప్రజా సేవకుడునగు నీ చక్రవర్తి యన్ని స్థలములందును, యెల్ల సమయములందును వార్తా హరులు తనకు వార్తల నీయవలెననియు, ప్రజాక్షేమమునకు మించిన ధర్మము లేదనియు శాసించెను. తాను చేయు పనులన్నియు మానవుల ఋణము దీర్చుకొనుటకేనట. ప్రపంచంలో మరేరాజు యీ విధంగా తన బాధ్యత నెరంగి యుండలేదు. ధర్మ పరిపాలనలో నేమరిన రాష్ట్రాధిపతులను అశోకుడిటుల మందలించెను. "ఈర్ష్య, కఠినత, సోమరితనము నుండరాదు. శ్రద్ధ, ఓర్పు, రాజ్య పరిపాలన కత్యవసరము. నా యాజ్ఞ పాలించినవారికి స్వర్గము రాదు; రాజాభిమానముండదు. ఆజ్ఞా పాలనవలన స్వర్గార్హులగుదురు. నా ఋణము దీర్చుకొందురు." దీనిని గుట్టలపై లిఖింపజేసి తిష్య దినములందు బహిరంగముగ చదివి వినిపించవలెనని శాసించెను. అశోకుని విశ్వ సోదరత్వమునకు జాతి, మత భేదము లడ్డురాలేదు. తన రాజ్య సంపదతో నితర దేశములలోని జన క్షేమమునకై కృషిసల్పుటాశ్చర్య జనకము.

అశోకుని శాసన స్తంభముల శిఖరములుగనున్న గజము, వృషభము, అశ్వము, సింహము బుద్ధ జీవితములోని ముఖ్య ఘట్టముల సూచించును. అశోకుడు తన సామ్రాజ్యమును మూడు సార్లు బౌద్ధ సంఘమునకు అర్పించి మరల గ్రహించినటుల పాహియాన్ చెప్పియున్నాడు. పరమత సహనమునందు అశోకుడు అద్వితీయుడు. తాను సర్వమతముల సన్యాసులను, గృహస్థులను సమానగౌరవ పురస్సరంగా బహూకరించెద నన్నాడు. మత చర్చలలో నితర మతముల దెగడి తమ మతముల బొగడువారు తమ మతమునకే హాని జేయుచున్నారని అశోకుని హెచ్చరిక. సంఘోద్ధతికి స్వచ్ఛంద నైతిక జీవిత మవశ్యమని యశోకుని మతము. ధర్మ సిద్ధాంతములో దయ, దానము, సత్యము, శౌచము, మార్దవము, సాధుత్వము, అపవ్యయత, అపభాండత, సంయమము, భావశుద్ధి, కృతజ్ఞత, దృఢభక్తి, ధర్మనిరతి గలవు. మనుష్యులకు అశోకుడు చేసిన మహా దానము ధర్మ దానము లేక చక్షు దానమే. ధర్మానుశాసనము, సర్వలోక హితము, రాజ ధర్మములనియు, రాజుకీర్తి ప్రజల నైతికాభివృద్ధి

యందు ప్రతిబింబించు ననియు, యితడు ఘోషించెను. ధర్మ సిద్ధాంతములను ధర్మ విపులనియు, యవి వ్రాయబడ్డ స్తంభములను ధర్మ స్తంభములనియు పేర్లు.

“ధమ్మేన పాలనా ధమ్మేన విధానె,
ధమ్మేన సుఖియనా, ధమ్మేన గోతీతి
ధమ్మాపె భాధమ్మ తామతా”

యని ప్రజాజీవన మంతయు ధర్మముపై నాధారపడి యుండ వలెనని అశోకుని యాధర్మము. అశోకుని ధర్మ సిద్ధాంత ములు సర్వమత సారమని చెప్పవచ్చును.

అశోకుడు కాశ్మీరమున శ్రీనగరమును, నేపాళమున లలిత పట్టణమును గట్టించెను. అశోకుడు కాశ్మీరమున 500 స్తూప ములను, యితరత్ర 84,000 స్తూపములను గట్టించెనట. 84,000 ధర్మ విభాగములనుగాని, మానవ శరీరములో నెము కలలోని పరమాణవులనుగాని సూచించునని ఐతిహ్యములు గలవు. అశోకుడు అనేక యేక రాతి స్తంభముల గట్టించెను. సారనాథ్‌లోని స్తంభము బహు సున్నితమై, నిగనిగ లాడుచుండును. దాని శిఖరమున నాల్గు సింహములును, వాని మధ్య ధర్మచక్ర చిహ్నముగ రాతి చక్రము గలదు. ప్రక్కలందు సింహము, యేనుగు, వృషభము, గుఱ్ఱము, అశోకుని ధర్మము నలుదిక్కుల వ్యాప్త మయ్యెనని చాటు టకోయన చిత్రితమై యున్నవి. అశోక స్తంభములందలి శిల్పకళా నైపుణి ప్రపంచంలో మరెచ్చటు గానరాదు. అశో కుని లాంఛనము మయూరము. రాజధానిని, రాజ భవన మును బహు సుందరముగ అశోకుడు గట్టించెను.

బౌద్ధ విహారములు విద్యా స్థానములు ప్రజల కొరకై అశోకుడు శాసనముల దేశ భాషల లిఖింపజేసి యాత్రా స్థలములందుంచెను. బహుపత్నీత్వము, బాల్య వివాహ ములు, సముద్రయానము, విదేశముల కేగుట యా కాల మందుండెను.

అశోకుడు తర్వాతి శాసనములలో ధర్మాశోకుడనియు, ధర్మ రాజనియు, చెప్పబడ్డాడు. సాంచిస్తూపములోయితని జీవితగాథ చిత్రితము. బౌద్ధ శిల్పములో ప్రధానమైన యశోకుని చక్రమే మన స్వాతంత్ర్య పతాకపై చిహ్నితము. వాల్గానుండి జపానువరకు అశోకుని పేరు గౌరవింపబడు చున్నది. చైనా, టిబెట్, భరత ఖండములలో యితని యశోగానము ఆలాపితమగుచున్నది. సామాన్య ప్రజలు అశోకుని స్మరించుచుందురు. ఈ సామ్రాట్టు సారనాథ్ స్తంభ శిఖరమే సంయుక్త భారత రాజ్య లాంఛనమై మన తపాల బిళ్లలపై సైతము గానగును గదా!

బాలానందం

క్షుద్రజంతువులు

* మధునాపంతుల వేంకటాచలపతి *

పూర్వము శూద్రకుడను మహారాజు రాజ్యమును పరిపాలించేవాడు. ఆ రాజ్యములోని ప్రజలందరు ఆతనియందు మిక్కిలి గౌరవమును చూపించుచుండెడివారు. ఆ రాజు మాత్రము గొప్పగొప్ప జంతువులయందు, గొప్పగొప్ప ధనవంతులయందు ఆదరము చూపించేవాడు. బీదవారియందు, క్షుద్రజంతువులందు ఆదరమును చూపింపక చికాకు పడుచు, అసహ్యించుకొనేవాడు. ఇలాగుండగా ఒకనాడు కొందరు శత్రు రాజులు శూద్రక మహారాజుపై యుద్ధము చేయుటకు దండెత్తి వచ్చిరి. శూద్రకుడు వారితో యుద్ధము చేయలేక అడవి మార్గమున పోవుచుండగా శత్రురాజులుకూడ వెంటాడి తరుముచుండిరి.

శూద్రక మహారాజు కొంతదూరము వెళ్లి వెనుకకు తిరిగిచూచేసరికి శత్రురాజులు ఎక్కడను కనబడలేదు. అప్పుడాతను శ్రమను తీర్చుకొనుటకు ఒక చెట్టుక్రింద పరుండెను. బాగుగా పరుగెత్తిన మూలమున గుఱ్ఱుపెట్టి గాఢముగా నిద్రపోయెను. కొంతసేపటికి శత్రురాజులు సమీపమునకు వచ్చి వెదకుచుండిరి. ఆ సమయమున ఒక దోమ వేగముగావచ్చి, తొండముతో రాజుగారిని పొడిచెను. త్రుళ్లిపడి లేచి కూర్చొని నాలుగు దిక్కులను ఒకసారి చూచెను. ఇంతలో ఒక దిక్కునుండి వెదకుచు వచ్చుచున్న శత్రు రాజులను చూచెను. వారిని చూడగానే తొట్రుపడుచు లేచి మఱల పరుగెత్తసాగెను. ఇట్లు కొంతదూరముపోగా ఒక కారడవి చేరుకొనెను.

అడవియందు ఒక పెద్ద గుహ కనబడెను. మెల్లిగా ఆ గుహయందు ప్రవేశించి అలసట తీర్చుకొనుచుండెను. కొంతసేపటికి శత్రురాజులు ఆ గుహవద్దకే వచ్చి వెదకుచుండిరి. శూద్రక మహారాజు గుహలో ప్రవేశించగానే ఒక సాలె పురుగు గుహద్వారమునకు గూడుకట్టుకొనెను. దానిని చూచి శత్రువులు ఇట్లు ఊహించిరి. "రాజు దీనిలో ప్రవేశించినట్లయిన ఈ గూడు తెగిపోవును. అందుచే దీనిలో ప్రవేశించిఉండడు" అని అనుకొని వారు తిరిగి శూద్రక మహాపట్టణమునకు పోయి హాయిగా పరిపాలించుచున్నారు.

ఇట్లుండగా శూద్రక మహారాజు కొన్ని రోజులకు శత్రువులు రారని నిశ్చయించుకొని గుహ వెలుపలికి వచ్చెను. గుహద్వారమున అల్లు

కొన్న సాలె గూడును చూచి తన మనస్సునందు ఇట్లు విచారించెను. "నేను గొప్పవారిని, గొప్ప జంతువులను ఆదరముతో చూచేవాడను. క్షుద్ర జంతువులను, బీదవారలను నీచముగాచూచి అపహ్యాంచుకొనేవాడను. ఈనాడు దోమ, సాలీడు సహాయము చేయనిచో నేను బ్రతుకుట ఎట్లు? వారల సహాయముచే ఇప్పుడు రాజ్యమును పొందగలను" అని తెలివి తెచ్చుకొనెను.

ఆ తక్షణమే బయలుదేరి, క్షుద్రజంతువుల కడకు, బీదవారల కడకు పోయి వారల సహాయముకోరి తన రాజ్యమును తాను పొంద గలిగెను. అప్పుడు తన రాజ్యములోని ప్రజల కందరకును తన చరిత్రను చెప్పి వారలకు ఇట్లు బోధించెను. "సమస్త ప్రజలయందు, సమస్త జంతువులయందు సమాన ఆదరమును చూపవలెను. అందరుకూడ మనకు సహాయభూతులే."

నల్లపిల్ల నవ్వింది

* బాబూ *

తెలుపు నలుపు రంగులతో వెలుగు నీడల చిత్రం చిత్రిస్తున్నాను. పకపకమంటూ నవ్వు వినబడింది. అటు చూశాను. తెల్లకళ్ల నల్లపిల్ల నవ్వుతుంది.

ఆమె, నా చెల్లాయి స్నేహితురాలు రమ. నా బొమ్మలు చూడడానికి వచ్చింది. వచ్చి నామె బొమ్మలు చూడాలి కాని, పెద్దగా నవ్వడమెందుకు? పోనీ నా గదిలో నవ్వువచ్చే వ్యంగ్య చిత్రాలు ఏమైనా ఉన్నాయా అంటే అవేమీ లేవు.

నల్లపిల్ల నవ్వుతూనే వుంది. నన్నుచూసే నవ్వుతుందని నా ఉద్దేశం. అందుకే నాకు చాలా కోపం వచ్చింది. చిత్రించే బొమ్మ ఆపివేసి, అటూఇటూ చూశాను. గదిలో బొమ్మలన్నీ నవ్వుతున్నాయనిపించింది.

ఆ గదిలో ఉండలేక అలంకరణ గదిలోకి వెళ్లాను. అక్కడ కిటికీ ఒకటి తెరిచి ఉంది. దానిలోనుంచి వచ్చే వెలుతురు ఒక శిల్పంమీద పడుతుంది. అది నవ్వుతున్న నల్లరాతి శిల్పం. కోపంగా దానివైపు వెళ్లబోయాను.

కంగారులో నా చేయి అద్దానికి తగిలింది. అది టక టక మంటూ గోడను కొట్టుకొంది. అద్దం పగులుతుందేమో అని గట్టిగా పట్టుకొన్నాను. దాని ఎక్కువ దట్టంగా దుమ్ము కప్పి ఉంది. చేతి రుమాలుతో దానిని తుడిచాను. అందులో నా రూపం కనబడ్డది.

ఆశ్చర్యం! ఆ అద్దంలో నా ముఖం చూస్తే నాకే నవ్వు వచ్చింది. ఎక్కడి కోపం అక్కడే ఎగిరిపోయింది. పైగా సిగ్గుపడ్డాను. మసిబొగ్గులాంటి నల్లరంగు నా ముఖంలో అక్కడక్కడా అంటుకొన్నది.

వెంటనే ముఖం కడుక్కొన్నాను. తిరిగి బొమ్మ చిత్రిద్దామని లేవబోయాను. మరల అద్దం కదిలింది. దానిని చూస్తూ నిలబడ్డాను. "నన్ను నేనూ నిన్ను నీవూ తెలుసుకొనక పోతే నల్లపిల్లయే కాదు, నరకలోకమంతా నవ్వుతుంది." అంటూ ఆ అద్దం ఆగిపోయింది.

మామతో ముచ్చట్లు

"రాజేశ్వర్"

మామా బజారు కెళ్తే
నాకు బొమ్మలు తెస్తావా.
బొమ్మల పుస్తకం కొంటావా.

బజారు కెళ్తే బొమ్మలు తెచ్చి
రంగుల బొమ్మల "మాకు" ను తెచ్చి
మంచివి మంచివి కొని నీకిస్తా
మరి నా కొక ముద్దు యిస్తావా ?

రంగుల బొమ్మల మాకును తెస్తే
చకచక నడిచే బొమ్మలు తెస్తే
మిఠాయి ఉండను నోట్లో పెడ్తే
తప్పక నీ కొక ముద్దును యిస్తాలే.

మామా మద్రాసెళ్తే
వింతలు యెన్నో చూపిస్తావా
వినోదాల కే త్రిప్పిస్తావా

ఆడుచు పాడుచు నాట్యం చేస్తే
ఆనందముగను పాటలు పాడ్తే
వింతలు యెన్నో చూపిస్తా
వినోదాల కే త్రిప్పిస్తా.

కాఫీ ఓవల్‌టిన్ కలిపిస్తావా
కమ్మని పూరీ దేవిస్తావా
కడుపు నిండుగ తినిపిస్తావా

అల్లరి చేయక తిన్నగయుంటే
ముద్దుగ మరి కబుర్లు చెప్తే
చెప్పిన మాటను విన్నావంటే
కోరినవన్నీ యిస్తాను
కడుపు నిండుగ పెడ్తాను.

.... మందబుద్ధి ....

✻ మంద మల్లికార్జునరావ్ ✻

పూర్వం ఒక కోమటి ఉండేవాడు. చాలా ధనికుడు. కాని పిల్లికి బిచ్చం వేయని పిసినారి. అతని దగ్గిర్కి ఒకనాడు ఒక సాయబు వచ్చి తనకు కావలసిన చిల్లర సామానులు అడిగాడు. మన శ్రేష్ఠిగారికి ఆ మాటలు వినపడతాయా! ఏదో లెక్కలు చూసుకుంటున్నాడు.

సాయబు మళ్లీ అడిగాడు. అబ్బే! లాభం లేకపోయింది. సాయబుకి ఎక్కడలేని కోపము వచ్చి ఆ సామానులని దాటుకొని శెట్టిగారికి చెంప ఛెళ్లుమన్నట్లు ఒక్క లెంపకాయ చెంప మీద వేశాడు. దాంతో శెట్టిగారు మూడంకె వెయ్యబోయి ఎనిమిదంకె వేశాడు.

శెట్టికి కోపంవచ్చి అన్నాడు—"ఎందు కయ్యా కొట్టావ్ సాయబూ?" "నేనడిగిందానికి జబాబియ్యక తందనాలు తొక్కుతే ఏటవుతాది" అన్నాడు సాయబు. "పద నీ పని కరణంగారితో చెబుతా!" అని సాయబు గురించి కరణంగారితో రిపోర్టు చేశాడు శ్రేష్ఠి.

కరణంగారు కేసు విచారణ చేసి శెట్టిగారి వల్ల పొరపాటు లేదని సాయబుకి, ఒక్క లెంప కాయ కొట్టినందుకు అర్ధ రూపాయ జరిమానా విధించారు.

సాయబు రూపాయి జేబులోంచి తీసి కరణం గారి చేతిలో పెట్టి శెట్టికి ఛెళ్లుమని రెండో చెంపమీద లెంపకాయ కొట్టాడు. ఇదంతా కరణంగారు చూచి ఆశ్చర్య పోయారు.

"ఏమిటోయ్ సాయబూ? ఇదంతా!" అని గదమాయించాడు కరణం.

"మీరు ఒక్క లెంపకాయకి అర్ధరూపాయి జరిమానా ఇమ్మన్నారు. నాదగ్గర రూపాయి నోటుంది. చిల్లర లేకపోయింది. అంచేత మరోటి వేస్తే రూపాయి పూర్తయింది కదండీ!'' అన్నాడు సాయబు.

కరణంగారికి నవ్వాగింది కాదు. శ్రేష్ఠిగారికి సిగ్గేసింది. రుసరుసలాడుతూ లేచి వెళ్లిపోయాడు. కాదు మరీ?....పోనీ ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడైనా కాదు—కరణంగారి సమక్షాన!—సాయబు పనెట్లాగైనా పట్టించాలని పట్టు పట్టాడు శ్రేష్ఠి.

ఒక రోజు శెట్టి ఇద్దరు రౌడీల చేతికి కొంత డబ్బు ఇచ్చి సాయబుని కొట్టమని పంపాడు. దీన్నే అంటారు మన పెద్దలు "చేతకాని పౌరు షము" అని. పాపం—సాయబు ఒంటరిగా ఉండటం చూచి ఆ రౌడీలిద్దరూ సాయబు బుర్ర పగలగొట్టారు.

సాయబు వెంటనే వెళ్లి కరణంగారితో మనవి చేసుకున్నాడు. కరణంగారు శెట్టిని పిలిపించి విచారణ జరిపించి శ్రేష్ఠిగారి వల్ల పెద్ద నేరం వుందన్నారు. శెట్టిగారు నవ్వుతూ కరణంగారితో రహస్యంగా ఏదో మాటాడేరు కాని కరణం బుర్రూప లేదు.

"ఓయ్ శెట్టి! నేరం నీమీదుంది. నీకు శిక్ష చెబుతున్నా విను. నువ్వు నూరు రూపా

యలు జరిమానా చెల్లిస్తావా? లేక శేరు నెయ్యి త్రాగుతావా? లేక యాభై గుద్దులు తింటావా?" అని ప్రశ్నించారు కరణంగారు.

"బాబూ! నూరు రూపాయ లివ్వడం నా తరం కాదు. యాభై గుద్దులే! నే తినలేను. ఆ శేరు నెయ్యి కావలిస్తే త్రాగేస్తాను!" అన్నాడు పిసినారి శ్రేష్ఠి.

కరణంగారు నెయ్యి తెప్పించారు. శెట్టి మూడొంతులు లెల్లాగో బ్రహ్మాండం మీద త్రాగేశాడు. మరి త్రాగలేక పోయాడు.

"బాబూ!" "మరి త్రాగలేను! ప్రాణాలు పోతున్నాయి. కావలిస్తే యాభై గుద్దులు తింటాను" అని ఏడ్చాడు.

కరణంగారు సాయబుని యాభై దెబ్బలు కొట్ట మన్నారు. సాయబు కసిదీర నలభై దెబ్బలు వేశాడు. శెట్టింతట్లో ఆగ మన్నాడు.

"బాబూ! మరి తినలేను. ప్రాణాలు పోతున్నాయి. కావలిస్తే నూరు రూపాయలివిగో తీసుకోండి!" అని ఆ రూపాయలు ఇచ్చేశాడు తెలివితక్కువ శ్రేష్ఠి.

కరణంగారు, సాయబు, శెట్టి తెలివి తక్కువకి నవ్వుకున్నారు.

"ఈ నూరు రూపాయలు మొదటే యివ్వలేక పోయావూ?!" అని అడిగారు కరణంగారు.

"నా బుద్ధి గడ్డి తింటుంది" అన్నాడు శ్రేష్ఠి.

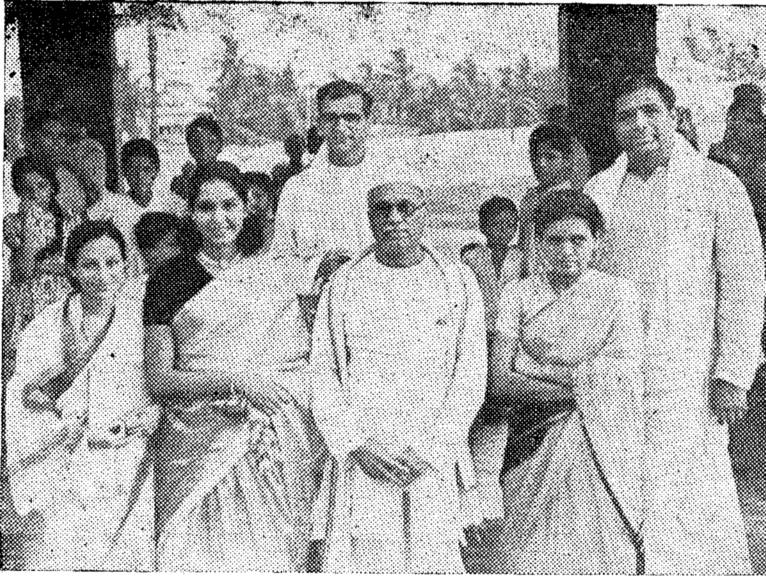
స్వతంత్ర దినోత్సవము

ఆంధ్ర మహిళా సభ

ఆగష్టు 15-వ తేదీని, ఆంధ్ర మహిళా సభలో స్వతంత్ర దినోత్సవము జరిగినది. ఉదయం—9 గం॥ నుండి—అమింజికరై, సివిల్ ఆర్ఫనేజ్ విద్యార్థులు, బ్యాండు వాయించారు—9-30 గం॥లకు అఖిల భారత మహిళా సంఘ కార్యదర్శిని శ్రీమతి బి. కామేశ్వరమ్మగారు పతాకము నెగురవేసినారు—జండా వందనానంతరం, శ్రీమతి కామేశ్వరమ్మగారు, స్వతంత్ర సముపార్జనలో కృషి చేసిన యోధవరులను సంస్మరిస్తూ, ప్రస్తుతంలోగల యిక్కట్లను అతిక్రమించి, స్వాతంత్ర్యాన్ని నిలువదొక్కుకోగల విద్యా విజ్ఞాన పటిమలను అలవరచుకొనుట, ప్రతి స్త్రీ విద్యావతియగునట్లు కృషి చేయుట, వచ్చే ఎన్నికలలో స్త్రీలు తమ స్థానమును గుర్తించి, తమ ఓటును సరిగా ఉపయోగించుకొనేటటువంటి విజ్ఞానాన్ని సంపాదించుకొనుట అత్యవసరమని నొక్కి చెప్పినారు.

కుమారి రాధా రమణి జాతీయగీత గానముతో సభ ముగిసినది.

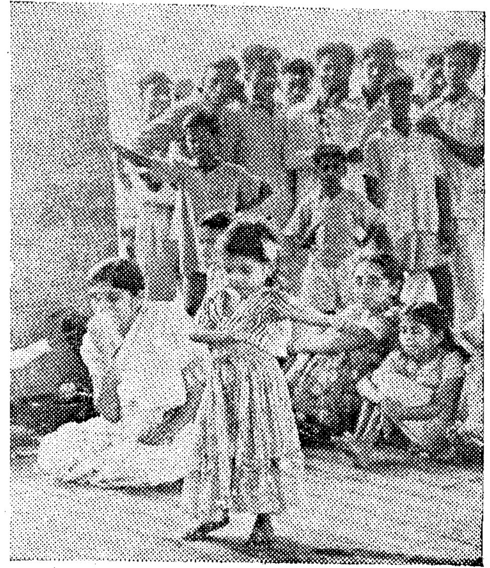
ఆంధ్ర మహిళా సభ

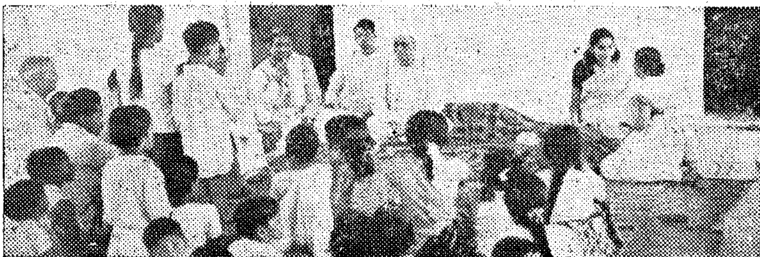
విశాఖ పట్టణ మహిళా సంఘము

శ్రీ రామకృష్ణ రాజుగారు, శ్రీ నాగయ్యగారు, శ్రీమతి సూర్యకుమారిగారు, తదితరులు పాఠశాలను చూడనేగినవారు

మహారాణిపేటలో యీ సంఘం భవనము శ్రీమతి దుర్గాబాయి ఎం.ఏ., బి.ఎల్. గారి కృషిచే నిర్మింపబడినది. ఆ సంఘ ఆవరణలో శ్రీమతి దిగుమర్తి సరస్వతిగారు, బేసిక్ విధానముపై ఒక శిశు శిక్షణ కేంద్రాన్ని నిర్వహిస్తున్నారు. గత మే నెలలో, ఆంధ్ర దేశములో సాంస్కృతిక పర్యటన చేసిన శ్రీ రామకృష్ణ రాజుగారు, శ్రీ నాగయ్యగారు, శ్రీమతి సూర్యకుమారిగారు, యీ పాఠశాలనుచూచి, చాల ప్రశంసించిరి. బాల బాలికల నాట్య, గాన, వినోద కార్యక్రమములను జూచి సంతసించిరి.

చిన్నపిల్ల నర్సరీరైమ్ పాడుతూ ఉంది

బాలుర వినోద కార్యక్రమం

శ్రీమతి సుభద్రా కుమారీ చౌహాన్

ముగ్గురు పిల్లలు

అనువాదం: సౌభాగ్యరావు

నా పిల్లలు ముగ్గురూ మూడు చిన్న చిన్న పూలతోటలు వేసుకున్నారు. అవి పూలతోటలు కావు. వాటిని పూల మళ్లు అనాలి. ఒక రోజు ఉదయం మేమంతా ఆ పూల మళ్లు పువ్వులతో పూచి యుండటం చూచాం. పువ్వులతో మళ్లు అందంగా కన్పిస్తున్నవి.

వాళ్లు పిల్లలు, పిల్లతనమూను. ముగ్గురూ నామడిలో పూచిన పువ్వులు బాగున్నవని గంతులు గెంతటం మొదలు పెట్టారు. ఇట్లా ముగ్గురూ జగడం పెట్టుకున్నారు. నావి బాగున్నవంటే నావి బాగున్నవి అని.

మాటకు మాట పెరిగిపోయింది. మళ్లలోని పువ్వుల సంగతి మర్చి పోయారు. అది ఉండి ఉండి పోట్లాటగా మారి పోయింది. ఒకడు ముస్సోలినీననీ, రెండవవాడు హిట్లరుననీ, మూడవవాడు స్టాలిన్ ననీ, కేకలు పెట్టుకుంటూ రంగంలో నుంచున్నారు. బూతుల పంచాంగం కూడా విప్పారు. వీళ్ల కేకలు విని గబగబా పరుగెత్తుకు వచ్చా పెరట్లోకి. ముగ్గురి పేర్లూ వినేసరికి నేను ఈ ముగ్గురుకీ తల్లి నయ్యాను గదా అనే ఆనందం నాకు కల్గింది.

నేను వచ్చి నుంచున్నాను. నన్ను చూడగానే ముగ్గురూ తమతమ పక్షాలను సమర్థిస్తూ న్యాయం విచారించమని కోరారు. న్యాయంగా తీర్పుదిద్దాలి. కోర్టులో జడ్జి న్యాయం విచారించి తీర్పు చెప్పినట్లుగా తీర్పు చెప్పటకు వీలులేకుండా ఉంది. జడ్జికి ముందుగానే న్యాయ శాసనాలు వ్రాసి ఉన్నవి. వాటిని ఆధారంగా ఉంచుకొని కోర్టులో జడ్జి తీర్పు చెబుతాడు. నేను వీళ్ల ముగ్గురికి న్యాయం చెప్పదలచుకుంటే జడ్జికి ఉన్నటువంటి ఆధారాలు, శాసనాలు ఏవి? ముక్కుసూటిగా న్యాయం చెప్పాలంటే ఎవరో ఒకరికి అన్యాయం కలుగక మానదు. ఎలాగయినా నేను వీరిపోట్లాటకు తీర్పుచెప్పాలి. న్యాయబద్ధంగా నివారించాలి.

మొదట జూరీని ఏర్పాటుచేసి తర్వాత న్యాయం విచారించి తీర్పుచెబితే బాగుంటుందని తోచింది. జూరీలుగా ఎవరిని ఏర్పాటు చేస్తే మంచిదా అని ఆలోచిస్తున్నా. ఇంతలో ముగ్గురూ వాళ్ల నాన్నను బజారులో ఉండగానే రావటం చూచారు. కొట్లాట మానివేశారు. గప్చిప్ సంబారు బుడ్డీ అయ్యారు. ఆయనకు వీళ్లు పోట్లాడుకోవడంగాని, ఆనందంగా కేకలు పెట్టడంగాని సరిపడదు. వీళ్ల కేకలు బజారులో ఉండగానే విన్నారేమో వీళ్ల నాన్న. వచ్చీ రావడంతోటే "ఎందుకురా, మీరు పోట్లాడుకునేది?" అని వాళ్ల వంక కళ్లురిమి చూస్తూ "ఒరేయ్, మీరు పోట్లాడుకున్నారూ అంటే మీ అమ్మను సత్యాగ్రహం చేయనివ్వను. ఆమెను జయిలుకు పోనివ్వను" అని హెచ్చరించాడు.

నా హిట్లరు, ముస్సోలినీలు సత్యాగ్రహం మాట అనే సరికి శాంతించారు. నేను లేందే వాళ్లపనులేవీ పూర్తికావు. స్నానం చేయించి, ఉడుపులు తొడిగి, అన్నంపెట్టి బడికి వెళ్లండిరా అబ్బాయిలూ, అంటేగాని పోరే, అటువంటి వాళ్లకు నేను సత్యాగ్రహం చేసి జయిలుకు పోవడం అంటే ఆనందంగాను, సంతోషంగాను ఉంది!

ఇక మీ పోట్లాట సమాప్తమైందా అని అడిగి చూచా. అంతా ఒకసారి—"లేదమ్మా, మా అందరి మళ్లలోని పూలూ మంచివే. ఇక మాకేమీ పోట్లాటలు లేవు. మేము పోట్లాడుకోనే పోట్లాడుకోం. నీవు సత్యాగ్రహం చేసి జయిలుకు పోవచ్చు" అని అన్నారు.

మేమందరమూ ఇంట్లోకి వెళ్ల బోతున్నాము. ఇంతలో బయట ఎవరో పాట పాడుతున్నారు. ఒకళ్లు కాదు, చాల మంది కలసి పాడుతున్నారు. పాటను కొంచెం సేపు వినే సరికి అది పిల్లలు కలిసి పాడుతున్నట్లుగా ఉన్నది. చాల మధురంగా ఉన్నది.

ముగ్గురు పిల్లలు

పాట వింటూ మేమంతా బయటి వాకిట్లోకి వచ్చాము. అప్పుడే రెండవ చరణం పాడుతున్నారు.

ఆ పాట పాడేవాళ్లు ముగ్గురు పిల్లలు. ఇద్దరు ఆడపిల్లలు, ఒక మగపిల్లవాడు. అందరికంటె పెద్దపిల్ల పదేండ్లది. రెండో పిల్లకు ఏడో, ఎనిమిదో ఏళ్లు ఉంటవి. మగపిల్ల వాడిని పెద్ద పిల్ల చంకన ఎత్తుకున్నది. బహుశా అయిదేళ్లు ఉంటాయేమో. మమ్మల్ని చూచి పిల్లలు పాట ఆపివేశారు. చంకలో నున్న తమ్ముణ్ణి పెద్దపిల్ల క్రిందకు దించింది. అక్కా చెల్లెళ్లిద్దరు మాకు నమస్కారం చేశారు. అది చూచి చిన్న పిల్లవాడు కూడ అదే విధంగా చేశాడు. ముగ్గురూ చింపిరి చొక్కాలు తొడుక్కున్నారు. చింపిరి చొక్కాలతో జానెడు లోతుకు పోయిన డొక్కలను చూపుతూ "అమ్మా, ఆకలివేస్తూ ఉంది. నిన్నటినుంచి అన్నం దొరక లేదు. ఒక ముద్ద అన్నం పెట్టు తల్లీ" అని పెద్ద పిల్ల అడిగింది. ఆ అమ్మాయి చేతికి జోలి ఉన్నది. రెండవ అమ్మాయి చేతిలో ఒక సీనారేకు డబ్బా ఉన్నది. రెండూ ఖాళీవే. ఖాళీ జోలిని, ఖాళీ డబ్బాను మాకు చూపుతూ యిద్దరూ మా వంక అత్యంత దీనంగా చూచారు.

"మీరు పాడిన పాటలు చాల బాగా ఉన్నవి. ఇంకా పాటలు పాడుతారా?" అని నేను అడిగాను.

"ఇవే గాదు తల్లీ. ఇంకా కీర్తనలు కూడా పాడుతాము" అని పెద్దపిల్ల కంటె ముందు చిన్నపిల్ల జవాబు చెప్పింది. మేము పాడమని చెప్పకముందే ఇంకొక కీర్తన పాడటం ప్రారంభించారు.

ఆ కీర్తన విని నవ్వు ఆపుకోలేక పోయాము మేము. అందరము ఒక్కసారి పగలబడి నవ్వాము. మా నవ్వును చూచి వాళ్లు ఏదో పొరపాటు చేసిన వారివలె మా వంక దీన దృక్కులతో చూశారు. వాళ్ల ఖిన్న వదనాలను చూచి నేను నవ్వును ఆపుకొన్నాను. "మీరు చాల బాగా పాడారు" అని వాళ్లకు ధైర్యం కలగాలని అన్నాను. నా ఓదార్పు మాట విని వాళ్లు మాకు నమస్కారం చేశారు. "అమ్మాయిలూ, మీకు అన్నం పెట్ట మంటారా? బియ్యం పెట్ట మంటారా? చెప్పండి" అని వారిని అడిగాను.

అందరిలో పెద్ద అమ్మాయి రెండు చేతులూ జోడించి అత్యంత దీనంగా—"ఏం పెట్టినా సరే, నిన్నటినుంచి అన్నంలేదు తల్లీ" అని అంది. వీళ్లకు పట్టెడు, పట్టెడు అన్నం పెట్టండని పిల్లలకు ఆజ్ఞాపించి నేను యింట్లోకి వెళ్లి పోయాను.

నా నోటివెంట మాట రాగానే పిల్లలు వీళ్లకు అన్నం తీసుకుపోయి పెట్టారు. ఎంత అన్నం వాళ్లకు పెట్టారో, నేను చూడ లేదు. మిగతా పనులు చేసుకుని వంటింటిలోకి వెళ్లిచూస్తే గిన్నెలలో కూరలూ, అన్నం లేవు.

౨

మర్నాడు ఉదయమే ఫలహారాలు, కాఫీలు పుచ్చుకుని లేవ సిద్ధంగా ఉన్నాము. ఇంతలో నిన్న పాటలు పాడిన బాలగాయకులు వచ్చారు. వారు పాడుతూఉన్న పాట వీనులకు విందుగొల్పుతూ ఉన్నది.

నేను పిల్లలను—"మీరు నిన్న గిన్నెలలోని అన్నమంతా పెట్టారుగా! అందుకనే వాళ్లు మళ్లీ యిక్కడికి వచ్చారు. ఇక్కడ వాళ్లకు రోజూ సంతర్పణ జరుగుతుందను కుంటున్నారు!" అని కోప పడ్డాను.

పిల్లలు నా మాట చెవిని పట్టించుకోకుండానే గల్లంతుగా కేకలు పెడుతూ వంటింటిలోకి అన్నం గిన్నెలు తెద్దామని పరుగెత్తారు.

"వద్దు, వద్దు, ఆగండి! ఆగండి! ఈ మోస్తరుగా వీళ్లకు అన్నం ప్రతిరోజూ పెడుతూ ఉంటే మన యిల్లు వదలిపెట్టి పోరు. ఒక్కొక్క గుప్పెడు బియ్యం పెట్టి వాళ్లను పంపివేయం"డని చెప్పాను.

నా పిల్లలు మటుకు సామాన్యులా!

ఒకడు—"పాపం, వాళ్లు చిన్న పిల్లలు. వాళ్ల అమ్మ ఉన్నదోలేదో. మరి బియ్యం పెడితే వాళ్లెక్కడ వండు కుంటారు పాపం" అని జాలిగా అన్నాడు.

రెండవవాడు—"బియ్యం పెట్టేకంటే, ఊరకే పంపిస్తే బాగుంటుదని" వ్యంగ్యంగా అన్నాడు.

మూడవవాడు అందరికంటె చిన్నవాడు—"అమ్మా, నీవు అమ్మవు. అయినా ఇట్లా అంటావేమ్మా? పాపం

వాళ్లకు ఆకలివేస్తూ ఉండాలి! మావంతు అన్నం పెట్టు—అమ్మా" అని కనికరంగా అన్నాడు.

వీళ్లందరికంటె చిన్నది తెలివైంది. అది ఏమీ మాట్లాడకుండా మౌనంగా ఉన్నది. అమ్మ ఎప్పుడు ఆ పిల్లలకు అన్నం పెట్టమని అంటుందా, అన్నం గిన్నెలు తీసుకువెళ్లి పెడదామా, అని ఎదురుచూస్తూ ఉంది.

నేను నీరసంగానే చెప్పాను—"అన్నమే పెట్టండి. మీ కందరకూ సాయంత్రం మళ్లీ అన్నం వండాలి," అని.

"అమ్మా, మేము సాయంత్రం అన్నం తినములే" అని అందరూ ఏక కంఠంగా పల్కి, అన్నం గిన్నెలు చేత బుచ్చుకొని వాకిట్లోకి పరుగెత్తారు.

వంటింటి పనులన్నీ పూర్తి చేసుకొని నేను వాకిట్లోకి వచ్చాను. ఆ ముగ్గురు బాలగాయకులు ఆత్రంగా అన్నం తింటున్నారు. నా పిల్లలందరూ వాళ్లకు వడ్డన్నకొద్దీ, "కడుపునిండా తినండి" అంటూ అన్నము, కూరలు వడ్డిస్తున్నారు. ముగ్గురూ అన్నం తిని చేతులు కడుక్కున్నారు. ఆ తర్వాత నేను వాళ్లను ఇప్పుడే వెళ్లడానికి వీల్లేదు. ఒక పాటపాడి వెళ్లాలి" అన్నాను. కృతజ్ఞతా సూచకంగా మాకు ననుస్కారం పెట్టి మధురంగా ఒక పాట పాడారు.

మళ్లీ మాకు నమస్కారం చేశారు. మమ్మల్ని ఆశీర్వదించి వెళ్లబోవటానికి సిద్ధంగా ఉన్నారా అన్నట్లు నుంచున్నారు. "మీరు ముగ్గురూ అన్నా చెల్లెళ్లా" అని అడిగాను.

"అవునండి అమ్మగారు" అని వాళ్లల్లో పెద్ద అమ్మాయి అన్నది.

"నీపేరు ఏమిటి?" అని అడిగాను. "నా పేరు 'సీత' చెల్లెలిపేరు 'సుక్కు', తమ్ముడిపేరు 'మధు'" అని చెప్పింది.

"సీత, సుక్కు, మధు" అని ఆపేర్లను మారుబల్కుతూ నేను—"మీ అమ్మనాన్న ఎవరూ లేరా? నిన్నా మీరు ఒంటరిగానే వచ్చారు! ఇవ్వాళా వంటరిగానే వచ్చారు" అని ప్రశ్నించాను.

"అమ్మా ఉన్నది, నాన్నా ఉన్నాడు. ఇద్దరూ ఉన్నారు, తల్లీ" అని సుక్కు ఉత్సాహంగాను, తొందరగాను జవాబు చెప్పింది.

"వాళ్లిద్దరూ ఎక్కడ ఉన్నారు? వంటరిగా మిమ్మల్ని బిచ్చమెత్తుకు రమ్మని పంపుతున్నారు" అని అడిగాను.

"మా నాన్న బళ్లారిలో ఉన్నాడు అమ్మ......"

"బళ్లారిలో మీ నాన్న ఏం పని చేస్తున్నాడు" అని నా రెండో అబ్బాయి మాట మధ్యలోనే అడిగాడు.

"జయిలులో ఉన్నాడు చిన్నబాబూ" అని పెద్ద పిల్ల జవాబు చెప్పింది.

"జయిలులో ఉన్నాడా? ఎందుకు శిక్షపడింది?" అని నేను కొంచెం అశ్రద్ధగా అడిగాను.

"మా నాయన సారాయి త్రాగేవాడు. త్రాగినవాడు మెదలకుండా పడుకు నేవాడా? కాదు. గోలచేస్తూ ఉండే వాడు. మా అమ్మను బాదేవాడు. నోటికి వచ్చీరాని మాటలు, తిట్లు తిడుతూ ఉండేవాడు. అందుకని పోలీసులు మా నాన్నను పట్టుకుపోయారు తల్లీ "అంటూ" వూళ్లో వాళ్లందరూ, పోలీసులు మంచిపనే చేశారని అంటున్నారని" అంది.

"సరే, మీ అమ్మ ఏదీ, ఎక్కడున్నది?"

"మా అమ్మా?—ఆమె కూడా జయిలులోనే ఉన్నది. ఆమెతోటే మా చిన్న తమ్ముడు కూడా ఉన్నాడు. వాడు వీడికంటె చిన్నవాడు. ఏడ్వనన్నా ఏడ్వడు" అని అన్నది.

అనాథలు పాపం! అమ్మా, నాయనా జయిలులో ఉన్నారు. వీళ్లు రోడ్డు పట్టుకుని అడుక్కుంటూ తిరుగుతున్నారు, అని అనుకున్నాను.

"మీ అమ్మ ఏమి చేసింది?"

"మా అమ్మ మా నాన్నను పట్టుకొన్న పోలీసును కొట్టింది. అందుకు ఆమెను కూడ పట్టుకువెళ్లి జయిలుకు పంపారు. పోలీసులు మంచి వాళ్లుకారు తల్లీ. మా అమ్మ లేక పోవడంచేత మాకు ఏమీ తోచడంలేదు. ఏమో భయంగా ఉంటుంది. వీడు రాత్రిళ్లు అమ్మకోసం ఏడుస్తూ

ఉంటాడు" అని తమ్ముణ్ణి చూపుతూ కళ్లనీళ్లు పెట్టుకున్నది పెద్ద పిల్ల.

నేను వాళ్ల తమ్ముడివంక చూచాను. పాపం చాల చిన్నవాడు. అయిదేళ్లు ఉంటవో ఉండవో. చింపిరిచొక్కా తొడుక్కున్నాడు. తలకు నూనె వ్రాసిన పాపాన పోలేదు. చింపిరి బుట్టలాగుంది జుత్తు. ఎప్పుడు నీళ్లు పోసుకున్నారో పాపం, వంటినిండా మట్టి పేరుకు పోయింది. ఏడ్చినప్పుడు కన్నులవెంట కారిన కన్నీరు చారికలు కట్టినవి. వాడిమీద జాలివేసింది. నేను—"జయిలులో ఉన్న మీ అమ్మను ఎప్పుడైనా చూచి వచ్చారా?" అని అడిగాను.

"వెళ్లుతూనే ఉంటాము తల్లీ" అని చిన్నపిల్ల తడుము కోకుండా జవాబు చెప్పింది.

"మూడు నెలల కొకసారి చూడనిస్తారు తల్లీ. మొదటి సారి చూచి వచ్చాం. మూడు నెలల తర్వాత రెండోసారి వెళ్లినప్పుడు మా అమ్మను యిక్కడ జయిలుకు మార్చారట తల్లీ. అక్కడనుంచి తిరుగుతూ తిరుగుతూ లక్ష్మితో యిక్కడికి వచ్చాము. లక్ష్మికూడా మాకు మల్లేనే బిచ్చమెత్తుకుంటూ ఉంటుంది" అని పెద్దపిల్ల చెప్పింది.

"మీరందరూ రాత్రిళ్లు ఎక్కడ ఉంటున్నారు? ఎక్కడ నిద్ర పోతున్నారు? మీకు భయం వెయ్యదూ?" అని అడిగాను.

"జయిలుకు ప్రక్కనే ఒక కాలువ ఉన్నది. మేమంతా రాత్రిళ్లు ఆ కాలువ వంతెనక్రింద మాటలు చెప్పుకుంటూ పడుకుంటాము. అప్పుడప్పుడూ లక్ష్మి కూడా వస్తూ ఉంటుంది" అని చెప్పింది పెద్దపిల్ల.

"మీ అమ్మకు ఎన్నాళ్లు శిక్షవేశారు?"

"రెండేళ్లు. మేము ప్రతిరోజూ జయిలును చూస్తూనే ఉంటాము. మా అమ్మ అక్కడే ఉన్నది. మా అమ్మను వదిలిపెట్టగానే మా వూరుతీసుకు పోతాం" అని పెద్దపిల్ల ఉత్సాహంతో అన్నది.

ఆ పిల్ల ఆనందం చూస్తేవాళ్ల అమ్మను నిజంగా వెంటబెట్టుకుని వాళ్లవూరికి పోతున్నదానివలే ఉంది.

"మీరు స్నానం చేస్తూ ఉంటారా?"

పెద్దపిల్ల సంకోచం, సిగ్గుతో ఊరుకున్నది. చిన్నపిల్ల—"మాకు మారు బట్టలు లేవుగా" అన్నది.

నేను సైగ చేయగానే పిల్లలందరూ తమ పాతబట్టలలో నుంచి గబగబా బట్టలు పట్టుకువచ్చి వాళ్లకు దానం చేశారు.

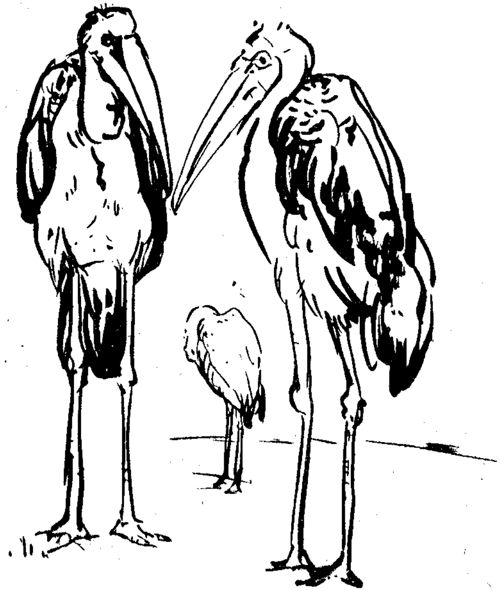
నా మనస్సు ఎందుకో విచారంగా ఉంది. గదిలో ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నా. ఆ ముగ్గురు పిల్లలు బట్టలు తీసుకుని సంతోషంగా వెళ్లిపోయారు.

కొంత సేపయిన తర్వాత పాట వినిపించింది.

అది చాల మంచిపాట. చెవులు నిక్కబెట్టి విందామనిపించింది. కాని నేనూ చాలా మంచి మంచి పాటలు, పద్యాలు చదివాను. వ్రాశాను. విన్నాను. అయినా ఇంత ముగ్ధులనుజేసి, ఆత్మలనుయ్యాలలూపేపాట ఎన్నడూ వినలేదు. ఆ విషయం, శబ్దసంయోగం అన్నీ మంత్ర ముగ్ధులను చేసివేస్తున్నవి.

ఆ ముగ్గురు పిల్లలను మళ్లీ పిలిచి పాటపాడించుదామనే తలంపుతో త్వరత్వరగా పరుగెత్తుకొని వాకిట్లోకి వచ్చాను. అప్పటికే వాళ్లు కేకకందని దూరం వెళ్లిపోయారు.

(సశేషము)

కవితా చరిత

* శ్రీమతి తనికెళ్ల సన్నాసమ్మ *

నేరాస్తానొక చరిత
నేచేస్తానొక కవిత—

నాచరిత్ర కాధారం
పురాకోట ప్రాకారం!—

నాకవితకు ఆయుధం
ఏటితటి సౌందర్య సౌధం!—

నేరాస్తానొక చరిత
నేచేస్తానొక కవిత—

నాచరితకు సహాయకులు
రాడ్భట కోటి అమాయకులు!—

నాకవితకు దివ్య కావ్యవాణి
విజయవాడ కృష్ణవేణి!—

నేరాస్తానొక చరిత
నేరాస్తానొక కవిత

నాచరితకు గొప్పత్రాణ
నెల్లూరులో నెరజాణ!—

నాకవితకు గొప్పశక్తి
తెనాలిరామ కాళిశక్తి
నేచేస్తానొక కవిత
నేరాస్తానొక చరిత!—

కీ. శే. శ్రీమతి రుక్మిణి లక్ష్మీపతిగార్కి జోహార్లు

(16వ పేజీ తరువాయి)

గృహానికి వెళ్లవలసి వచ్చింది. తమిళనాడు కాంగ్రెస్ కమిటీలో ఉపాధ్యక్షురాలు. 1937వ సం॥ నుండి 1939 వరకు మద్రాసులోని స్త్రీల తరపున శాసనసభా సభ్యురాలుగా విజయం పొంది, డిప్యూటీ స్పీకరుగా ఎన్నుకోబడ్డారు. 1937వ సం॥ పండిత జవహర్‌లాల్ అధ్యక్షత క్రింద సమావేశమైన భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ కార్య నిర్వాహక సంఘంలో సభ్యురాలుగా ఉన్నారు. 1939వ సం॥ జపాన్, చైనా, సిలోన్ దేశాలలో విద్యా విధానాన్ని గమనించటానికి వెళ్లారు. పిదప 1946వ సం॥ శ్రీ ప్రకాశం పంతులుగారు మద్రాసు రాష్ట్ర ప్రధానిగా వచ్చినప్పుడు ఈమె ఆరోగ్య శాఖా మంత్రిణిగా పదవిని స్వీకరించారు. మంత్రిణిగా వీరు ఆయుర్వేద వైద్యానికి ఎంతో ప్రోత్సాహమిచ్చారు. 1946వ సం॥లో ఢిల్లీలో జరిగిన ఆరోగ్యశాఖా మంత్రుల సభలో పాల్గొన్నారు. ఇట్లు అనేక రంగాలలో, అనేక మహాసభలలో పాల్గొని స్త్రీజాతిలో ఒక మహోన్నత పదవిని స్వీకరించి, స్త్రీ జనోద్ధారణకై అనేకవిధాల పాటుపడినారు.

ఆమె మంత్రిణి అయినప్పుడు మా ఆంధ్ర మహిళ ప్రత్యేక విలేఖరితో ఈ వాక్యాలు అన్నారట.

"నన్ను మంత్రిణిగా చెయ్యటం నాకు కాదు గౌరవం, మహిళా లోకానికి; నేను వారి సేవకురాలిని మాత్రమే. అదే నా వాంఛ, అదే నా ఆశయం," అని. తన జీవిత ప్రారంభంనుంచి చివరి వరకు ఏదో ఒక విధంగా ఉన్నత స్థానంలోనే ఉండి, ఆ ఆ రంగాలలో తన కర్తవ్యాన్ని నిర్వహించారు.

అట్టి వీరు ఆగష్టు 6వ తేదీన పరమదించారు. కాని వీరి సేవలు మాత్రం మనకు ఆదర్శాలు. ప్రతి స్త్రీ ఆమెను ఆదర్శంగా పెట్టుకొని, తమ కార్యక్రమాలలో ప్రవేశిస్తే దేశానికి స్త్రీ జాతి ఎంతో మహోపకారం చేసినవారౌతారు.

కీ. శే. శ్రీమతి వింజమూరి వెంకటరత్నమ్మగారు

ఒక నెల లోపలగానే ఆంధ్రవనితా లోకము మరియొక నారీ రత్నాన్ని కోల్పోయింది. యీమె శ్రీమతి వింజమూరి వెంకటరత్నమ్మగారు. శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారి సమకాలికులు. కళాశాల విద్యనభ్యసించి, డిగ్రీలు బడయక పోయినా, ఆ కాలమునందు అభ్యుదయ సమితులు నిర్ణయించిన విజ్ఞాన చంద్రికా పరీక్షలలో కృతార్థురాలై, విద్యా సంస్కృతుల నలవరచుకొన్నారు.

ప్రఖ్యాత విద్వత్కుటుంబీకులు శ్రీ దేవులపల్లి తమ్మన్న శాస్త్రిగారి కుమార్తె. ఆధునిక కవులు శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణ శాస్త్రిగారి సోదరి. శ్రీ వింజమూరి లక్ష్మీ నరసింహారావు గారి సతీమణి.

కాకినాడలోని స్త్రీ సమాజము, స్త్రీ ప్రార్థనా సమాజము, ఘోషా స్కూలు మున్నగు సంస్థలలో సభ్యురాలుగా నుండేవారు. స్త్రీ విద్య వెనుకబడియున్న ఆకాలములో స్త్రీ జనాభ్యుదయానికై పాటుపడినారు. ఆమె పుత్రికలైన శ్రీమతులు అనసూయ సీతలకు బి. ఏ., వరకు చదువు చెప్పించి యున్నారు.

రమారమి 35 సం॥ క్రితం—అనగా, 1914—15 ప్రాంతాలలో, స్త్రీలకు పత్రికంటూ లేని సందర్భాలలో "అనసూయ" అనే స్త్రీల పత్రికకు సంపాదకులుగా నుండి, చక్కగా నడిపించినారు. శ్రీ వెంకట పార్వతీశ్వర కవులు, ఇంకా ఆనాటి ప్రసిద్ధకవులు, విదుషీమణులు తమ రచనలనందు ప్రచురించేవారు కారణాంతరాలవల్ల, స్థాపించిన పత్రిక చిరంజీవి కాలేకపోయినా, ప్రథమ స్త్రీ పత్రికా స్థాపకులుగాను, స్త్రీ సంపాదకురాలుగాను, శ్రీమతి వెంకట రత్నమ్మగారు ప్రశంసా పాత్రులు.

తదుపరి తమ్మునితోపాటు ఈమె సాహితీసమితి సభ్యురాలుగా చేరిరి.

ఈ విషయాలలో ఒక మార్గదర్శిగా స్త్రీ లోక మీమె నెప్పటికీ మరువజాలదు. వీరి కుటుంబమునకు మా సానుభూతిని తెలియజేస్తూ, వీరి ఆత్మశాంతికై భగవంతుని స్మరిస్తున్నాము.

—ఆంధ్ర మహిళ

"మహా సౌధం మూల్గింది"

* శ్రీమతి శశిరేఖ *

ఒకానొక మహా శిల్పి. శిల్పాచార్యుల గురుదేవుడు. 'మయునికి శిల్పం వచ్చా' అన్న చాతుర్యంతో ఒక మహా సౌధం నిర్మించాడు. ఆ సౌధం చూచిన విజ్ఞులు శిల్పి మానవ మాత్రుడే కాడని—అతడు జనన మొందిననాడు విశిష్టమైన గ్రహాలక్షణాలు పెడగట్టుకున్న ఒక కారణ జన్ముడని రూఢిగా అంటారు.

అతడు సౌధ నిర్మాణానికి కఠిన పాషాణాలు, కర్రలు, పులి, సమ్మెటలుకాని, మరకత మాణిక్యాలుగాని కోరనే లేదు. ఏవత్ప్రజానీకం యొక్క ఆత్మ శక్తితో మాత్రు దేశార్చన చేసే మహాత్ముల నులివెచ్చటి రక్తపు నీటితో నిర్మాణం చేసేడు. ఆ యీ భవన నిర్మాణానికి పూనుకోనే ముందు దేశమేలే రాజు అనుజ్ఞ కోరనే లేదు. అతడి దృష్టిలో రాజు అనుజ్ఞ అనవసరమైంది. ఈ మహాశిల్పి నిర్మించిన భవనం రాజ నివాసానికి కాదు. మహారాజుల కామసంగ్రామ రంగస్థలం చేయడానికి కాదు. సాధారణ ప్రజ లందులోనుండి ఆనంద తరంగాలలో ఉఱ్ఱూత లూగడానికి.

ఆ, యీ, నిశ్చయం రాజనీతి తిరస్కారం క్రింద పరిగణించబడ్డది. రాజదండన ఆవెన్కనే కల్గింది. ఓర్పులో శిల్పి మేరువుకన్న మిన్న. దండనకోర్చి భవన నిర్మాణం పూర్తి జేసేడు.

భువనంలో వున్న మహోన్నత భవనాల్లోకల్ల ఉన్నత మాభవనం. జగజ్జేగీయమానంగా ధగ ధగా మెరిసే రతనాల దీపాలు పెట్టాడందులో. నవరస భరితమైన ఫల రసాదులు షడ్రసోపేతమైన భోజనాలు వుంచి—అక్షయ విభూతి చల్లి 'అనుభవించండి' అని అర్తులపాలిటి పెన్నిధియై, బీదలపాలిటి పాలవెల్లియై, ఆ మహా సౌధాన్ని వారికే విడిచి తాను తారా మండలాన్నుంచి తొంగిచూస్తూ నిలబడ్డాడు.

ఆనందంతో మత్తెక్కిన ప్రజ ఒక్కుమ్మిడిని జొర బడ్డా రాసౌధంలో. అందులో జ్ఞాన హీనులు, విజ్ఞాన హీనులు, మూఢులు కూడా జొరబడ్డారు.

పొట్ట నిండిన పిదప ఫలరసాదులు కల్పించిన కైపులో యీ మూఢులికి సౌధాంతరపు సౌకర్యాలు కోతికి దొరికిన కొబ్బరికాయలాగు, మోటు మనిషికి దొరికిన మల్లె పూవు లాగు అయాయి.

అక్షయ విభూతి క్షయమై పోయింది. చీనీ చీనాంబ రాలు క్షీణమై పోయాయి. దేవేంద్రభోగ మదృశ్యమై దరిద్రదేవత కాలవాల మైంది. దుష్టులు, దౌర్భాగ్యులు, దేశాభిమాన మణి ఖచిత కుడ్యాల్ని త్రవ్వేరు.

చిక్కటి...ఎఱ్ఱటి...నులివెచ్చటిరక్తం యేరులై పారింది. అప్పుడే....అప్పట్నుంచి....ఇప్పుడు ఆ "మహా సౌధం మూల్గింది."

స్మారక సభ

ఆగష్టు 8వ తేదీ బుధవారం సాయంత్రం 6 గంటలకు ఆంధ్ర మహిళా సభలో స్వర్గీయ శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణీ లక్ష్మీపతిగారి స్మారక సభ జరిగినది. అధ్యక్షులు శ్రీయుతులు టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు, శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారి సేవను, కార్యసానుకూలత పట్లగల నిర్భీతిని, పట్టుదలను, చక్కగా వివరించిరి. బేగం అమీరుద్దీనుగారు "శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారు మొదటినుంచి అఖిల భారత మహిళా సంఘంలో ఎంతో ఆసక్తి తీసుకుని మహిళాభ్యుదయానికి పనిచేశారు. మొదటి మంత్రిణిగా వుండి సామర్థ్యంతో పని నిర్వహించి స్త్రీలకు గౌరవం పెంపొందించారు. వారు యింకా యెంతోకాలం బ్రతికివుండవచ్చు. కాని దైవేచ్ఛ వేరుగా వున్నది. ఆమె సేవ స్మరణీయము" అని అన్నారు.

"ప్రఖ్యాత నారీరత్నము, దేశసేవా పరాయణి, స్వార్థత్యాగి, మాజీమంత్రిణి అయిన శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణీ లక్ష్మీపతిగారి మరణమునకు యీ సభవారు సంతాపమును తెలియ పరచుచున్నారు. మహిళల తరఫున వారుచేసిన అపార దేశసేవను గౌరవపూర్వకముగ సంస్మరిస్తు వారి ఆత్మశాంతికి ప్రార్థించుచున్నారు. వారి కుటుంబమునకు తమ సానుభూతిని తెలియ పరచుచున్నారు!" అను తీర్మానమును చదివి సభికులు ఒక నిమిషము నిశ్శబ్దముగ నిల్చొనిరి.

శ్రీమతి డాక్టరు ముత్తులక్ష్మి రెడ్డిగారు తమ బహుకాల పరిచయాన్ని పురస్కరించుకుని శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారి బహుముఖ కృషిని వివరిస్తూ వ్రాసి పంపిన సందేశము చదువబడ్డది.

శ్రీమతి అమ్మన్నరాజాగారు "దేశ సేవకులు, సంఘ సేవకులు కూడ మామూలు వ్యక్తులల్లే అకాలంగా చని పోవటం ఎంతో విచార కరమైన విషయం. శ్రీమతి రుక్మిణీ లక్ష్మీపతిగారు బాహాటంగా బహిరంగ సభల్లో నిల్చి గంటల కొద్దీ వుపన్యసించక పోయినా వారు నిశ్శబ్దంగా దేశానికి మహిళలకు చాలా సేవచేశారు. ఆరోగ్యం బాగా లేకపోయినా పట్టుదలతో ఆఖరు వరకు శాసన సభల్లో పాల్గొంటూ ఆసక్తి చూపించేవారు. మరికొంతకాలం బ్రతికివుంటే యింకా కొంత సేవచేసి వుండేవారని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చు"నని అన్నారు.

శ్రీమతి బి. కామేశ్వరమ్మగారు తమ చిరపరిచితులు గురుతుల్యులు అయిన శ్రీమతి రుక్మిణీ లక్ష్మీపతిగారి, లక్ష్యాలను ఆదర్శాలను, అనుసరయోగ్యమైన అలవాట్లను విపులంగా చెప్తూ, వారి నిరాడంబరత, కార్యదీక్షలను పేర్కొన్నారు. శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారు ఒకేమాటమీద నిలబడి యెటువంటి పరిస్థితులనైన ఎదుర్కొనగల స్థైర్యము గలవారిని సేవా తత్పరుల కది చాల ముఖ్యమని అన్నారు. శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారి సేవా సంస్మరణతో సభ ముగిసింది.

(12వ పేజీ తరువాయి)

అసలు మన పేరే చెపుదామావద్దా అని వోటు నిచ్చే మహిళలూ, వీళ్లను వోటర్ల జాబితాలో చేరుద్దామా వద్దా అని దేశ నాయకులు తీవ్రంగా ఆలోచిస్తువున్న సమయంలో శ్రీమతి కామేశ్వరమ్మగారు మరొక చిక్కు తెచ్చి పెట్టారు. శాసన సభల్లో స్త్రీ సభ్యుల సంఖ్య చాలా తక్కువగా వుంటున్నదని, తగినంత మంది ఎలక్షన్లలో అభ్యర్థినులుగా నిల్చి శాసన సభల్లో స్త్రీలకు వుండవలసిన ప్రాతినిధ్యం నిల్పుకోవాలని మందలిస్తున్నారు. ఇవన్నీ చేరి మహిళల్లో ఎటువంటి చురుకును పరివర్తనను కలిగించేది గమనించతగ్గ విషయమే.

చిత్ర సమీక్ష

వినోదా వారి
'స్త్రీ సాహసం'

రచన :
సముద్రాల

డైరక్షన్, నృత్యం :
వేదాంతం రాఘవయ్య

ఫొటోగ్రఫీ :
బి. ఎస్. రంగా

నటీనటులు :
అంజలీదేవి, సూర్యప్రభ, గిరిజ, రేలంగి, నాగేశ్వరరావు, సి. యస్. ఆర్., శివరావు మొదలయినవారు.

వినోదావారి 'స్త్రీ సాహసం' మద్రాసులో ప్రీవ్యూ జరిగి కొత్తగా విడుదలయిన జానపద చిత్రం. మనోహరి అనే ఒక రాజకన్య రాజా అనే ఒక యువరాజును ప్రేమించు తుంది. ఎట్లాగయినా పెళ్లి తప్పించుకోవాలని యువరాజు తన కాబోయే భార్య అత్తవారి సొమ్ము పుట్టింటి సొమ్ము పడకుండ, శీలం చెడకుండ, మాణిక్య భవనం కట్టించాలని, పాతివ్రత్యం చెడకుండ తనకు తెలియకుండ సంతానవతి కావాలని, తాను ప్రేమించే స్త్రీని యిచ్చి పెళ్లి చేయాలని మూడు షరతులు పెడతాడు. అతనినే పెళ్లిచేసుకో నిశ్చయించుకున్న మనోహరి యీ షరతులకు ఒప్పుకుని పెళ్లి చేసుకుంటుంది. యువరాజు యిల్లువదలి పరారి అవుతాడు. తన షరతులను పూర్తి చేసుకుని అతని అను రాగం సంపాదించటానికి మనోహరి కూడ అతనికి తెలియ కుండ యిల్లువదలి వెళ్తుంది. ఆమె ధైర్యసాహసాలతో తన షరతులను పూర్తి చేసుకోవటమే మిగతా కథ. చివరకు భర్త ఆదరం, అందరి మన్నన పొందుతుంది. అందువల్ల యీ చిత్రానికి యీ పేరు బాగా తగి వున్నది.

మామూలుగా చిత్రాలలో మొదట చాలా సుఖంగా వుండటం, మధ్యలో అనుకోని కష్టాలు బాధలు రావటం, చివరకు మళ్లీ సుఖంగా వుండటం జరుగుతేయ్, కాని యీ కథలో అట్లావుండక కొత్తదనం కనిపిస్తుంది. మనోహరి తెలిసి స్వయంగా కష్టాలలోకి దిగుతుంది. అప్పుడయినా వాటిని కష్టాలుగా బాధలుగా యెంచి బాధ పడదు. కేవలం భర్త అనురాగం సంపాదించాలన్న పట్టు దలతో షరతులు నెరవేర్చటానికి సాహసంతో గంపెడు ఆశతో పూనుకుంటుంది. భూకంపాలు, వరదలు, ప్రళయాలు, పతివ్రత బాధలతో విసుగెత్తిన ప్రజలకు, మనోనిబ్బరంతో సామర్థ్యంతో ఆత్మ విశ్వాసంతో కృషికి పూనుకున్న మనోహరి చాలా తృప్తి కలిగిస్తుంది. కథలో కొత్తదనం, పటుత్వం, వుండటమే కాక యీ చిత్రంలో పాత్ర పోషణకు ప్రాధాన్యత యిచ్చారు. ముఖ్యంగా జనపద చిత్రాలలో కథకు కాళ్లు, ముంతకు చెవులు అన్నధోరణిలో పాత్రలకు వారి వ్యక్తిత్వానికి స్థానమివ్వకుండ వింతలు విడ్డూరాలతో కథల్లుతారు. అందుచేత యీ చిత్రంలో చేసిన పాత్రపోషణ ఒక శుభ సూచనగానే పరిగణించాలి.

మనోహరి పాడుపడ్డ గుడికి వెళ్లి సంజీవిమందు కోసం పుట్టి తాళ్లను నరికేఘట్టం చిత్రమంతటిలోకి ఆయువుపట్టుగా నిలుస్తుంది. బీదలపాట్లు చిత్రంలో ముడుగునీటి దృశ్యాన్ని జ్ఞాపకానికి తెస్తుంది. సూదిపడితే వినిపించేటంత నిశ్శబ్దంగా వుంటుంది ఆ ప్రదేశం. తాచుపాములు, శిథిలాలు, కంచెలు తప్ప ఏమీ కనిపించవు. వాటి మధ్య మనోహరి కేవలం పట్టుదలతో వుడిగిపోతున్న శరీరబలాన్నికూడ తీసుకుంటూ వుట్టిని సమీపిస్తుంది. ఈ ఘట్టంలో అంజలీదేవి ముఖంలో భావ ప్రకటన చాలా అద్భుతంగా వున్నది. ప్రేక్షకులకు వూపిరిబిగబట్టి చూడక తప్పదు. ఇటువంటి బిగువైన సన్ని వేశాలు భావ ప్రధానమైన గంభీరఘట్టాలు తప్పని సరిగా చిత్రంలో సమకూర్చ కలిగితే ఆ చిత్రం తప్పక రాణిస్తుంది. నిర్మాతలు యిది గుర్తుంచుకోతగ్గ విషయం.

శబ్దం, కళ, అలంకరణ, సెట్టింగులు బాగానే వున్నయ్. మామూలుగా జానపద చిత్రాలలో కనిపించే మానవాతీత

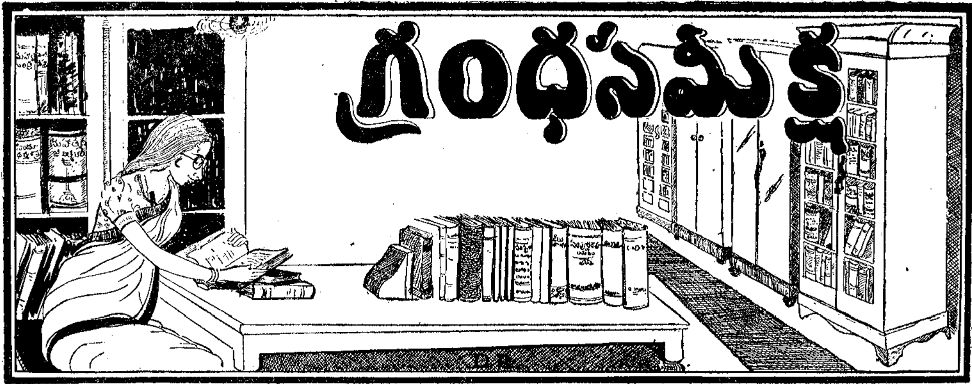
శక్తులు, దేవుళ్లు, మచ్చుమందులు, మాయలు, యివేవీ యిందులో వుండవు. మితిమించిన పాటలు, వెకిలిగావుండే నృత్యాలు, ఊహాలోకాలు, కలలు ఏమి వుండవు. అందువల్ల కథ, సన్నివేశాలు వీలయినంత సూటిగా సమయానుకూలంగా వున్నయ్. పాటల్లో జోలపాట చాలా శ్రావ్యంగా వున్నది. భాషలో యింకా కొంత వ్యంగ్యం, వెకిలితనం, చవకతనం కనిపిస్తయ్. వాటిని సరిదిద్ది నందువల్ల చిత్రం ఎంత మాత్రం దెబ్బతినదు. అమ్మన్న పాత్ర ద్వారా మితిమీరిన వెకిలిహాస్యం, అసభ్యపు మాటలు లొల్లిపాటలు ప్రవేశపెట్టారు. అంతనిమించి ఆ పాత్రలో కథకు వేరే సంబంధమేమి కనిపించదు.

నటన విషయంలో పక్షిరాజ్యపు రాజుగా నటించిన రేలంగికి అగ్రతాంబూలం వస్తుంది. ఆ పాత్రను అంత సామర్థ్యంతో అంత సజీవంగా యింకెవరు నటించలేరు. తర్వాత సూర్యప్రభ నటన చెప్ప తగివున్నది. నైపుణ్యం చూపించటానికి ఆమెకు తగిన అవకాశం యీ చిత్రంలో కలిగింది. అంజలీదేవి మామూలు పద్ధతిలో నృత్యాలు చేయక పోయినాగాని యీ చిత్రంలోనే బాగున్నది. గిరిజ నటన చెప్పతగిలేదు. నాగేశ్వరరావుకు నాయక పాత్రకు కావలసిన ఉదాత్తత, గాంభీర్యము కనిపించవు. అతని నటన అతని పూర్వపు పద్ధతిలోనేవున్నది. సి. యస్. అర్. నటన బాగున్నది. అటువంటి పాత్రలు బాగా వొప్పించ గలడు. సరిఅయిన విధాన పోషించని అనవసరపు పాత్రను ధరించి శివరావు తన శక్తిని వృధా చేసుకున్నాడు.

ఇట్లా సవరించగలిగిన చిన్నచిన్న దోషాలు వున్నా స్త్రీ సాహసం మంచి జానపద చిత్రమనే అనాలి. చెత్తను కత్తిరించితే యింకా రాణించేది.

—అ. గిరిజ.

శ్రీ వివేకానంద జీవిత చరిత్ర:

రచయిత: శ్రీ చిరంతనానందస్వామి.

వలయుచోటు: శ్రీరామకృష్ణమఠము,

మైలాపూరు, మద్రాసు.

వెల: మూడు రూపాయిలు.

హిందూ దేశ ప్రభావమును పాశ్చాత్య దేశములందు ప్రచారము చేసిన మహాత్ముడు శ్రీ వివేకానందస్వామి. చికాగోలో జరిగిన అఖిల ప్రపంచ మత మహా సభలో హిందూ మతాంశములను గంభీరముగా ఉపన్యసించి, దూరప్రాచ్యములో హిందువుల దొక ఉన్నత మతమని పాశ్చాత్యదేశీయుల కెరింగించిన మహా మేధావి.

శ్రీ వివేకానందులు మహావక్త. గొప్ప వేదాంతి. కార్యశూరుడు. ఎన్ని ఇక్కట్లు కలిగినను అస్ఖలిత శాంతియుత మనస్కుడై, చిద్విలాసముతో తన ప్రచారాన్ని సాగించి కృతకృత్యుడైన మహనీయుడు. ఈ మానవాతీత వ్యక్తిత్వమునే ప్రపంచ మెల్ల చోట్లను ఆయనకు మిత్రులను, శిష్యులను కలుగ జేసింది.

హిందూ మత ప్రచారకుడై, వేదాంత ధోరణిలో శ్రీ స్వామి తన దేశ ప్రజల ఆకలి మంటలు మరచి పోయెనను కొనుట గొప్ప పొరపాటు. "నా దేశమున నొక కుక్కయైనను పస్తుపడి యున్నంతవరకు దాని కాహారమిడి రక్షించుటయే నా పరమ ధర్మము. ఇదియే నామతము. తద్భిన్న మంతయు నధర్మము. కృత్రిమ ధర్మము" అని చాటించి శ్రీ వివేకానందులు పీడిత ప్రజల కొకమార్గ దర్శకు డాయెను.

అట్టి మహాత్ముని జీవిత చరిత్ర తెలిసికొనుటావశ్యకము.

తెలుగులో ఇంతవరకు శ్రీ వివేకానందుని జీవితమును గూర్చి సంగ్రహముగా తెలియజేయు గ్రంథములేదు. శ్రీ చిరంతనానంద స్వాములవారు, "శ్రీ వివేకానంద జీవిత చరిత్ర" వ్రాసి మనకా కొరతను తీర్చారు.

ఈ పుస్తకము ఆఱవకూర్పు. ఇది మద్రాసు, ఆంధ్ర, అన్నామలై విశ్వవిద్యాలయముల "ఇంటర్మీడియేట్" నకు ఉపపాఠ్య గ్రంథముగా ఇది వరలో నియమింపబడినది.

వీరేశ్వరాంశ సంభూతుడగుటవలన తల్లి భువనేశ్వరీదేవి ఇష్ట ప్రకారము జననకాలమున శ్రీ వివేకానందులకు "వీరేశ్వరుడని" పేరు పెట్టిరి. తరువాత "నరేంద్రనాథ్" అని నామాంతరము బడసెను. తదుపరి శ్రీ రామకృష్ణ శిష్యత్వముచే జ్ఞానోదయము నొంది, "నరేంద్రుడు" శ్రీ వివేకానంద స్వామి యాయెను.

ఇవ్విధముగా, శ్రీ వివేకానందుల బాల్యదశ, విద్యాలయ జీవితము, శ్రీ రామకృష్ణులవద్ద శిష్యత్వము, తదుపరి చేసిన వివిధ దేశ పర్యటనలు, శిష్యులకు చేసిన ఉపదేశములు—అన్నియు సవిస్తరముగా శ్రీ చిరంతనానందస్వాములవారి గ్రంథములో వ్రాయబడినవి.

"శ్రీ వివేకానంద జీవితచరిత్ర" రచనాశైలి చాలా మనోరంజకముగా ఉంది. విషయ రచన ఉత్కృష్టము. చదువుట ఆరంభించిన నడక చక్కగా పోతుంది. ముందుముందు ప్రకరణాలలో ఏమివ్రాశారో అని కుతూహలంకలుగుతుంది. పుస్తకం చదువుతూంటే, ఈ పుస్తకంలోని 425 పుటలు ఒక్కసారిగా చదివేసేవరకూ నిలిపివేయాలనిపించదు.

గ్రంథ సమీక్ష

శ్రీ చిరంతనానందస్వామి ఈ పుస్తకంలో తగినంత పాదదీపికలు జేర్చి రమ్యంగా రచించారు. వారెంతయో అభివందనీయులు. ఈ గ్రంథము అందరి గృహములయందు నుండవలసినది.

పుస్తకములో అచ్చుకూడా చాలా ఒప్పుగానుంది. వెల గ్రంథ విషయాలకు తగినట్లుంది.

* * *

స్త్రీ హితైషిణీ మండలి, బాపట్ల

పై మండలి యిరువదియవ వార్షికనివేదిక మా కార్యాలయమును జేరినది. ఇందు 30-7-51 న జరిగిన వార్షిక సభ, నూతన కార్యవర్గ సభ్యురాండ్ర పేర్లు, చందా వివరములు, సంవత్సరాదాయ వ్యయపట్టిక, గ్రంథాలయము, చికిత్సాలయము, నాట్య సంగీత తరగతులు, వ్యాయామక్రీడలు, సభలు, సమావేశాలు, మున్నగు వానిని గూర్చి వివరింపబడ్డది. అన్ని విధాలా మండలి అభివృద్ధి పంథాలో పోవుచుండుట సంతోష విషయము. ఇందలి వివాద విషయములో సభ్యురాలగు కర్లపూడి కమలాదేవిగారికి, నిర్వాహక వర్గానికి జరిగిన తగాదాకు అంత ప్రాముఖ్యతినిచ్చి మూడు పేజీలకు పైగా వివరించుట అనవసరమేమో!

—గి. లక్ష్మీకాంతమ్మ.

ఎన్నికలు, స్త్రీలు

వచ్చే యెన్నికలలో రమారమి 8 కోట్లమంది స్త్రీ ఓటర్లు. అయితే, దీనికి సంబంధించిన తగు విద్య లేక యెన్నికలలో వారి బాధ్యత, యింకా పెక్కు మంది స్త్రీలకు బోధపడలేదు. కొన్ని ప్రాంతాలలో స్త్రీ ఓటర్ల పేర్లు లక్షలుగా రిజష్టర్లనుండి తొలగించవలసి వచ్చింది, వారు తమ పేర్లను సరిగా చెప్పని కారణంవల్ల—ప్రాంతీయ సంఘ మర్యాదల ననుసరించి, ఫలానావారి భార్యననో, లేక ఫలానావారి కుమార్తెననో మాత్రంచెప్పి, వారి నామధేయాన్ని వెలిబుచ్చని కారణంవల్ల బీహారు మొదలగు ప్రదేశాలలో, అధిక సంఖ్యాకంగా స్త్రీలు ఓటర్ల జాబితాల నుండి తొలగింప బడ్డారు. ఈ కారణంవల్ల, దీనిని గూర్చిన ఉద్బోధ మారుమూలల, కుగ్రామాలలో జరిగేటందుకు స్త్రీ సమాజాలు పూనుకోవాలి.

ఓటింగ్ జరిగే సందర్భంలో

1. పరదా ఉన్న స్థలాలలో, స్త్రీలకు ప్రత్యేకంగా పోలింగ్ బూత్సు ఏర్పాటు చేయాలని,
2. పరదా అంత కట్టుదిట్టంగాలేని స్థలాలలో, స్త్రీలు, పురుషులు, వేరు వేరుగా ఒకే పోలింగ్ బూత్‌లో ఓటింగ్ జరిపేటట్లు చూడాలని,
3. అసలే పరదాలేని ప్రాంతంలో, ఎటువంటి ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు చేయ నవసరము లేదని,

స్థానిక ప్రభుత్వాలకు తెలియ పరచినట్టుగాను, ఛీఫ్ యెలెక్షన్ కమీషనరుగారు ప్రకటించి యున్నారు.